

**Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка
Кафедра соціальної педагогіки та корекційної освіти**

Ігор ЗУБРИЦЬКИЙ, Ігор ГРИНИК

МІЖВІДОМЧИЙ ПІДХІД У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

Методичні рекомендації до семінарських занять та самостійної роботи
для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності І 10 Соціальна робота та консультування

**Дрогобич
2026**

*Рекомендовано до друку вченою радою Дрогобицького державного
педагогічного університету імені Івана Франка
(протокол № 7 від 28 травня 2026 р.)*

Рецензенти:

Наталія ГЕРГОВСЬКА, директор Самбірського міського центру соціальних служб.

Зоряна СПРИНСЬКА, кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Ігор ЗУБРИЦЬКИЙ, Ігор ГРИНИК

Міжвідомчий підхід у соціальній роботі : методичні рекомендації до семінарських занять та самостійної роботи для здобувачів освіти спеціальності І 10 Соціальна робота та консультування галузі знань І Охорона здоров'я та соціальне забезпечення освітньої програми «Соціальна педагогіка» другого (магістерського) рівня вищої освіти. Дрогобич : ДДПУ, 2026. 131 с.

Навчально-методичний посібник укладено відповідно до програми навчальної дисципліни «Міжвідомчий підхід у соціальній роботі» для підготовки фахівців спеціальності І 10 Соціальна робота та консультування галузі знань І Охорона здоров'я та соціальне забезпечення освітньої програми «Соціальна педагогіка» другого (магістерського) рівня вищої освіти.

У методичних рекомендаціях вміщено плани семінарських занять, пропонуються питання для обговорення та дискусій на семінарських заняттях, завдання для поточного контролю й самостійної роботи, глосарій, перелік рекомендованої літератури до кожного семінарського заняття, загальний список літератури та додатки.

Усі поняття і терміни, вміщені в глосарії наприкінці посібника, подано відповідно до їхніх офіційних нормативно-правових визначень та сформульовано на основі чинних законодавчих і підзаконних актів України, що регулюють сферу соціальної роботи. Водночас окремі дефініції уточнено та доповнено з урахуванням енциклопедичної літератури та наукових джерел.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
ЗМІСТ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «МІЖВІДОМЧИЙ ПІДХІД У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ»	6
ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО НИХ	9
Семінарське заняття 1	9
Семінарське заняття 2	19
Семінарське заняття 3	30
Семінарське заняття 4	41
Семінарське заняття 5	51
Семінарське заняття 6	60
Семінарське заняття 7	69
Семінарське заняття 8	80
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	90
ГЛОСАРІЙ	101

ПЕРЕДМОВА

Сучасні соціальні трансформації в Україні, зумовлені процесами європейської інтеграції, децентралізації, цифровізації та наслідками воєнних подій, актуалізують потребу в переосмисленні підходів до організації соціальної роботи. Зростання складності соціальних проблем і розширення кола вразливих груп населення вимагають впровадження інтегрованих моделей соціальної підтримки, серед яких основне місце посідає міжвідомчий підхід.

Міжвідомча взаємодія розглядається як системоутворюючий механізм забезпечення комплексності, безперервності та результативності соціальної допомоги. Її ефективність визначається здатністю суб'єктів соціальної сфери до координації дій, об'єднання ресурсів та спільного реагування на багатовимірні потреби клієнтів.

Навчально-методичний посібник «Міжвідомчий підхід у соціальній роботі: методичні рекомендації до семінарських занять та самостійної роботи» розроблено до програми навчальної дисципліни для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності І 10 «Соціальна робота та консультування» освітньо-професійної програми «Соціальна педагогіка». Його метою є формування системного розуміння теоретико-методологічних засад міжвідомчого підходу та розвиток здатності до його практичного застосування у професійній діяльності.

Зміст посібника орієнтований на інтеграцію теоретичних знань і практичних навичок. У ньому висвітлено основні аспекти міжвідомчої взаємодії, окреслено функції суб'єктів соціальної роботи, розкрито механізми координації діяльності, а також особливості реалізації міжвідомчого підходу у роботі з різними категоріями клієнтів. Методичний апарат (плани занять, рекомендації, проблемні та контрольні запитання, завдання для самостійної роботи) спрямований на розвиток аналітичного мислення, професійної рефлексії та здатності до прийняття обґрунтованих рішень.

У посібнику акцентовано увагу на ролі фахівця соціальної роботи як координатора міжвідомчої взаємодії, що передбачає володіння

компетентностями у сфері комунікації, управління випадком, міжсекторальної співпраці та організації мультидисциплінарної командної роботи.

Навчально-методичний посібник адресований здобувачам другого (магістерського) рівня вищої освіти, викладачам, а також практичним працівникам соціальної сфери, які зацікавлені у поглибленні професійних знань, удосконаленні практики міжвідомчої взаємодії та підвищенні ефективності соціальної роботи в умовах сучасних суспільних викликів.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Поняття, значення та розвиток міжвідомчого підходу у соціальній роботі

Поняття міжвідомчого підходу у соціальній роботі. Значення міжвідомчого підходу для сучасної соціальної роботи. Основні принципи міжвідомчого підходу в соціальній роботі. Етапи становлення міжвідомчого підходу у соціальній роботі. Міжвідомчий підхід у контексті професійної діяльності соціального працівника. Проблемні аспекти реалізації міжвідомчого підходу у соціальній роботі.

Нормативно-правові засади міжвідомчої взаємодії в Україні

Нормативно-правові засади міжвідомчої взаємодії у системі соціальної роботи. Конституційні та законодавчі основи міжвідомчої взаємодії в Україні. Законодавство про соціальні послуги як правова база міжвідомчого підходу. Нормативно-правове забезпечення міжвідомчої взаємодії з окремими категоріями населення. Проблеми та напрями вдосконалення нормативно-правового регулювання міжвідомчої взаємодії.

Суб'єкти міжвідомчої взаємодії та їх функції

Суб'єкти міжвідомчої взаємодії у системі соціальної роботи та їх класифікація. Функції органів державної влади та органів місцевого самоврядування у міжвідомчій взаємодії. Роль установ соціального захисту, освіти, охорони здоров'я та інших відомств у наданні соціальних послуг. Участь громадських, благодійних та недержавних організацій у міжвідомчій взаємодії. Координація діяльності суб'єктів міжвідомчої взаємодії та розмежування повноважень і відповідальності.

Міждисциплінарна команда у соціальній роботі

Поняття міждисциплінарної команди у соціальній роботі та її місце в системі надання соціальних послуг. Склад міждисциплінарної команди та професійні ролі її учасників. Форми і рівні міждисциплінарної взаємодії у

соціальній роботі. Переваги та обмеження міждисциплінарної командної роботи. Етичні та організаційні аспекти діяльності міждисциплінарної команди.

Технологія ведення випадку як основа міжвідомчої взаємодії

Поняття та сутність технології ведення випадку у соціальній роботі. Ведення випадку як інструмент організації міжвідомчої взаємодії. Основні етапи ведення випадку та їх нормативно-правове забезпечення. Роль соціального працівника як координатора міжвідомчої взаємодії у процесі ведення випадку. Проблеми та ризики реалізації технології ведення випадку у міжвідомчій практиці.

Міжвідомча взаємодія у роботі з сім'ями у складних життєвих обставинах

Поняття складних життєвих обставин та їх вплив на функціонування сім'ї. Міжвідомча взаємодія у системі соціального супроводу сімей у складних життєвих обставинах. Роль суб'єктів міжвідомчої взаємодії у роботі з сім'ями. Застосування технології ведення випадку у міжвідомчій роботі з сім'ями. Проблеми та шляхи підвищення ефективності міжвідомчої взаємодії у роботі з сім'ями у складних життєвих обставинах.

Міжвідомчий підхід у роботі з дітьми, молоддю та вразливими групами

Особливості міжвідомчого підходу у роботі з дітьми, молоддю та вразливими групами населення. Міжвідомча взаємодія у системі захисту прав дитини та підтримки сімей з дітьми. Реалізація міжвідомчого підходу у роботі з молоддю та молодіжними групами ризику. Міжвідомча взаємодія у наданні соціальних послуг вразливим категоріям населення. Проблеми та напрями удосконалення міжвідомчого підходу у роботі з дітьми, молоддю та вразливими групами населення.

Сучасний стан і перспективи розвитку міжвідомчої взаємодії

Сучасний стан міжвідомчої взаємодії у системі соціальної роботи в Україні. Основні проблеми реалізації міжвідомчого підходу на національному

та місцевому рівнях. Вплив децентралізації на розвиток міжвідомчої взаємодії у територіальних громадах. Перспективні напрями розвитку міжвідомчої взаємодії у соціальній сфері. Роль професійної підготовки та підвищення кваліфікації фахівців у вдосконаленні міжвідомчої взаємодії.

ТЕМАТИКА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

- Теоретичні засади міжвідомчого підходу у соціальній роботі.
- Нормативно-правове забезпечення міжвідомчої взаємодії в Україні.
- Суб'єкти міжвідомчої взаємодії та розмежування їх повноважень.
- Міждисциплінарна команда у системі соціальної роботи.
- Технологія ведення випадку як механізм міжвідомчої взаємодії.
- Міжвідомча взаємодія у роботі з сім'ями у складних життєвих обставинах.
- Міжвідомчий підхід у роботі з дітьми та молоддю.
- Міжвідомчий підхід у роботі з вразливими групами населення.

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО НИХ

ТЕМА 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МІЖВІДОМЧОГО ПІДХОДУ У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

Мета заняття: сформувати системне уявлення про сутність, принципи та етапи розвитку міжвідомчого підходу у соціальній роботі; розкрити його значення для професійної діяльності соціального працівника та проаналізувати проблеми і перспективи реалізації міжвідомчої взаємодії в сучасних умовах.

Семінарське заняття 1 (2 год.)

План

1. Сутність і значення міжвідомчого підходу у сучасній соціальній роботі.
2. Принципи та концептуальні засади міжвідомчого підходу.
3. Етапи становлення та розвитку міжвідомчого підходу у соціальній роботі.
4. Міжвідомчий підхід у професійній діяльності соціального працівника.
5. Проблемні аспекти реалізації міжвідомчого підходу у соціальній роботі.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Розгляд *першого питання* варто розпочати з аналізу соціального контексту, у якому актуалізується міжвідомчий підхід. Сучасні соціальні проблеми мають комплексний, багатовимірний характер і пов'язані з поєднанням кількох ризиків у життєвій ситуації клієнта. Такі явища, як бідність, сімейне неблагополуччя, насильство, внутрішнє переміщення, інвалідність, психосоціальні наслідки війни, не можуть бути ефективно подолані в межах діяльності одного закладу чи установи.

У цьому контексті *міжвідомчий підхід* слід окреслити як інтегративну модель організації соціальної роботи, що передбачає узгоджену взаємодію органів влади та підпорядкованих їм структур з метою забезпечення комплексної, безперервної й адресної допомоги особі, сім'ї або громаді. Його

сутність полягає не лише у формальній співпраці, а у системній координації цілей, функцій і відповідальності суб'єктів соціальної роботи.

Доцільно розмежувати поняття міжвідомчої взаємодії та міжсекторальної співпраці. Перше має інституційний характер і стосується координації державних структур, друге охоплює також громадський і приватний сектори. Практичним результатом міжвідомчого підходу виступає формування інтегрованих соціальних послуг.

Розкриваючи значення міжвідомчого підходу для сучасної соціальної роботи, слід зосередитися на його ролі у підвищенні ефективності соціального втручання, раціональному використанні ресурсів і забезпеченні безперервності соціального супроводу. Важливо підкреслити, що в умовах децентралізації саме на рівні територіальних громад формується простір для інтеграції соціальних, освітніх, медичних та адміністративних сервісів. Перспективи розвитку міжвідомчого підходу безпосередньо пов'язані з утвердженням людиноцентричності, зміцненням професійної координації та підвищенням якості соціальної допомоги відповідно до сучасних стандартів соціальної політики.

Висвітлення *другого питання* слід розпочати з означення принципів міжвідомчого підходу як нормативно-ціннісної та методологічної основи організації взаємодії суб'єктів соціальної роботи. Належить акцентувати увагу на тому, що ефективність міжвідомчої співпраці визначається не лише наявністю формальних механізмів координації, а й дотриманням узгоджених професійних принципів, які забезпечують цілісність, результативність і правову обґрунтованість соціального втручання.

У процесі розгляду питання варто проаналізувати основні принципи міжвідомчого підходу, зокрема принцип комплексності, що передбачає інтегроване реагування на потреби клієнта з урахуванням усіх аспектів його життєвої ситуації; принцип координації та узгодженості дій, який забезпечує розмежування повноважень і відповідальності між установами; принцип партнерства, що ґрунтується на взаємній довірі та спільній відповідальності суб'єктів взаємодії; принцип субсидіарності, відповідно до якого допомога

надається на найближчому до клієнта рівні; принцип людиноцентричності, який орієнтує діяльність служб на потреби та права особи; а також принцип конфіденційності й етичності у процесі обміну інформацією.

Особливу увагу доцільно приділити концептуальним засадам міжвідомчого підходу. Системна парадигма дозволяє розглядати соціальні проблеми як результат взаємодії різних елементів соціального середовища та обґрунтовує необхідність координації ресурсів кількох інституцій. Екологічний підхід акцентує взаємозв'язок особистості з мікро-, мезо- та макрорівнями соціального середовища, що зумовлює потребу в міжвідомчій взаємодії. Концепція ведення випадку (case management) є практичним інструментом реалізації міжвідомчого підходу, забезпечуючи планування, координацію та моніторинг комплексної допомоги клієнтові.

Розкриваючи концептуальні засади, доречно також звернути увагу на взаємозв'язок міжвідомчого підходу з принципами інтегрованих соціальних послуг, управління за результатами та доказової соціальної роботи. Важливо підкреслити, що міжвідомча взаємодія має ґрунтуватися на чітко визначених алгоритмах співпраці, нормативному регулюванні та професійній відповідальності кожного суб'єкта.

Завершуючи розгляд питання, слід наголосити, що принципи та концептуальні засади міжвідомчого підходу визначають не лише організаційні механізми співпраці, а й формують професійну культуру взаємодії, орієнтовану на забезпечення прав людини, підвищення якості соціальних послуг та зміцнення соціальної згуртованості в умовах сучасних суспільних трансформацій.

У *третьому питанні* доцільно зосередитися на аналізі еволюції міжвідомчого підходу як закономірного результату розвитку соціальної роботи та трансформації соціальної політики держави. Слід акцентувати увагу на тому, що становлення міжвідомчої взаємодії відбувалося поступово – від фрагментарної співпраці окремих служб до формування інтегрованих моделей надання соціальних послуг.

У процесі розгляду питання варто умовно виокремити кілька етапів розвитку міжвідомчого підходу. *Початковий етап (1991-2003 рр.)* характеризувався відомчою ізольованістю та домінуванням галузевого управління, коли соціальні, освітні, медичні та правоохоронні структури діяли автономно. Взаємодія між ними мала переважно ситуативний характер і не супроводжувалася чіткими механізмами координації.

Наступний етап (2004-2013 рр.) пов'язаний із усвідомленням комплексності соціальних проблем та необхідності узгодження дій різних інституцій. У цей період розпочалося формування нормативних засад співпраці між службами, створення міжвідомчих комісій і координаційних рад, упровадження перших моделей мультидисциплінарної роботи.

Подальший розвиток міжвідомчого підходу відбувався в контексті реформування системи соціальних послуг і децентралізації публічного управління. Саме на цьому *етапі (2014-2021 рр.)* міжвідомча взаємодія набуває інституційного характеру, інтегрується у механізми ведення випадку та реалізується на рівні територіальних громад як складова інтегрованих соціальних послуг.

Особливу увагу доцільно приділити *сучасному етапу (2022 р. – дотепер)* розвитку міжвідомчого підходу, який формується під впливом воєнних викликів, зростання соціальної вразливості населення та необхідності оперативного реагування на кризові ситуації. У цих умовах міжвідомча координація стає обов'язковою передумовою ефективної підтримки внутрішньо переміщених осіб, ветеранів війни, постраждалих від насильства та інших вразливих груп.

Насамкінець, варто вказати, що розвиток міжвідомчого підходу є динамічним процесом, зумовленим як внутрішніми реформами соціальної сфери, так і міжнародними стандартами соціальної роботи. Його подальше вдосконалення пов'язане з нормативною узгодженістю, цифровізацією інформаційного обміну та підвищенням професійної компетентності фахівців соціальної сфери.

Предметом вивчення *четвертого питання* є особливості реалізації міжвідомчого підходу в професійній діяльності соціального працівника як координатора, фасилітатора та медіатора взаємодії між різними суб'єктами соціальної сфери. Доцільно акцентувати увагу на тому, що в сучасних умовах соціальний працівник виступає не лише надавачем окремої послуги, а організатором комплексного процесу допомоги, що потребує узгодження ресурсів кількох інституцій.

У контексті розгляду питання варто проаналізувати професійні функції соціального працівника в системі міжвідомчої взаємодії, зокрема оцінювання потреб клієнта, планування індивідуальної програми соціальної підтримки, ініціювання співпраці з відповідними службами, координацію дій суб'єктів допомоги та моніторинг результатів соціального втручання. Особливу увагу доцільно приділити механізму ведення випадку (case management) як практичному інструменту реалізації міжвідомчого підходу.

Доцільно підкреслити, що ефективна міжвідомча взаємодія потребує від соціального працівника розвинених професійних компетентностей. Серед них – комунікативна компетентність, здатність до переговорів і медіації, управлінські навички, правова обізнаність, аналітичне мислення, уміння працювати в мультидисциплінарній команді та дотримуватися етичних стандартів професії. Важливо наголосити на значенні конфіденційності та відповідального обміну інформацією між установами.

Грунтовного аналізу потребує окреслення ролі соціального працівника в умовах децентралізації та функціонування територіальних громад, де він часто виконує функцію координатора взаємодії між закладами освіти, охорони здоров'я, службами у справах дітей, правоохоронними органами та громадськими організаціями. У цьому контексті професійна діяльність набуває міждисциплінарного та міжсекторального характеру.

Підбиваючи підсумки питання, слід підкреслити, що реалізація міжвідомчого підходу в професійній діяльності соціального працівника є показником його професійної зрілості, здатності до стратегічного мислення та орієнтації на комплексне забезпечення прав і потреб клієнта. Міжвідомча

координація виступає не додатковою функцією, а невід'ємною складовою сучасної моделі соціальної роботи.

Розкриття *п'ятого питання* варто розпочати з аналізу основних труднощів і суперечностей, що виникають у процесі практичної реалізації міжвідомчого підходу в соціальній роботі. Доцільно акцентувати увагу на тому, що, попри нормативне закріплення механізмів взаємодії, ефективна координація між суб'єктами соціальної сфери часто ускладнюється організаційними, правовими та ресурсними чинниками.

Упродовж розгляду питання належить проаналізувати проблему відомчої замкненості та інституційної конкуренції, коли окремі структури орієнтуються передусім на власні регламенти та інтереси, що знижує рівень узгодженості дій. Варто зосередитися на випадках дублювання функцій або, навпаки, наявності прогалин у відповідальності між службами, що негативно впливає на якість соціальної допомоги.

Украї важливо приділити увагу нормативно-правовим колізіям і недостатній регламентації процедур обміну інформацією. Питання конфіденційності, захисту персональних даних та визначення меж професійної відповідальності нерідко створюють труднощі у міжвідомчій співпраці. Слід підкреслити, що відсутність чітких алгоритмів взаємодії може призводити до формалізації співпраці або затягування процесу прийняття рішень.

Доцільно проаналізувати кадрові та ресурсні обмеження, зокрема недостатній рівень професійної підготовки фахівців до роботи в мультидисциплінарному середовищі, перевантаження соціальних працівників, нестачу фінансових і технічних ресурсів. У сучасних умовах значну роль відіграють також проблеми цифрової інтеграції інформаційних систем різних відомств.

Варто також відзначити вплив кризових і воєнних обставин, які, з одного боку, актуалізують потребу в міжвідомчій координації, а з іншого – загострюють наявні організаційні та управлінські проблеми. У таких умовах підвищуються вимоги до оперативності рішень, гнучкості управління та здатності служб діяти в режимі кризового реагування.

Підсумовуючи, доречно зауважити, що подолання проблемних аспектів реалізації міжвідомчого підходу потребує нормативної узгодженості, удосконалення механізмів координації, розвитку професійних компетентностей фахівців і впровадження сучасних цифрових рішень. Лише за умов системного вдосконалення організаційних та управлінських механізмів міжвідомча взаємодія може стати дієвим інструментом забезпечення якості соціальної роботи.

Основні поняття і терміни

Міжвідомчий підхід, міжвідомча взаємодія, міжсекторальна співпраця, мультидисциплінарна команда, інтегровані соціальні послуги, комплексна соціальна допомога, соціальні послуги, індивідуальний план надання соціальних послуг, партнерство у соціальній сфері, професійна відповідальність суб'єктів соціальної роботи, територіальна громада, інституційна координація, соціальна політика, соціальна інфраструктура, соціальна згуртованість.

Проблемні питання

1. Чи є міжвідомчий підхід об'єктивною необхідністю сучасної соціальної роботи, чи результатом адміністративних реформ у соціальній сфері? Обґрунтуйте свою позицію.
2. У чому полягає відмінність між формальною міжвідомчою взаємодією та реальною інтеграцією соціальних послуг, і які критерії дозволяють оцінити її ефективність?
3. Які принципи міжвідомчого підходу є визначальними для забезпечення людиноцентричності соціальної роботи, та як їх практично реалізувати?
4. Наскільки процеси децентралізації в Україні сприяли розвитку міжвідомчої координації на рівні територіальних громад?
5. Які системні бар'єри найбільше перешкоджають ефективній міжвідомчій взаємодії в Україні, та які управлінські рішення можуть забезпечити їх подолання?

Контрольні запитання

1. Розкрийте сутність поняття «міжвідомчий підхід у соціальній роботі» та визначте його основні характеристики.
2. Назвіть і охарактеризуйте основні принципи міжвідомчого підходу у соціальній роботі.
3. У чому полягають концептуальні засади міжвідомчого підходу та які теоретичні підходи лежать в його основі?
4. Окресліть основні етапи становлення та розвитку міжвідомчого підходу в Україні.
5. Яку роль відіграє соціальний працівник у реалізації міжвідомчої взаємодії?

Завдання для самостійної роботи

1. Підготувати аналітичний огляд (2-3 стор.) сутності міжвідомчого підходу у соціальній роботі, розкривши його теоретичні засади, принципи та значення для модернізації системи соціальних послуг в Україні. У висновках визначити його роль у підвищенні якості соціальної допомоги.
2. Розробити структурно-логічну схему міжвідомчої взаємодії у роботі з однією з категорій клієнтів (сім'я у складних життєвих обставинах / особа, яка постраждала від домашнього насильства / внутрішньо переміщена особа / ветеран війни), визначивши суб'єктів взаємодії, їх функції та механізми координації.
3. Здійснити нормативно-правовий аналіз (2-3 стор.) документів, що регламентують міжвідомчу взаємодію у сфері соціальної роботи (не менше трьох актів), визначивши їх практичне значення та проблемні аспекти реалізації.
4. Підготувати рефлексивно-аналітичне есе (1,5-2 стор.) на тему: «Міжвідомчий підхід як умова професійної ефективності соціального працівника», обґрунтувавши роль міжвідомчої координації у забезпеченні комплексної допомоги клієнтові в умовах сучасних соціальних викликів.

Рекомендована література

Основна

1. Актуальні питання соціальної роботи : навч. посіб. / О.М. Денисюк та ін. ; ред. кол.: О. Епель, Т. Лях, І. Силантьєва. Ужгород : РІК-У, 2023. 420 с. URL:https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/47338/1/O_%20Epel_T_Liakh_I_Silantieva_APSR_FPSRSO_KSPSR.pdf.pdf
2. Інтегровані соціальні служби : теорія, практика, інновації : навч.-метод. комплекс / автор.-упоряд.: О. В. Безпалько, І. Д. Зверєва, З. П. Кияниця, В. О. Кузьмінський та ін.; за заг. ред.: І. Д. Зверєвої, Ж. В. Петрочко. Київ : Фенікс, 2007. 528 с. URL: <https://lib.uu.ua/wp-content/uploads/2024/03/intehrovani-sots.sluzhby.pdf>
3. Купенко О. Соціальна робота : від теорії до практики : навч. посіб. Суми : Сумський державний університет, 2020. 192 с. URL: <https://files01.core.ac.uk/download/pdf/339162972.pdf>
4. Лях Т., Спіріна Т., Рогожинська В. Принципи міждисциплінарної взаємодії у соціальній роботі. *Актуальні питання гуманітарних наук. Серія : Педагогіка*. 2020. Вип. 27. Т. №. С. 224–228. URL: file:///C:/Users/911/Downloads/PRINCIPI_MIZDISCIPLINARNOI_VZAEHMODII_U_SOCIALNIJ_R.pdf
5. Рудкевич Н. Методика соціально-педагогічної роботи : навч.-метод. посіб. Львів : Растр-7, 2021. 324 с. URL: <https://pedcollege.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/03/Rudkevych-N.-pidruchnyk.pdf>
6. Семигіна Т. Сучасна соціальна робота. Київ : Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2020. 275 с. URL: <https://mgmedkoledg.kl.com.ua/wp-content/uploads/2024/04/Suchasna-sotsialna-robota.pdf>

Додаткова

1. Лебединська О. С., Іванісов О. В., Лугова В. М. Специфіка надання інтегрованих соціальних послуг в сучасних умовах. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2025. № 6. С. 38-44. URL:

<https://ujae.org.ua/spetsyfika-nadannya-integrovanyh-sotsialnyh-poslug-v-suchasnyh-umovah/>

2. Николаєва В. І. Європейський досвід управління розвитком системи соціальної роботи : навч.-метод. посіб. Полтава : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2023. 126 с. URL: <https://surl.li/iyccdr>
3. Пеша І. В., Галайдюк В. В., Сопівник І. В., Кошук О. Б. Соціальна робота з сім'ями, дітьми та молоддю : навч. посіб. Київ : Компринт, 2023. 449 с. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u188/posibnik_socrobota_sdm.pdf
4. Чопко Н., Зеліско Т. Еволюція соціальних послуг в Україні : виклики, можливості та стратегічні вектори модернізації. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 76. URL: https://www.researchgate.net/publication/394907206_EVOLUCIA_SOCIALNIH_POSLUG_V_UKRAINI_VIKLIKI_MOZLIVOSTI_TA_STRATEGICNI VEKTORI MODERNIZACII

ТЕМА 2. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІЖВІДОМЧОЇ ВЗАЄМОДІЇ В УКРАЇНІ

Мета заняття: сформувати цілісне уявлення про нормативно-правове забезпечення міжвідомчої взаємодії у системі соціальної роботи в Україні; проаналізувати конституційні та законодавчі засади координації діяльності суб'єктів соціальної сфери, з'ясувати роль законодавства про соціальні послуги у реалізації міжвідомчого підходу, а також розвинути здатність до критичного аналізу проблем і перспектив удосконалення нормативно-правового регулювання міжвідомчої взаємодії.

Семінарське заняття 2 (2 год.)

План

1. Нормативно-правові засади міжвідомчої взаємодії у системі соціальної роботи.
2. Конституційні та законодавчі основи міжвідомчої взаємодії в Україні.
3. Законодавство про соціальні послуги як правова основа реалізації міжвідомчого підходу.
4. Нормативно-правове забезпечення міжвідомчої взаємодії у роботі з окремими категоріями населення.
5. Проблеми та перспективи вдосконалення нормативно-правового регулювання міжвідомчої взаємодії в Україні.

Висвітлення *першого питання* доцільно розпочати з визначення ролі нормативно-правового регулювання у формуванні системи міжвідомчої взаємодії в соціальній роботі. Слід акцентувати увагу на тому, що сучасна соціальна робота функціонує як складова соціальної політики держави та реалізується через діяльність різних інституцій – органів соціального захисту, освіти, охорони здоров'я, правоохоронних органів, служб у справах дітей, центрів соціальних служб та інших суб'єктів соціальної сфери. Ефективна

взаємодія між цими інституціями можлива лише за умови чіткого нормативно-правового регулювання їхніх повноважень, функцій і механізмів співпраці.

Упродовж розгляду питання доцільно розкрити поняття нормативно-правових засад міжвідомчої взаємодії як сукупності правових норм, що визначають принципи, форми, порядок і механізми координації діяльності різних органів влади та установ у сфері надання соціальної допомоги. Варто підкреслити, що правове регулювання міжвідомчої взаємодії спрямоване на забезпечення узгодженості дій суб'єктів соціальної роботи, уникнення дублювання функцій, раціональне використання ресурсів та підвищення ефективності соціальних послуг.

Важливо наголосити, що нормативно-правові засади міжвідомчої взаємодії формуються на різних рівнях правового регулювання. На конституційному рівні визначаються основоположні права людини на соціальний захист, охорону здоров'я, освіту та інші соціальні гарантії. Законодавчий рівень представлений законами України, що регламентують діяльність у сфері соціальної роботи та соціального захисту населення. Підзаконний рівень включає постанови Кабінету Міністрів України, накази центральних органів виконавчої влади, міжвідомчі порядки та інструкції, які деталізують механізми взаємодії різних установ.

У процесі аналізу питання слід звернути увагу на значення нормативно-правового регулювання для впровадження міжвідомчого підходу в практику соціальної роботи. Саме правова база визначає порядок обміну інформацією між установами, алгоритми спільної діяльності, створення міжвідомчих комісій, робочих груп і мультидисциплінарних команд, а також механізми координації дій у процесі надання комплексної допомоги клієнтові.

Підсумовуючи, доречно вказати, що нормативно-правові засади міжвідомчої взаємодії виступають основним інструментом інституційної координації у сфері соціальної роботи. Вони забезпечують правову визначеність діяльності суб'єктів соціальної політики, сприяють формуванню інтегрованої системи соціальних послуг та створюють передумови для

підвищення ефективності соціальної підтримки населення в умовах сучасних суспільних викликів.

Розгляд **другого питання** варто розпочати з аналізу конституційних засад функціонування системи соціального захисту та забезпечення прав людини, які становлять фундамент правового регулювання міжвідомчої взаємодії у соціальній сфері. Слід акцентувати увагу на тому, що Конституція України закріплює основні соціальні права громадян, зокрема право на: соціальний захист (ст. 46); житло (ст. 47), достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї (ст. 48); охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування (ст. 49); освіту (ст. 53); захист сім'ї, дитинства, материнства і батьківства (ст. 51). Реалізація цих прав потребує узгодженої діяльності різних органів державної влади та інституцій соціальної сфери, що зумовлює необхідність міжвідомчої координації.

Розкриваючи зміст питання, необхідно проаналізувати роль конституційних положень у формуванні правових передумов для співпраці між суб'єктами соціальної політики. Особливу увагу належить приділити статтям Конституції України, які визначають гарантії соціального захисту населення, принципи соціальної держави, а також її обов'язки щодо забезпечення прав людини. Саме ці положення формують нормативну основу для подальшого розвитку галузевого законодавства у сфері соціальної роботи та соціального захисту.

Варто зосередитися на законодавчих актах, що регламентують діяльність у сфері соціальної роботи та визначають механізми взаємодії різних установ. Насамперед слід звернути увагу на *Закон України «Про соціальні послуги» від 17.01.2019 р. № 2671-VIII*, який визначає організаційні та правові засади надання соціальних послуг, а також передбачає необхідність координації діяльності суб'єктів системи соціальних послуг. Важливе значення мають також інші законодавчі акти, зокрема *Закони України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» від 21.06.2001 р. № 2558-III*, «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12.2017 р. № 2229-VIII, «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 р. № 2402-III, «Про основи соціальної

захищеності осіб з інвалідністю в Україні» від 21.03.1991 р. № 875-XII, «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22.10.1993 р. № 3551-XII та інші нормативні документи, що передбачають міжвідомчу координацію у роботі з різними категоріями населення.

Доцільно підкреслити, що законодавча база не лише визначає повноваження суб'єктів соціальної роботи, але й закладає механізми співпраці між різними органами державної влади, органами місцевого самоврядування, соціальними службами, закладами освіти, охорони здоров'я та громадськими організаціями. Саме через систему законодавчих актів формуються правові умови для створення міжвідомчих комісій, координаційних рад, мультидисциплінарних команд і реалізації комплексних програм соціальної підтримки.

Завершуючи аналіз питання, слід окремо наголосити, що конституційні та законодавчі засади міжвідомчої взаємодії формують фундамент функціонування системи соціальної роботи в Україні. Вони забезпечують правову узгодженість діяльності різних інституцій соціальної сфери, сприяють реалізації прав людини та створюють передумови для розвитку інтегрованої системи соціальних послуг відповідно до сучасних принципів соціальної політики.

У *третьому питанні* необхідно зосередитися на аналізі законодавства про соціальні послуги як базової правової основи реалізації міжвідомчого підходу у системі соціальної роботи. Доцільно підкреслити, що надання соціальних послуг в Україні здійснюється відповідно до нормативно визначених принципів і процедур, які регламентують діяльність різних суб'єктів соціальної сфери та визначають механізми їхньої взаємодії.

У процесі розгляду питання, слід зосередитися на положеннях Закону України «Про соціальні послуги» від 17.01.2019 р. № 2671-VIII, який визначає організаційні та правові засади функціонування системи соціальних послуг, повноваження суб'єктів, що беруть участь у їх наданні, а також принципи соціальної підтримки населення. Особливу увагу доцільно приділити таким принципам, як доступність, комплексність, індивідуальний підхід, орієнтація на

потреби отримувача соціальних послуг, а також необхідність міжвідомчої координації у процесі надання допомоги.

Доречно наголосити, що законодавство про соціальні послуги передбачає функціонування інтегрованої системи соціальної підтримки, у межах якої взаємодіють органи соціального захисту населення, служби у справах дітей, центри соціальних служб, заклади освіти, охорони здоров'я, правоохоронні органи, органи місцевого самоврядування та громадські організації. Саме через координацію діяльності цих суб'єктів реалізується міжвідомчий підхід до вирішення складних соціальних проблем.

Важливо також звернути увагу на підзаконні нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України та центральних органів виконавчої влади, які деталізують порядок надання соціальних послуг (наприклад - Постанова КМУ від 14.01.2026 р. № 64 «Деякі питання організації надання соціальних послуг»), встановлюють державні стандарти соціального обслуговування, регламентують процедури оцінювання потреб отримувачів соціальних послуг, соціального супроводу та ведення випадку. Саме ці документи визначають практичні механізми взаємодії різних служб у процесі надання комплексної допомоги.

Насамкінець, треба зауважити, що законодавство про соціальні послуги виступає важливою правовою основою реалізації міжвідомчого підходу у соціальній роботі. Воно забезпечує нормативну узгодженість діяльності суб'єктів соціальної сфери, сприяє формуванню інтегрованої системи соціальних послуг та створює передумови для підвищення ефективності соціальної підтримки населення.

Розкриваючи *четверте питання* важливо сконцентруватися на аналізі нормативно-правового забезпечення міжвідомчої взаємодії у роботі з окремими категоріями населення, які потребують комплексної соціальної підтримки. Вартує відзначити, що ефективна допомога вразливим групам населення передбачає узгоджену діяльність різних установ і служб, що здійснюють соціальний захист, медичну, освітню, психологічну та правову підтримку. Саме тому законодавство у соціальній сфері передбачає спеціальні механізми

міжвідомчої координації у роботі з певними категоріями отримувачів соціальних послуг.

З'ясовуючи зміст питання, доречно звернути увагу на законодавчі та підзаконні акти, що регламентують міжвідомчу взаємодію у роботі з дітьми, сім'ями у складних життєвих обставинах, особами з інвалідністю, внутрішньо переміщеними особами, ветеранами війни, особами похилого віку та іншими вразливими групами населення. Доцільно підкреслити, що для кожної з цих категорій законодавством передбачені специфічні механізми соціальної підтримки, які реалізуються через взаємодію органів соціального захисту населення, служб у справах дітей, закладів освіти, установ охорони здоров'я, правоохоронних органів, органів місцевого самоврядування та громадських організацій.

Слід розглянути нормативні акти, що регламентують міжвідомчу взаємодію у сфері захисту прав дитини, запобігання та протидії домашньому насильству, соціальної підтримки осіб з інвалідністю, соціального захисту ветеранів війни та внутрішньо переміщених осіб. Саме ці документи визначають порядок співпраці різних служб, створення міжвідомчих комісій і координаційних органів, формування мультидисциплінарних команд, а також алгоритми реагування на складні життєві ситуації.

Необхідно окреслити роль органів місцевого самоврядування та територіальних громад у забезпеченні міжвідомчої взаємодії на місцевому рівні. У межах децентралізації значна частина повноважень щодо організації соціальних послуг передана громадам, що зумовлює необхідність ефективної координації діяльності різних установ і служб на місцевому рівні.

Підбиваючи підсумки, варто наголосити, що нормативно-правове забезпечення міжвідомчої взаємодії у роботі з різними категоріями населення створює правові умови для комплексного вирішення соціальних проблем, підвищення ефективності соціальної підтримки та забезпечення реалізації прав людини у сфері соціального захисту.

Аналіз ***п'ятого питання*** доцільно зосередити на виявленні основних проблем і суперечностей, що виникають у процесі нормативно-правового

регулювання міжвідомчої взаємодії у системі соціальної роботи. Варто акцентувати увагу на тому, що, попри наявність розвиненої законодавчої бази у сфері соціального захисту та соціальних послуг, механізми міжвідомчої координації не завжди функціонують достатньо ефективно, що зумовлює необхідність подальшого вдосконалення правового регулювання.

Висвітлюючи зміст питання, доречно звернути увагу на проблему фрагментарності нормативно-правових актів, коли питання міжвідомчої взаємодії регулюються різними законами та підзаконними документами, що належать до різних галузей державного управління. Унаслідок цього можуть виникати колізії у визначенні повноважень окремих установ, дублювання функцій або, навпаки, прогалини у відповідальності між різними суб'єктами соціальної роботи.

Заслуговує на увагу проблема недостатньої регламентації процедур обміну інформацією між установами. Питання конфіденційності, захисту персональних даних та визначення меж доступу до інформації нерідко створюють труднощі у практичній реалізації міжвідомчої взаємодії. Водночас відсутність чітко визначених алгоритмів співпраці може призводити до формалізації міжвідомчої взаємодії або ускладнювати оперативне реагування на складні життєві ситуації клієнтів.

Варто також зосередитися на викликах, пов'язаних з процесами децентралізації, коли значна частина повноважень щодо організації соціальних послуг передана органам місцевого самоврядування. У цих умовах особливого значення набуває узгодженість нормативно-правових актів державного та місцевого рівнів, а також розроблення чітких механізмів координації діяльності різних установ у межах територіальних громад.

Розглядаючи перспективи вдосконалення нормативно-правового регулювання міжвідомчої взаємодії, доцільно зосередитися на необхідності гармонізації законодавства, розроблення єдиних стандартів співпраці між суб'єктами соціальної роботи, удосконалення процедур обміну інформацією та розвитку цифрових інструментів координації діяльності соціальних служб. Важливим напрямом також є адаптація національного законодавства до

міжнародних стандартів соціальної політики та практик інтегрованого надання соціальних послуг.

Закінчуючи розгляд питання, важливо підкреслити, що вдосконалення нормативно-правового регулювання міжвідомчої взаємодії є необхідною умовою підвищення ефективності системи соціальної роботи. Узгоджена правова база сприятиме формуванню інтегрованої системи соціальних послуг, забезпеченню комплексної підтримки вразливих груп населення та підвищенню якості соціальної допомоги в умовах сучасних суспільних викликів.

Основні поняття і терміни

Нормативно-правове забезпечення, нормативно-правове регулювання, нормативно-правовий акт, міжвідомча координація, система соціальних послуг, отримувач соціальних послуг, соціальний захист населення, державна соціальна політика, соціальні гарантії, право на соціальний захист, законодавство про соціальні послуги, повноваження органів державної влади, органи місцевого самоврядування, правові колізії, стандарти соціальних послуг.

Проблемні питання

1. Якою мірою чинна нормативно-правова база України забезпечує ефективну міжвідомчу взаємодію у системі соціальної роботи?
2. Чи сприяє сучасне законодавство у сфері соціальних послуг формуванню інтегрованої системи соціальної підтримки населення?
3. У чому полягають основні суперечності між нормативно-правовим регулюванням та практикою міжвідомчої взаємодії у соціальній сфері?
4. Які правові механізми є найбільш ефективними для забезпечення координації діяльності різних суб'єктів соціальної роботи?
5. Які напрями вдосконалення нормативно-правового регулювання можуть сприяти підвищенню ефективності міжвідомчої взаємодії у системі соціальних послуг України?

Контрольні запитання

1. Розкрийте сутність нормативно-правових засад міжвідомчої взаємодії у системі соціальної роботи.
2. Які конституційні положення формують основу правового регулювання міжвідомчої взаємодії в Україні?
3. Яку роль відіграє Закон України «Про соціальні послуги» (2019) у забезпеченні міжвідомчої координації у соціальній сфері?
4. Які нормативно-правові акти регламентують міжвідомчу взаємодію у роботі з різними категоріями населення?
5. У чому полягають основні проблеми нормативно-правового регулювання міжвідомчої взаємодії в Україні?

Завдання для самостійної роботи

1. Підготувати аналітичний огляд (2-3 стор.) нормативно-правових засад міжвідомчої взаємодії у системі соціальної роботи в Україні, визначивши їх значення для організації комплексної соціальної допомоги.
2. Проаналізувати положення Конституції України, що стосуються соціального захисту населення, та визначити їх роль у формуванні правових передумов міжвідомчої взаємодії у соціальній сфері.
3. Здійснити нормативно-правовий аналіз Закону України «Про соціальні послуги» (2019 р.), визначивши положення, які регламентують координацію діяльності суб'єктів системи соціальних послуг.
4. Підготувати таблицю (або структурну схему) нормативно-правових актів, що регулюють міжвідомчу взаємодію у роботі з окремими категоріями населення (дітьми, сім'ями у складних життєвих обставинах, особами з інвалідністю, внутрішньо переміщеними особами, ветеранами війни).

Рекомендована література

Основна

1. Дащаківська О. Ю., Стельмах С. С., Максименко К. М. #Спільно до нових послуг. Керівництво із впровадження соціальних послуг для сімей з дітьми в громадах : Ч.2. Ведення випадку та міжвідомча взаємодія : посіб. Київ, 2021. 72 с. URL: https://www.unicef.org/ukraine/media/12711/file/Spilno_posibnyk_2_casemanagement.pdf
2. Державні стандарти соціальних послуг : збірка документів / упоряд. І. Б. Іванова / за заг. ред. І. В. Маслянікової. Київ : Університет «Україна», 2023, 475 с. URL: <https://lib.uu.ua/wp-content/uploads/2024/03/derzhavni-standarty-sots.poslulh.pdf>
3. Деякі питання організації надання соціальних послуг : Постанова Кабінету Міністрів України від 14.01.2026 р. № 64. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64-2026-%D0%BF#n11>
4. Лях Т., Спіріна Т., Рогожинська В. Принципи міждисциплінарної взаємодії у соціальній роботі. *Актуальні питання гуманітарних наук. Педагогіка*. 2020. Вип. 27. Т. 3. С. 224-228. URL: https://www.researchgate.net/publication/342383728_PRINCIPI_MIZDISCIPLINARNOI_VZAEEMODII_U_SOCIALNIJ_ROBOTI
5. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі : Постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 658. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#Text>
6. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>
7. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю : Закон України від 21.06.2001 р. № 2558-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14/ed20180120#Text>

Додаткова

1. Інструкція з міжвідомчої взаємодії щодо здійснення соціальної роботи та соціально-правового захисту дітей та сімей з дітьми, які потрапили в складні життєві обставини : затверджено розпорядженням голови Київської облдержадміністрації. URL: <http://archive.p4ec.org.ua/upload/project/Interagency%20cooperation%20in%20assessment%20process.pdf>
2. Кияниця З. П. , Петрочко Ж. В. . Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми : посіб. у 2-х ч.; Ч. І. Сучасні орієнтири та ключові технології. Київ : ОБНОВА КОМПАНІ, 2017. 256 с. URL <https://www.p4ec.org.ua/upload/education/library/1513689511.pdf>
3. Малуґа Л. Ю. Теоретико-правові основи адаптації соціального законодавства України до законодавства Європейського Союзу : монографія. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2019. 406 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3FMB_Pravo/Malyuha--TEORETYKO-PRAVOVI-OSNOVY-ym-preview-2.pdf
4. Петушкова Л. Взаємодія спеціалістів у процесі надання послуги з патронату. *Social Work and Education*. 2021. Vol. 8, №. 2. pp. 244-259. URL: [file:///C:/Users/911/Downloads/236457-Article%20Text-544750-1-10-20210722%20\(5\).pdf](file:///C:/Users/911/Downloads/236457-Article%20Text-544750-1-10-20210722%20(5).pdf)

ТЕМА 3. СУБ'ЄКТИ МІЖВІДОМЧОЇ ВЗАЄМОДІЇ ТА РОЗМЕЖУВАННЯ ЇХ ФУНКЦІЇ

Мета заняття: сформувати системне уявлення про суб'єктів міжвідомчої взаємодії у системі соціальної роботи, їх класифікацію та функції; розкрити роль органів державної влади, органів місцевого самоврядування, установ соціальної сфери та громадських організацій у наданні соціальних послуг; поглибити розуміння механізмів координації діяльності суб'єктів міжвідомчої взаємодії та розмежування їхніх повноважень і відповідальності.

Семінарське заняття 3 (2 год.)

1. Суб'єкти міжвідомчої взаємодії у системі соціальної роботи та їх класифікація.
2. Функції органів державної влади та органів місцевого самоврядування у забезпеченні міжвідомчої взаємодії.
3. Роль закладів соціального захисту, освіти, охорони здоров'я та інших відомств у наданні соціальних послуг.
4. Участь громадських, благодійних та недержавних організацій у системі міжвідомчої взаємодії.
5. Координація діяльності суб'єктів міжвідомчої взаємодії, розмежування їх повноважень і відповідальності.

Перше питання слід розпочати з визначення сутності поняття «суб'єкти міжвідомчої взаємодії» у системі соціальної роботи. Доцільно акцентувати увагу на тому, що міжвідомча взаємодія передбачає узгоджену діяльність різних інституцій, організацій та установ, які беруть участь у реалізації соціальної політики та наданні соціальних послуг населенню. Саме через взаємодію цих суб'єктів забезпечується комплексний підхід до вирішення соціальних проблем і задоволення потреб осіб та сімей, що перебувають у складних життєвих обставинах.

Розкриваючи зміст питання, доцільно зосередитися на характеристиці суб'єктів міжвідомчої взаємодії як системи взаємопов'язаних інституцій, що виконують різні функції у сфері соціального захисту населення. До них належать органи державної влади, органи місцевого самоврядування, установи соціального захисту, заклади освіти, установи охорони здоров'я, правоохоронні органи, служби у справах дітей, центри соціальних служб, а також громадські, благодійні та інші недержавні організації, діяльність яких спрямована на надання соціальної підтримки.

Особливу увагу варто приділити класифікації суб'єктів міжвідомчої взаємодії. Їх доцільно розглядати за кількома критеріями: за рівнем управління (державний, регіональний, місцевий); за функціональною спрямованістю діяльності (соціальний захист, освіта, охорона здоров'я, правоохоронна діяльність тощо); за організаційно-правовим статусом (державні, комунальні, громадські, приватні установи). Така класифікація дозволяє систематизувати суб'єкти соціальної роботи та визначити їх місце у структурі міжвідомчої взаємодії.

Доцільно також підкреслити, що сучасна модель соціальної роботи передбачає розширення кола суб'єктів міжвідомчої взаємодії. Окрім державних установ, дедалі більшого значення набувають громадські організації, благодійні фонди, волонтерські об'єднання та інші інституції громадянського суспільства, які активно долучаються до реалізації соціальних програм і надання соціальних послуг.

Завершуючи розбір питання, слід наголосити, що ефективність міжвідомчої взаємодії значною мірою залежить від чіткого визначення ролі кожного суб'єкта у системі соціальної роботи, узгодженості їхніх функцій та налагодження механізмів співпраці між різними інституціями соціальної сфери. Саме така координація створює передумови для формування інтегрованої системи соціальних послуг і підвищення ефективності соціальної підтримки населення.

Розглядаючи *друге питання*, доцільно зосередитися на аналізі ролі органів державної влади та органів місцевого самоврядування у забезпеченні

міжвідомчої взаємодії у системі соціальної роботи. Варто акцентувати увагу на тому, що саме ці інституції формують організаційні та управлінські механізми координації діяльності різних суб'єктів соціальної сфери, забезпечують реалізацію державної соціальної політики та створюють правові й інституційні умови для надання соціальних послуг населенню.

Необхідно акцентувати увагу на аналізі функцій органів державної влади у сфері міжвідомчої взаємодії. Насамперед йдеться про формування державної політики у сфері соціального захисту населення, розроблення нормативно-правових актів, визначення державних стандартів соціальних послуг, а також координацію діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади. Особливу роль у цьому процесі відіграють Кабінет Міністрів України та центральні органи виконавчої влади, зокрема Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України, Міністерство у справах ветеранів України, Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство освіти і науки України та інші відомства, які забезпечують реалізацію державної соціальної політики у відповідних сферах.

Важливе значення має також діяльність органів місцевого самоврядування, які відіграють визначальну роль у практичній реалізації міжвідомчої взаємодії на рівні територіальних громад. До їхніх функцій належить організація надання соціальних послуг, координація діяльності місцевих соціальних служб, закладів освіти, закладів охорони здоров'я, правоохоронних органів та інших установ, що беруть участь у вирішенні соціальних проблем населення. Саме на місцевому рівні відбувається безпосередня взаємодія різних суб'єктів соціальної роботи, спрямована на забезпечення комплексної допомоги особам і сім'ям, які потребують соціальної підтримки.

Окремого аналізу потребує вплив процесів децентралізації на розвиток міжвідомчої взаємодії. Передача значної частини повноважень щодо організації соціальних послуг органам місцевого самоврядування сприяє формуванню інтегрованої системи соціальної підтримки на рівні територіальних громад, що передбачає активну координацію діяльності різних установ і служб.

Підсумовуючи розгляд питання, слід наголосити, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування виконують основні управлінські та координаційні функції у системі міжвідомчої взаємодії. Їх діяльність спрямована на забезпечення узгодженості дій суб'єктів соціальної сфери, ефективну реалізацію соціальної політики держави та підвищення якості соціальних послуг, що надаються населенню.

У рамках *третього питання* доцільно зосередитися на аналізі ролі різних інституцій соціальної сфери у забезпеченні надання соціальних послуг та реалізації міжвідомчої взаємодії. Варто зазначити, що сучасна система соціальної підтримки населення функціонує як комплексна мережа установ і служб, діяльність яких спрямована на задоволення соціальних, освітніх, медичних та інших потреб людини. Саме узгоджена взаємодія цих інституцій створює умови для ефективного вирішення складних соціальних проблем.

Деталізуючи питання, слід проаналізувати роль установ соціального захисту населення, які є основними суб'єктами у системі надання соціальних послуг. До них належать органи соціального захисту населення, центри соціальних служб, територіальні центри соціального обслуговування, служби у справах дітей та інші установи, що забезпечують соціальний супровід, консультування, підтримку сімей у складних життєвих обставинах, а також організацію різних видів соціальної допомоги.

Варто зосередитися на ролі закладів освіти, які відіграють важливу функцію у ранньому виявленні соціальних проблем дітей та сімей, здійсненні профілактичної роботи, організації соціально-педагогічної підтримки та взаємодії з іншими установами соціальної сфери. У цьому контексті важливими суб'єктами міжвідомчої взаємодії виступають заклади дошкільної, загальної середньої та професійної освіти, а також фахівці психологічної служби закладів освіти.

Не менш важливою є участь закладів охорони здоров'я, які забезпечують медичну допомогу, реабілітацію, психосоціальну підтримку та профілактику захворювань. Медичні працівники часто виступають першими фахівцями, які

виявляють випадки соціального неблагополуччя, насильства або інших ризиків, що потребують залучення соціальних служб та інших інституцій.

Слід окремо звернути увагу на роль інших відомств, зокрема правоохоронних органів, служб зайнятості, органів опіки та піклування, служб пробації, а також різних державних і комунальних установ, які беруть участь у вирішенні соціальних проблем населення. Взаємодія цих структур сприяє формуванню комплексної системи підтримки, що поєднує соціальні, правові, освітні та медичні механізми допомоги.

Підбиваючи підсумки, важливо підкреслити, що ефективне надання соціальних послуг можливе лише за умови узгодженої діяльності різних установ і служб. Саме міжвідомча координація їх діяльності дозволяє забезпечити комплексний підхід до вирішення соціальних проблем, підвищити якість соціальних послуг та забезпечити більш ефективну підтримку осіб і сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах.

Висвітлення *четвертого питання* доречно розпочати з аналізу ролі громадських, благодійних та інших недержавних організацій у системі міжвідомчої взаємодії у соціальній роботі. Варто акцентувати увагу на тому, що розвиток сучасної системи соціальних послуг передбачає активну участь інститутів громадянського суспільства, які доповнюють діяльність державних і комунальних установ та сприяють розширенню можливостей соціальної підтримки населення.

З'ясовуючи зміст питання, належить вказати, що громадські та благодійні організації виконують важливі соціальні функції, зокрема надання соціальних, психологічних, правових та гуманітарних послуг, реалізацію соціальних програм і проєктів, підтримку вразливих категорій населення, а також розвиток волонтерського руху. Значний внесок у розвиток соціальної підтримки населення в Україні здійснюють такі організації, як ЮНІСЕФ, Український Червоний Хрест, Карітас України, Save the Children, People in Need та інші, а також низка національних благодійних фондів і громадських ініціатив. Їх діяльність спрямована на оперативне реагування на соціальні виклики та

задоволення потреб різних груп населення, що потребують соціальної підтримки.

Окрему увагу слід приділити ролі недержавних організацій у формуванні партнерських відносин із державними структурами та органами місцевого самоврядування. У межах міжвідомчої взаємодії вони беруть участь у реалізації соціальних програм, наданні соціальних послуг, проведенні профілактичних і просвітницьких заходів, а також у діяльності мультидисциплінарних команд та консультативно-дорадчих органів.

Належить зауважити, що діяльність громадських і благодійних організацій сприяє підвищенню доступності соціальних послуг, розширенню ресурсної бази соціальної роботи та впровадженню інноваційних підходів у соціальній сфері. У сучасних умовах особливого значення набуває їх участь у підтримці внутрішньо переміщених осіб, ветеранів війни, осіб з інвалідністю, дітей і сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах. Важливу роль у цьому відіграють спеціалізовані недержавні організації, що працюють у різних напрямках соціальної підтримки. Зокрема, *Veteran Hub* надає допомогу ветеранам та їхнім сім'ям, *La Strada-Україна* здійснює діяльність у сфері протидії домашньому насильству та торгівлі людьми, а *Фонд Східна Європа* реалізує проєкти соціального розвитку та підтримки громад та інші.

Насамкінець, треба зазначити, що ефективна участь громадських, благодійних та недержавних організацій у системі міжвідомчої взаємодії сприяє формуванню партнерської моделі соціальної роботи, заснованої на співпраці державного, громадського та приватного секторів. Така взаємодія дозволяє підвищити ефективність соціальної підтримки населення та забезпечити комплексний підхід до вирішення соціальних проблем.

У *п'ятому питанні* доцільно зосередитися на аналізі механізмів координації діяльності суб'єктів міжвідомчої взаємодії у системі соціальної роботи та визначенню особливостей розмежування їхніх повноважень і відповідальності. Варто акцентувати увагу на тому, що ефективне функціонування системи соціальної підтримки населення значною мірою

залежить від узгодженості дій різних установ і служб, які беруть участь у вирішенні соціальних проблем.

Розкриваючи питання, слід наголосити, що координація діяльності суб'єктів міжвідомчої взаємодії передбачає узгодження цілей, функцій і форм співпраці між органами державної влади, органами місцевого самоврядування, установами соціального захисту, закладами освіти, охорони здоров'я, правоохоронними органами, а також громадськими та благодійними організаціями. Така взаємодія забезпечує комплексний підхід до вирішення соціальних проблем і сприяє підвищенню ефективності надання соціальних послуг.

Далі, варто зосередитися на організаційних механізмах координації міжвідомчої діяльності. До них належать створення міжвідомчих комісій, координаційних рад, робочих груп і мультидисциплінарних команд, а також впровадження механізмів соціального супроводу та ведення випадку. Саме ці форми співпраці дозволяють забезпечити обмін інформацією між установами, узгодження спільних дій і координацію заходів соціальної підтримки.

Найголовнішим аспектом міжвідомчої взаємодії є чітке розмежування повноважень і відповідальності між різними суб'єктами соціальної роботи. Це передбачає визначення компетенції кожної установи відповідно до чинного законодавства, закріплення функцій у сфері надання соціальних послуг та встановлення механізмів взаємодії між різними структурами. Чітке розмежування повноважень дозволяє уникнути дублювання функцій, підвищити ефективність використання ресурсів і забезпечити відповідальність кожного суб'єкта за виконання покладених на нього завдань.

Закінчуючи, доречно підкреслити, що ефективна координація діяльності суб'єктів міжвідомчої взаємодії є необхідною умовою функціонування інтегрованої системи соціальних послуг. Узгодженість дій різних установ і служб сприяє комплексному вирішенню соціальних проблем, підвищенню якості соціальної підтримки населення та забезпеченню реалізації прав людини у соціальній сфері.

Основні поняття і терміни

Суб'єкти міжвідомчої взаємодії, координація діяльності суб'єктів соціальної роботи, система соціальної роботи, суб'єкти надання соціальних послуг, служби у справах дітей, центри соціальних служб, заклад освіти, заклад охорони здоров'я, правоохоронні органи, громадські організації, благодійні організації, недержавні організації, інститути громадянського суспільства, розмежування повноважень, інтегрована система надання соціальних послуг.

Проблемні питання

1. Чому ефективна міжвідомча взаємодія є необхідною умовою функціонування сучасної системи соціальної роботи?
2. Які фактори впливають на ефективність співпраці між різними суб'єктами соціальної сфери?
3. У чому полягають основні труднощі координації діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування та недержавних організацій у сфері соціальної роботи?
4. Наскільки важливим є чітке розмежування повноважень і відповідальності між суб'єктами міжвідомчої взаємодії для забезпечення комплексної соціальної допомоги?
5. Яку роль відіграють громадські та благодійні організації у підвищенні ефективності міжвідомчої взаємодії у соціальній сфері?

Контрольні запитання

1. Хто належить до суб'єктів міжвідомчої взаємодії у системі соціальної роботи?
2. За якими критеріями здійснюється класифікація суб'єктів міжвідомчої взаємодії?
3. Які функції виконують органи державної влади та органи місцевого самоврядування у забезпеченні міжвідомчої взаємодії?
4. Яку роль відіграють установи соціального захисту, освіти та охорони здоров'я у наданні соціальних послуг?

5. У чому полягає значення координації діяльності суб'єктів міжвідомчої взаємодії та розмежування їх повноважень і відповідальності?

Завдання для самостійної роботи

1. Підготувати аналітичний огляд (2-3 стор.) суб'єктів міжвідомчої взаємодії у системі соціальної роботи, визначивши їх основні функції та роль у наданні соціальних послуг населенню.
2. Скласти структурну схему або таблицю, у якій відобразити основні групи суб'єктів міжвідомчої взаємодії (органи державної влади, органи місцевого самоврядування, установи соціальної сфери, громадські та благодійні організації) та охарактеризувати їхні функції.
3. Проаналізувати діяльність однієї з громадських або благодійних організацій, що працює у сфері соціальної підтримки населення в Україні, визначивши її роль у системі міжвідомчої взаємодії.
4. Підготувати коротке есе (1,5-2 стор.) на тему: «Координація діяльності суб'єктів міжвідомчої взаємодії як умова ефективної соціальної роботи».

Рекомендована література

Основна

1. Дащаківська О. Ю., Стельмах С. С., Максименко К. М. #Спільно до нових послуг. Керівництво із впровадження соціальних послуг для сімей з дітьми в громадах : Ч.2. Ведення випадку та міжвідомча взаємодія : посіб. Київ, 2021. 72 с. URL: https://www.unicef.org/ukraine/media/12711/file/Spilno_posibnyk_2_casemangement.pdf
2. Ломоносова Н., Хелашвілі А., Кабанець Ю. Співпраця громад із недержавним сектором у сфері надання соціальних послуг. Solidarity Fund PL in Ukraine. Polish aid. Cedoss. 2024. 166 с. URL: https://cedos.org.ua/wp-content/uploads/spivpraczja_gromad_iz_nederzhavnym_sektorom_u_sferi_na_dannya_soczialnyh_poslug.pdf

3. Перхайло Н. А. Партнерство суб'єктів соціальної роботи : навч. посіб. для студ. спец. 231 Соціальна робота. Переяслав-Хмельницький : ФОП Домбровська Я. М., 2018. 206 с.
4. Система соціального захисту в Україні : навч. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад. О. О. Матрос. Умань : Візаві, 2021. 175 с. URL: <https://surl.lt/ljexpс>
5. Сучасні підходи до впровадження інтегрованих соціальних послуг на рівні громад / уклад. І. Єременко. UNICEF. URL: https://www.unicef.org/ukraine/media/36691/file/Unicef_Integrated%20social%20services.pdf

Додаткова

1. Нечосіна О. Функціонування системи соціальних послуг в Україні : короткий опис. Київ, 2019. 16 с. URL: <https://surl.li/jhzshq>
2. Організація системи соціального захисту в Україні : кол. моногр. / [І. О. Карпич, О. О. Матрос, Л. А. Моргай, Ю. В. Підвальна] ; за ред. О. О. Кравченко ; МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. Київ : ФОП Ямчинський О. В., 2024. 196 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi81/0061166.pdf>
3. Про затвердження Порядку здійснення моніторингу стану виконання законодавства про запобігання та протидію домашньому насильству, практики його застосування, заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, підготовки та оприлюднення щорічного звіту за результатами моніторингу : Проект Постанови Кабінету Міністрів України від 2025 р. URL: <https://surl.li/okqbxе>
4. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі : Постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 р. № 658. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-poryadku-vzayemodiyi-subyektiv-shcho-zdijsnyuyut-zahodi-u-sferi-zapobigannya-ta-protidiyi-domashnomu-nasilstvu-i-nasilstvu-za-oznakoyu-stati>

5. Стратегія розвитку системи охорони здоров'я до 2030 року. Проєкт 23 лютого 2022 року. Фіналізований та погоджений членами Міжсекторальної робочої групи з питань розробки «Стратегії розвитку системи охорони здоров'я до 2030 року». URL: <https://surl.lt/lczbus>

ТЕМА 4. МІЖДИСЦИПЛІНАРНА КОМАНДА У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

Мета заняття: сформувати системне уявлення про сутність, структуру та принципи діяльності міждисциплінарної команди у соціальній роботі; розкрити особливості професійних ролей її учасників, форми і рівні міждисциплінарної взаємодії, а також проаналізувати етичні, організаційні аспекти, переваги та обмеження командної роботи у процесі надання соціальних послуг.

Семінарське заняття 4 (2 год.)

План

1. Поняття міждисциплінарної команди у соціальній роботі та її місце в системі надання соціальних послуг.
2. Склад міждисциплінарної команди та професійні ролі її учасників.
3. Форми та рівні міждисциплінарної взаємодії у соціальній роботі.
4. Переваги та обмеження командної міждисциплінарної роботи.
5. Етичні та організаційні аспекти діяльності міждисциплінарної команди.

Висвітлюючи *перше питання*, слід зосередитися на розкритті сутності поняття міждисциплінарної команди у соціальній роботі та визначенні її ролі у системі надання соціальних послуг. Важливо акцентувати, що сучасна соціальна робота характеризується комплексним підходом до вирішення соціальних проблем, що потребує залучення фахівців різних галузей знань і практичної діяльності. Саме міждисциплінарна команда забезпечує поєднання професійних ресурсів соціальної, педагогічної, медичної, психологічної та правової допомоги.

З'ясовуючи зміст питання, необхідно окреслити міждисциплінарну команду як форму організації професійної взаємодії спеціалістів різних сфер діяльності, які спільно працюють над вирішенням проблем клієнта, координують свої дії та об'єднують професійні компетентності з метою забезпечення комплексної соціальної підтримки. Такий підхід сприяє більш

повному аналізу життєвої ситуації клієнта, врахуванню різних аспектів його потреб та формуванню ефективної стратегії соціального втручання.

Особливу увагу слід приділити місцю міждисциплінарної команди у системі надання соціальних послуг. Вона виступає важливим механізмом реалізації інтегрованого підходу до соціальної допомоги, що передбачає координацію діяльності різних установ і служб. У межах міждисциплінарної взаємодії поєднуються зусилля соціальних працівників, психологів, педагогів, медичних працівників, юристів, представників органів місцевого самоврядування та інших фахівців, діяльність яких спрямована на підтримку осіб і сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах.

Доречно відзначити, що міждисциплінарна команда є важливим інструментом забезпечення комплексності соціальних послуг, оскільки дозволяє інтегрувати різні види допомоги – соціальну, психологічну, медичну, освітню та правову. Така модель взаємодії сприяє підвищенню ефективності соціальної підтримки, уникненню дублювання функцій різними службами та більш раціональному використанню ресурсів соціальної сфери.

Підсумовуючи, слід наголосити, що функціонування міждисциплінарної команди є важливою умовою розвитку сучасної системи соціальних послуг, орієнтованої на потреби людини та забезпечення комплексної допомоги. Її діяльність сприяє формуванню інтегрованої моделі соціальної роботи, у межах якої поєднуються професійні зусилля різних фахівців для досягнення спільної мети - покращення якості життя клієнтів.

У *другому питанні* належить зосередитися на аналізі складу міждисциплінарної команди у соціальній роботі та характеристиці професійних ролей її учасників. Варто акцентувати увагу на тому, що ефективність діяльності міждисциплінарної команди значною мірою залежить від поєднання компетентностей фахівців різних професійних галузей, які спільно працюють над вирішенням проблем клієнта або певної соціальної ситуації.

Розкриваючи структуру міждисциплінарної команди, доречно підкреслити, що її склад формується залежно від характеру соціальної проблеми, потреб клієнта та особливостей конкретної життєвої ситуації. До

такої команди можуть входити соціальні працівники, психологи, соціальні педагоги, медичні працівники, юристи, фахівці закладів освіти, представники органів соціального захисту населення, служб у справах дітей, правоохоронних органів, а також представники громадських і благодійних організацій.

Окремого розгляду потребує аналіз професійних ролей учасників міждисциплінарної команди. Здебільшого координаційну функцію виконує соціальний працівник або інший фахівець, який організовує взаємодію між учасниками, здійснює оцінювання потреб клієнта, координує реалізацію індивідуального плану допомоги та забезпечує моніторинг результатів соціального втручання. Інші члени команди виконують свої функції відповідно до професійної компетентності, надаючи психологічну, педагогічну, медичну, правову або іншу спеціалізовану допомогу.

Важливим аспектом діяльності міждисциплінарної команди є чіткий розподіл ролей і функцій між її учасниками. Такий підхід сприяє узгодженості дій фахівців, підвищує ефективність спільної роботи та дозволяє уникнути дублювання професійних функцій. Водночас важливого значення набуває належна комунікація між членами команди, обмін інформацією та координація їх діяльності у процесі надання комплексної допомоги клієнтові.

Насамкінець, слід підкреслити, що діяльність міждисциплінарної команди ґрунтується на принципах партнерства, взаємної поваги до професійної компетентності кожного учасника та спільної відповідальності за результати роботи. Саме така модель взаємодії дозволяє забезпечити комплексний підхід до вирішення соціальних проблем і підвищити ефективність системи соціальних послуг.

Розкриваючи зміст *третього питання*, варто зосередитися на аналізі основних форм і рівнів міждисциплінарної взаємодії у соціальній роботі. Належить акцентувати на тому, що комплексний характер соціальних проблем потребує узгодженої діяльності фахівців різних професійних сфер, що забезпечує цілісний підхід до оцінювання потреб клієнта та організації соціальної допомоги.

Розглядаючи форми міждисциплінарної взаємодії, доцільно підкреслити, що вони можуть реалізовуватися через різні організаційні механізми співпраці. До таких форм належать робота мультидисциплінарних команд, проведення міжвідомчих нарад і консилиумів, спільне планування та реалізація соціальних програм, координація діяльності фахівців у процесі соціального супроводу або ведення випадку. Такі форми взаємодії сприяють узгодженню дій спеціалістів, обміну професійною інформацією та виробленню спільних рішень щодо підтримки клієнта.

Аналізуючи рівні міждисциплінарної взаємодії, слід зазначити, що вона реалізується на різних *рівнях* соціальної роботи. На індивідуальному рівні співпраця фахівців спрямована на вирішення проблем конкретної особи або сім'ї. На груповому рівні взаємодія здійснюється у процесі роботи з певними соціальними групами, які потребують підтримки або соціальної реабілітації. На інституційному рівні міждисциплінарна взаємодія охоплює співпрацю між установами та організаціями, які надають соціальні послуги або реалізують соціальні програми.

Заслуговує на увагу питання координації діяльності фахівців у межах міждисциплінарної взаємодії. Ефективність такої співпраці значною мірою залежить від налагодженої комунікації між членами команди, чіткого визначення функцій кожного учасника та узгодженості професійних дій у процесі надання соціальної допомоги.

Завершуючи, варто зауважити, що різноманітність форм і рівнів міждисциплінарної взаємодії забезпечує гнучкість та ефективність соціальної роботи. Узгоджена діяльність фахівців різних галузей дозволяє комплексно оцінювати соціальні проблеми, розробляти ефективні стратегії підтримки та підвищувати якість соціальних послуг.

Четверте питання потрібно присвятити аналізу переваг та обмежень міждисциплінарної командної роботи у соціальній сфері. Слід вказати, що залучення фахівців різних професій до спільної діяльності створює можливості для комплексного вирішення соціальних проблем, однак водночас потребує

належної організації взаємодії, координації дій та узгодження професійних підходів.

Доцільно виокремити основні переваги міждисциплінарної командної роботи. Насамперед вона забезпечує комплексний підхід до оцінювання потреб клієнта та надання соціальної допомоги, оскільки дозволяє поєднати знання і досвід фахівців різних галузей. Така форма взаємодії сприяє більш повному розумінню соціальної ситуації клієнта, підвищує ефективність прийняття професійних рішень та дозволяє розробляти комплексні стратегії соціального втручання.

Варто зосередитися на тому, що міждисциплінарна командна робота сприяє підвищенню якості соціальних послуг, оптимізації використання ресурсів та запобіганню дублюванню функцій різними установами. Крім того, така взаємодія створює умови для професійного обміну досвідом між фахівцями, розвитку їхніх компетентностей та вдосконалення практики соціальної роботи.

Водночас важливо розглянути і певні обмеження або труднощі, які можуть виникати у процесі діяльності міждисциплінарної команди. До них належать можливі розбіжності у професійних підходах та методах роботи різних фахівців, недостатня узгодженість дій між установами, складність координації спільної діяльності, а також ризики порушення конфіденційності інформації у процесі обміну даними між членами команди.

Підбиваючи підсумки питання, слід наголосити, що ефективність міждисциплінарної командної роботи залежить від чіткої організації взаємодії, визначення ролей і функцій учасників команди, розвитку професійної комунікації та дотримання етичних принципів соціальної роботи. За умови належної координації така форма співпраці є важливим інструментом забезпечення комплексної та якісної соціальної підтримки населення.

Розгляд *п'ятого питання* доцільно присвятити аналізу етичних та організаційних аспектів діяльності міждисциплінарної команди у соціальній роботі. Варто зазначити, що ефективність спільної роботи фахівців різних професій значною мірою залежить не лише від їхніх професійних

компетентностей, але й від дотримання етичних норм та належної організації взаємодії у межах команди.

Насамперед слід розглянути етичні засади діяльності міждисциплінарної команди. Вони ґрунтуються на принципах поваги до гідності та прав людини, конфіденційності інформації, професійної відповідальності та взаємної поваги до компетентності кожного члена команди. У процесі міждисциплінарної взаємодії важливо дотримуватися етичних стандартів соціальної роботи, зокрема забезпечувати захист персональних даних клієнтів, уникати конфлікту інтересів та підтримувати професійну етику у взаєминах між фахівцями.

Важливим елементом діяльності міждисциплінарної команди є також організаційні механізми її функціонування. До них належать визначення координатора команди, чіткий розподіл ролей і функцій між учасниками, планування спільної діяльності, організація робочих зустрічей та систематичний обмін інформацією щодо перебігу роботи з клієнтом. Належна організація командної взаємодії сприяє узгодженості дій фахівців і підвищує ефективність надання соціальної допомоги.

Одночасно доречно звернути увагу на можливі труднощі у дотриманні етичних і організаційних принципів командної роботи. Серед них можуть бути різні професійні підходи до вирішення соціальних проблем, недостатня комунікація між членами команди або нечітке визначення функцій учасників. Подолання таких труднощів потребує розвитку культури професійної співпраці, відкритого обговорення спірних питань та вироблення спільних рішень.

Насамкінець, важливо наголосити на тому, що етичні та організаційні аспекти є необхідною умовою ефективної діяльності міждисциплінарної команди. Дотримання професійної етики, налагоджена комунікація та чітка організація взаємодії між фахівцями сприяють формуванню продуктивної командної роботи та забезпечують якісне надання соціальних послуг.

Основні поняття і терміни

Командна робота у соціальній сфері, командна комунікація, комплексний підхід у наданні соціальних послуг, конфіденційність, професійна

відповідальність членів команди, соціальний супровід, партнерство у соціальній роботі, координатор міждисциплінарної команди.

Проблемні питання

1. Чому ефективне вирішення складних соціальних проблем потребує залучення міждисциплінарної команди, а не діяльності окремого фахівця?
2. Які труднощі можуть виникати у процесі взаємодії фахівців різних професій у складі міждисциплінарної команди?
3. У чому полягають основні суперечності між необхідністю обміну інформацією між членами команди та дотриманням принципу конфіденційності?
4. Які чинники можуть впливати на ефективність діяльності міждисциплінарної команди у системі соціальних послуг?
5. Чи можуть відмінності у професійних підходах і методах роботи різних спеціалістів бути ресурсом для розвитку командної роботи, чи вони переважно створюють труднощі у міждисциплінарній взаємодії?

Контрольні запитання

1. Що таке міждисциплінарна команда у соціальній роботі та яке її місце у системі надання соціальних послуг?
2. Які фахівці можуть входити до складу міждисциплінарної команди та які професійні ролі вони виконують?
3. Які основні форми та рівні міждисциплінарної взаємодії використовуються у соціальній роботі?
4. У чому полягають основні переваги та можливі обмеження міждисциплінарної командної роботи?
5. Які етичні та організаційні принципи мають забезпечувати ефективну діяльність міждисциплінарної команди?

Завдання для самостійної роботи

1. Підготуйте коротке аналітичне повідомлення (1-2 стор.) на тему: *«Роль міждисциплінарної команди у вирішенні складних соціальних проблем клієнта»*. Визначте, які фахівці можуть входити до такої команди та які функції вони виконують.
2. Складіть схему або таблицю складу міждисциплінарної команди у роботі з однією з категорій клієнтів (наприклад: *сім'я у складних життєвих обставинах, дитина з інвалідністю, внутрішньо переміщені особи, ветерани війни* тощо). Визначте професійні ролі кожного учасника команди.
3. Проаналізуйте приклад міждисциплінарної взаємодії у системі соціальних послуг (на основі наукової літератури або практичного досвіду соціальних служб). Визначте її переваги та можливі труднощі у командній роботі фахівців.
4. Підготуйте перелік етичних принципів, яких повинні дотримуватися члени міждисциплінарної команди у процесі роботи з клієнтом, та коротко поясніть їх значення для ефективної організації командної взаємодії.

Рекомендована література

Основна

1. Дащаківська О. Ю., Стельмах С. С., Максименко К. М. #Спільно до нових послуг. Керівництво із впровадження соціальних послуг для сімей з дітьми в громадах : Ч .2. Ведення випадку та міжвідомча взаємодія : посіб. Київ, 2021. 72 с.
URL: https://www.unicef.org/ukraine/media/12711/file/Spilno_posibnyk_2_ca_semanagement.pdf
2. Державні стандарти соціальних послуг : збірка документів / упоряд. І. Б. Іванова / за заг. ред. І. В. Маслянікової. Київ : Університет «Україна», 2023, 475 с. URL: <https://lib.uu.ua/wp-content/uploads/2024/03/derzhavni-standarty-sots.posluh.pdf>

3. Лях Т., Спіріна Т., Рогожинська В. Принципи міждисциплінарної взаємодії у соціальній роботі. *Актуальні питання гуманітарних наук. Серія : Педагогіка*. 2020. Вип. 27. Т. №. С. 224–228. URL: file:///C:/Users/911/Downloads/PRINCIPI_MIZDISCIPLINARNOI_VZAEEM_ODII_U_SOCIALNIJ_R.pdf
4. Петушкова Л. Взаємодія спеціалістів у процесі надання послуги з патронату. *Social Work and Education*. 2021. Vol. 8. № 2. pp. 244-259. URL: [file:///C:/Users/911/Downloads/236457-Article%20Text-544750-1-10-20210722%20\(6\).pdf](file:///C:/Users/911/Downloads/236457-Article%20Text-544750-1-10-20210722%20(6).pdf)
5. Стеца Н. Міждисциплінарна взаємодія у соціальній роботі : теорія і практика. *Молодь і ринок*. 2025. № 10 (242). С. 111-117. URL: <https://mir.dspu.edu.ua/article/view/344564/332261>
6. Суровцева І. Ю., Макарусь Т. М. Професійна взаємодія у діяльності мультидисциплінарної команди територіального центру соціального обслуговування. *Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія : Соціально-гуманітарні науки та публічне адміністрування*. 2025. Вип. 13. URL: https://journals.uran.ua/vsgf_pstu/article/view/333762/322674

Додаткова

1. Білліс Л., Денольф А.-М. Міжпрофесійна співпраця. UKROTNE. 2021. URL: https://www.ukrothe.eu/sites/default/files/uploads/s3-interprofessional_collaboration-mizhprofesiyna-spivpracya.pdf
2. Деякі питання діяльності територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг) : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.12.2009 р. № 1417. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1417-2009-%D0%BF#Text>
3. Кияниця З. П. , Петрочко Ж. В. . Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми : посіб. у 2-х ч.; Ч. І. Сучасні орієнтири та ключові технології. Київ : ОБНОВА КОМПАНІ, 2017. 256 с. URL <https://www.p4ec.org.ua/upload/education/library/1513689511.pdf>

4. Мартинюк Я. Організація міждисциплінарної взаємодії в територіальній громаді. *Ввічливість. Humanitas*. 2025. Вип. 3. С. 116-121.
URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/53619/1/Y_Martyniuk_VH_3_FPS_RSO.pdf.pdf
5. Про Порядок організації мультидисциплінарного підходу з надання соціальних послуг у територіальному центрі соціального обслуговування (надання соціальних послуг) : Наказ Міністерства соціальної політики України від 26.12.2011 р. № 568.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0354-12#Text>
6. Типове положення про міждисциплінарну команду із забезпечення медико-соціальної допомоги ВІЛ-інфікованим дітям та їх сім'ям : затверджено Наказом Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Державного департаменту України з питань виконання покарань, Міністерства праці та соціальної політики України від 23.11.2007 р. N 740/1030/4154/321/614a.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1408-07#Text>

ТЕМА 5. ТЕХНОЛОГІЯ ВЕДЕННЯ ВИПАДКУ ЯК МЕХАНІЗМ МІЖВІДОМЧОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Мета заняття: сформулювати системне уявлення про технологію ведення випадку як провідний інструмент організації міжвідомчої взаємодії у соціальній роботі; розкрити її сутність, етапи та нормативно-правові засади; визначити роль соціального працівника у координації комплексної допомоги клієнтові та проаналізувати проблеми реалізації ведення випадку у міжвідомчій практиці.

Семінарське заняття 5 (2 год.)

План

1. Поняття та сутність технології ведення випадку у соціальній роботі.
2. Ведення випадку як інструмент організації міжвідомчої взаємодії.
3. Основні етапи ведення випадку та їх нормативно-правове забезпечення.
4. Роль соціального працівника як координатора міжвідомчої взаємодії у процесі ведення випадку.
5. Проблеми та ризики реалізації технології ведення випадку у міжвідомчій практиці.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Розгляд *першого питання* доречно розпочати з визначення сутності технології ведення випадку у соціальній роботі та з'ясування її значення у системі надання соціальних послуг. Доцільно зазначити, що сучасна соціальна робота орієнтована на комплексне вирішення проблем клієнта, що потребує координації діяльності різних установ і фахівців. У цьому контексті *технологія ведення випадку* є одним із основних інструментів організації ефективної міжвідомчої взаємодії.

У контексті розгляду питання, доцільно охарактеризувати ведення випадку (case management) як технологію соціальної роботи, спрямовану на планування, організацію, координацію та контроль процесу надання комплексної допомоги особі або сім'ї, які перебувають у складних життєвих

обставинах. Такий підхід передбачає індивідуалізацію соціальної підтримки, орієнтацію на потреби клієнта та залучення ресурсів різних соціальних інституцій.

Особливу увагу варто приділити основним характеристикам технології ведення випадку. Насамперед вона ґрунтується на принципах людиноцентричності, комплексності, міжвідомчої координації, партнерства та безперервності соціальної підтримки. Ведення випадку передбачає системний аналіз життєвої ситуації клієнта, визначення його потреб, розроблення індивідуального плану допомоги та організацію взаємодії між різними суб'єктами соціальної роботи.

Важливим аспектом розгляду питання є визначення ролі соціального працівника у процесі ведення випадку. У межах цієї технології він виступає координатором соціальної допомоги, який здійснює оцінку потреб клієнта, планує заходи підтримки, залучає необхідні служби та установи, а також контролює виконання індивідуального плану соціального супроводу.

Підсумовуючи розгляд питання, доцільно наголосити, що технологія ведення випадку є ефективним механізмом інтеграції різних видів соціальної допомоги та важливим інструментом реалізації міжвідомчого підходу у соціальній роботі. Її застосування сприяє підвищенню якості соціальних послуг, забезпеченню адресності соціальної підтримки та більш ефективному використанню ресурсів соціальної сфери.

У *другому питанні* доцільно зосередитися на аналізі ролі технології ведення випадку як важливого інструменту організації міжвідомчої взаємодії у соціальній роботі. Слід акцентувати увагу на тому, що складність соціальних проблем сучасного суспільства потребує узгодженої діяльності різних установ і служб, а саме ведення випадку забезпечує координацію їхніх дій у процесі надання комплексної допомоги клієнтові.

Варто підкреслити, що технологія ведення випадку спрямована на інтеграцію ресурсів різних суб'єктів соціальної сфери. У межах цього підходу соціальний працівник організовує співпрацю між установами соціального захисту, закладами освіти, охорони здоров'я, правоохоронними органами,

громадськими організаціями та іншими структурами, діяльність яких пов'язана з вирішенням проблем клієнта.

Особливого значення набуває координаційна функція соціального працівника, який виступає посередником між різними службами та забезпечує узгодженість їхньої діяльності. У процесі ведення випадку саме він ініціює міжвідомчу взаємодію, організовує обмін інформацією між фахівцями, сприяє виробленню спільних рішень і контролює реалізацію запланованих заходів соціальної підтримки.

Доречно також звернути увагу на те, що ведення випадку передбачає формування мультидисциплінарної команди, у межах якої фахівці різних галузей об'єднують свої професійні ресурси для вирішення проблем клієнта. Така форма співпраці дозволяє комплексно оцінити життєву ситуацію особи або сім'ї та забезпечити надання інтегрованих соціальних послуг.

Підбиваючи підсумки, варто наголосити, що технологія ведення випадку виступає ефективним механізмом координації міжвідомчої взаємодії у системі соціальної роботи. Її застосування сприяє узгодженню дій різних установ, підвищенню якості соціальних послуг та забезпеченню комплексної підтримки осіб і сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах.

Третє питання доцільно присвятити аналізу основних *етапів ведення випадку* як послідовного процесу організації соціальної допомоги та їх нормативно-правового забезпечення. Важливо підкреслити, що ефективність технології ведення випадку значною мірою залежить від чіткого дотримання визначених процедур і регламентів, закріплених у законодавстві України.

Розкриваючи зміст питання, варто охарактеризувати основні етапи ведення випадку. Початковим є етап виявлення та первинного оцінювання потреб клієнта, що передбачає збір інформації про життєву ситуацію особи або сім'ї та визначення рівня складності проблеми. Наступним етапом є планування соціальної допомоги, у межах якого розробляється індивідуальний план соціального супроводу з урахуванням потреб клієнта та можливостей залучення відповідних служб.

Подальший етап пов'язаний з організацією та реалізацією заходів соціальної підтримки, що включає координацію діяльності різних суб'єктів соціальної роботи, залучення необхідних ресурсів та надання комплексних соціальних послуг. Важливою складовою процесу є моніторинг і оцінювання результатів, що дозволяє відстежувати ефективність наданої допомоги, вносити корективи до плану роботи та забезпечувати досягнення поставлених цілей.

Завершальним етапом є закриття випадку, яке здійснюється після досягнення позитивних змін у життєвій ситуації клієнта або стабілізації його стану. На цьому етапі проводиться підсумкова оцінка результатів соціального втручання та визначаються можливі подальші потреби у підтримці.

Окремого розгляду потребує аспект нормативно-правового забезпеченню кожного етапу ведення випадку. Доцільно звернутися до положень Закону України «Про соціальні послуги», підзаконних актів Кабінету Міністрів України, державних стандартів соціальних послуг, а також порядків здійснення соціального супроводу та ведення випадку. Саме ці нормативні документи визначають алгоритми дій фахівців, порядок оцінювання потреб, розроблення індивідуальних планів допомоги та організацію міжвідомчої взаємодії.

Завершуючи, слід наголосити, що поетапність ведення випадку та його нормативно-правове регулювання забезпечують системність, послідовність і результативність соціальної роботи. Чітке дотримання встановлених процедур сприяє підвищенню якості соціальних послуг і ефективності міжвідомчої взаємодії.

Висвітлення *четвертого питання* доцільно спрямувати на розкриття ролі соціального працівника як головного координатора міжвідомчої взаємодії у процесі ведення випадку. Варто підкреслити, що саме соціальний працівник забезпечує узгодженість дій різних суб'єктів соціальної сфери та виступає центральною ланкою у системі організації комплексної допомоги клієнтові.

Аналізуючи зміст питання, слід вказати, що в межах технології ведення випадку соціальний працівник виконує низку взаємопов'язаних функцій. Зокрема, він здійснює оцінювання потреб клієнта, визначає пріоритетні напрями соціальної підтримки, ініціює залучення відповідних служб та

організацій, а також забезпечує планування і координацію спільної діяльності учасників міжвідомчої взаємодії.

Особливого значення набуває комунікативна та посередницька функції соціального працівника. Він організовує ефективний обмін інформацією між установами, сприяє налагодженню професійної взаємодії між фахівцями різних галузей, а також виступає медіатором у разі виникнення суперечностей або розбіжностей у процесі прийняття рішень.

Важливо звернути увагу на *управлінський аспект* діяльності соціального працівника як координатора. У межах ведення випадку він відповідає за розроблення індивідуального плану соціального супроводу, контроль за його виконанням, моніторинг результатів соціального втручання та своєчасне внесення коректив у разі необхідності. Така діяльність вимагає високого рівня професійної компетентності, аналітичного мислення та здатності до стратегічного планування.

Необхідно також підкреслити значення етичних принципів у діяльності соціального працівника як координатора міжвідомчої взаємодії. Дотримання конфіденційності, повага до прав і гідності клієнта, відповідальність за прийняті рішення та забезпечення професійної етики у взаємодії з іншими фахівцями є неодмінними умовами ефективної організації соціальної допомоги.

Закінчуючи, потрібно наголосити, що соціальний працівник як координатор міжвідомчої взаємодії відіграє провідну роль у реалізації технології ведення випадку. Його діяльність забезпечує цілісність, послідовність і результативність соціального втручання, сприяє інтеграції ресурсів різних установ та підвищенню якості соціальних послуг.

Аналіз *п'ятого питання* варто спрямувати на виявлення основних проблем і ризиків, що виникають у процесі реалізації технології ведення випадку в умовах міжвідомчої взаємодії. Доцільно підкреслити, що, попри значний потенціал цієї технології, її ефективність часто обмежується низкою організаційних, правових і кадрових чинників.

Розглядаючи зміст питання, слід сконцентруватися на проблемі недостатньої узгодженості дій між різними суб'єктами соціальної роботи.

Відомча ізольованість, різні підходи до вирішення соціальних проблем і відсутність єдиних стандартів взаємодії можуть призводити до фрагментарності соціальної допомоги та зниження її ефективності.

Важливим аспектом є також труднощі, пов'язані з обміном інформацією між установами. Питання конфіденційності, захисту персональних даних і нормативних обмежень доступу до інформації нерідко ускладнюють координацію діяльності фахівців та оперативність прийняття рішень у процесі ведення випадку.

Також, варто зосередитися на кадрових і ресурсних обмеженнях, які впливають на реалізацію цієї технології. Перевантаження соціальних працівників, недостатній рівень підготовки до роботи в умовах міжвідомчої взаємодії, обмежені фінансові та технічні ресурси можуть знижувати якість соціального супроводу та ефективність координації дій.

Окремої уваги потребують ризики формалізації процесу ведення випадку, коли виконання процедур набуває формального характеру без реального досягнення позитивних змін у життєвій ситуації клієнта. У таких умовах втрачається людиноцентричний характер соціальної роботи та знижується результативність соціального втручання.

Насамкінець, доцільно зазначити, що подолання проблем і мінімізація ризиків реалізації технології ведення випадку потребують удосконалення нормативно-правового забезпечення, розвитку професійних компетентностей фахівців, налагодження ефективної комунікації між установами та впровадження сучасних механізмів координації міжвідомчої взаємодії.

Основні поняття і терміни

Технологія ведення випадку (case management), ведення випадку, індивідуальний план соціальної допомоги, оцінювання потреб, координація міжвідомчої взаємодії, комплексний підхід у соціальній роботі, соціальний працівник (координатор випадку), отримувач соціальних послуг, ресурси соціальної підтримки, планування соціального втручання, закриття випадку, ефективність соціальних послуг.

Проблемні питання

1. Які чинники обумовлюють необхідність застосування технології ведення випадку в умовах міжвідомчої взаємодії у соціальній роботі?
2. У чому полягають основні труднощі координації діяльності різних суб'єктів у процесі ведення випадку?
3. Як забезпечити баланс між ефективним обміном інформацією між службами та дотриманням принципу конфіденційності під час ведення випадку?
4. Чи завжди технологія ведення випадку гарантує підвищення ефективності соціальної допомоги, і від чого залежить її результативність?
5. Які ризики формалізації процесу ведення випадку можуть виникати у практиці соціальної роботи та як їх можна мінімізувати?

Контрольні запитання

1. Що таке технологія ведення випадку у соціальній роботі та у чому полягає її сутність?
2. Які функції виконує ведення випадку як інструмент організації міжвідомчої взаємодії?
3. Які основні етапи ведення випадку та які їх особливості?
4. Яку роль виконує соціальний працівник у процесі ведення випадку як координатор міжвідомчої взаємодії?
5. Які основні проблеми та ризики можуть виникати у процесі реалізації технології ведення випадку?

Завдання для самостійної роботи

1. Підготуйте аналітичне повідомлення (1-2 стор.) на тему: *«Технологія ведення випадку як механізм забезпечення комплексної соціальної допомоги»*. Розкрийте її сутність, основні етапи та значення у сучасній соціальній роботі.

2. Складіть структурно-логічну схему етапів ведення випадку, охарактеризувавши зміст кожного етапу (*оцінювання потреб, планування, реалізація, моніторинг, завершення випадку*).
3. Проаналізуйте нормативно-правову базу, що регулює процес ведення випадку в Україні (зокрема Закон України «Про соціальні послуги» та підзаконні акти). Визначте, які аспекти міжвідомчої взаємодії в ній закріплені.
4. Розробіть приклад індивідуального плану соціальної допомоги для умовного клієнта (наприклад, сім'ї у складних життєвих обставинах або внутрішньо переміщеної особи), передбачивши залучення різних суб'єктів міжвідомчої взаємодії.

Рекомендована література

Основна

1. Дацаківська О. Ю., Стельмах С. С., Максименко К. М. #Спільно до нових послуг. Керівництво із впровадження соціальних послуг для сімей з дітьми в громадах : Ч .2. Ведення випадку та міжвідомча взаємодія : посіб. Київ, 2021. 72 с.
URL: https://www.unicef.org/ukraine/media/12711/file/Spilno_posibnyk_2_ca_semanagement.pdf
2. Кейс-менеджмент у соціальній роботі : методичні аспекти та рекомендації. БФ «Право на захист» у партнерстві з HIAS. 2024. 216 с.
URL: <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/case-management-social-work/>
3. Порядок організації надання соціальних послуг, ведення випадку та визначення чисельності соціальних менеджерів, відповідальних за забезпечення та ведення випадку : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 14.01.2026 р. № 64.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64-2026-%D0%BF#Text>
4. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 р. № 2571- VIII.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>

5. Сучасні підходи до впровадження інтегрованих соціальних послуг на рівні громад / уклад. І. Єременко. UNICEF. URL: https://www.unicef.org/ukraine/media/36691/file/Unicef_Integrated%20social%20services.pdf

Додаткова

1. Адрухович О., Зінюк Л., Касьянова Д., Шаріпова О. Методичні рекомендації з ведення випадку у сфері захисту дитини в умовах гуманітарного реагування : метод. посіб. / МБО «БФ «СОС Дитячі Містечка» Україна. Київ : ТОВ «Мозаїк», 2024. 72 с. URL: <https://sos-ukraine.org/wp-content/uploads/2025/02/metod.-rekomentatsiyi-z-vedennya-vypadku-u-sferi-zahystu-dytyny-v-umovah-gumanitarnogo-reaguvannya.pdf>
2. Баршацацька Г., Ігрушко А., Арабаджин М., Баршацький І. Ведення випадку як ефективна технологія соціальної роботи з неповними сім'ями. *Ввічливість. Humanitas*, 2025. Вип. 3, С. 23–29/ DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.3.3>
3. Ведення випадку у сфері захисту дитини. #Спільно. Соціальні послуги для сімей у громаді. 17 с. URL: <https://decentralization.ua/uploads/library/file/667/case-management2.pdf>
4. Крупник З. І. Кейс-менеджмент як упавлінський метод соціальної роботи: теоретичний аспект. *Інноваційна педагогіка*. 2025. Вип. 86. Т. 1. С. 169–172. URL: https://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2025/86/part_1/33.pdf
5. Сільвестрова О. Ю. Технології соціальної допомоги : навч. посіб. Луцьк : ЛНТУ, 2023. 104 с. URL: <https://surl.li/zzfcvw>

ТЕМА 6. МІЖВІДОМЧА ВЗАЄМОДІЯ У РОБОТІ З СІМ'ЯМИ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ

Мета заняття: сформуванати цілісне уявлення про сутність міжвідомчої взаємодії у роботі з сім'ями, які перебувають у складних життєвих обставинах; розкрити особливості соціального супроводу таких сімей, визначити роль і функції суб'єктів міжвідомчої взаємодії, обґрунтувати застосування технології ведення випадку у процесі надання комплексної допомоги, а також проаналізувати проблеми та окреслити шляхи підвищення ефективності міжвідомчої співпраці у соціальній роботі.

Семінарське заняття 3 (2 год.)

План

1. Поняття складних життєвих обставин та їх вплив на функціонування сім'ї.
2. Міжвідомча взаємодія у системі соціального супроводу сімей у складних життєвих обставинах.
3. Суб'єкти міжвідомчої взаємодії у роботі з сім'ями та їх функції.
4. Застосування технології ведення випадку у міжвідомчій роботі з сім'ями.
5. Проблеми та шляхи підвищення ефективності міжвідомчої взаємодії у роботі з сім'ями у складних життєвих обставинах.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

У *першому питанні* доцільно зосередитися на з'ясуванні сутності поняття складних життєвих обставин та аналізі їх впливу на функціонування сім'ї як соціального інституту. Важливо підкреслити, що складні життєві обставини є чинниками, які порушують нормальну життєдіяльність особи або сім'ї та потребують зовнішньої підтримки з боку соціальних служб і держави.

Розкриваючи зміст питання, варто звернутися до нормативно-правового визначення *складних життєвих обставин*, закріпленого у Законі України «Про соціальні послуги» (2019). Слід акцентувати увагу на тому, що до таких

обставин належать, зокрема: інвалідність; бідність; безробіття; ухилення батьками або особами, які їх замінюють, від виконання своїх обов'язків із виховання дитини; домашнє насильство; жорстоке поводження з дитиною; залежності; соціальне сирітство; внутрішнє переміщення; наслідки воєнних дій та інші фактори, що ускладнюють соціальне функціонування сім'ї.

Особливу увагу доцільно приділити впливу складних життєвих обставин на різні сфери життєдіяльності сім'ї. Насамперед вони можуть порушувати економічну стабільність, погіршувати психологічний клімат, ускладнювати виконання виховної функції, призводити до соціальної ізоляції та зниження якості життя членів сім'ї. У таких умовах зростає ризик виникнення конфліктів, насильства, занедбаності дітей та інших соціальних проблем.

Доречно також підкреслити, що складні життєві обставини мають комплексний і взаємопов'язаний характер, що потребує системного підходу до їх подолання. У цьому контексті важливо розглядати сім'ю не лише як об'єкт соціальної підтримки, але й як активного учасника процесу подолання кризової ситуації, здатного до мобілізації внутрішніх ресурсів.

Узагальнюючи, слід наголосити, що розуміння сутності складних життєвих обставин та їх впливу на функціонування сім'ї є теоретичною основою для організації ефективної соціальної допомоги. Це створює підґрунтя для застосування міжвідомчого підходу та впровадження технологій соціального супроводу, спрямованих на подолання кризових ситуацій і відновлення соціального благополуччя сім'ї.

Висвітлення *другого питання* доречно спрямувати на розкриття сутності міжвідомчої взаємодії як необхідної умови ефективної організації соціального супроводу сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах. Важливо підкреслити, що комплексний характер проблем таких сімей зумовлює потребу у залученні різних суб'єктів соціальної сфери та узгодженні їхніх дій.

Аналізуючи зміст питання, варто звернути увагу на те, що міжвідомча взаємодія у системі соціального супроводу передбачає координацію діяльності органів соціального захисту, служб у справах дітей, центрів соціальних служб, закладів освіти, охорони здоров'я, правоохоронних органів та інших установ.

Така взаємодія забезпечує надання комплексної допомоги сім'ї відповідно до її потреб.

Особливого значення набуває організація соціального супроводу як процесу, що передбачає систематичну підтримку сім'ї, спрямовану на подолання складних життєвих обставин, відновлення її функціонування та попередження негативних соціальних наслідків. У межах цього процесу міжвідомча взаємодія виступає механізмом узгодження дій фахівців та інтеграції різних видів допомоги.

Доцільно також акцентувати увагу на формах реалізації міжвідомчої взаємодії у соціальному супроводі, зокрема створенні мультидисциплінарних команд, проведенні спільних нарад, обміні інформацією між установами, а також розробленні та виконанні індивідуальних планів соціальної підтримки сім'ї.

Підбиваючи підсумки, слід наголосити, що міжвідомча взаємодія є основним чинником ефективності соціального супроводу сімей у складних життєвих обставинах. Її налагодження сприяє підвищенню якості соціальних послуг, забезпеченню комплексності допомоги та досягненню стійких позитивних змін у житті сім'ї.

Третє питання необхідно націлити на аналіз складу суб'єктів міжвідомчої взаємодії у роботі з сім'ями, які перебувають у складних життєвих обставинах, та визначення їх основних функцій. Важливо підкреслити, що ефективність соціальної підтримки таких сімей значною мірою залежить від узгодженої діяльності різних інституцій соціальної сфери.

Розкриваючи питання, варто окреслити основні групи суб'єктів міжвідомчої взаємодії. До них належать органи державної влади та органи місцевого самоврядування, установи соціального захисту населення, служби у справах дітей, центри соціальних служб, заклади освіти, заклади охорони здоров'я, правоохоронні органи, а також громадські та благодійні організації. Кожен із цих суб'єктів виконує специфічні функції у процесі надання соціальної допомоги сім'ї.

Окрему увагу слід приділити характеристиці функцій зазначених суб'єктів. Органи соціального захисту населення забезпечують реалізацію державної соціальної політики та надання соціальних послуг; служби у справах дітей здійснюють захист прав та інтересів дітей; центри соціальних служб організовують соціальний супровід сімей; заклади освіти виконують функції соціально-педагогічної підтримки дітей; установи охорони здоров'я надають медичну допомогу; правоохоронні органи забезпечують правопорядок і реагують на випадки правопорушень або насильства.

Варто також акцентувати на ролі недержавних організацій, які доповнюють діяльність державних установ, надають додаткові соціальні послуги, впроваджують інноваційні підходи та сприяють розширенню ресурсної бази соціальної роботи. Їх участь підсилює ефективність міжвідомчої взаємодії та сприяє більш повному задоволенню потреб сімей.

Насамкінець, доцільно зазначити, що чітке визначення функцій суб'єктів міжвідомчої взаємодії та їх координація є необхідною умовою забезпечення комплексної соціальної допомоги сім'ям у складних життєвих обставинах. Узгоджена діяльність різних інституцій сприяє підвищенню якості соціального супроводу та досягненню позитивних результатів у роботі з сім'ями.

Аналіз *четвертого питання* варто спрямувати на розкриття особливостей застосування технології ведення випадку у процесі міжвідомчої роботи з сім'ями, які перебувають у складних життєвих обставинах. Важливо підкреслити, що саме ця технологія забезпечує системність, послідовність і узгодженість дій різних суб'єктів соціальної роботи.

У межах розгляду питання слід наголосити, що ведення випадку виступає практичним механізмом організації комплексної допомоги сім'ї. Воно передбачає оцінювання потреб членів сім'ї, визначення основних проблем, розроблення індивідуального плану соціального супроводу та залучення відповідних служб для його реалізації.

Суттєве значення має роль соціального працівника як координатора процесу ведення випадку. Саме він забезпечує взаємодію між різними

суб'єктами соціальної сфери, організовує обмін інформацією, узгоджує дії фахівців та здійснює контроль за виконанням запланованих заходів допомоги.

Варто підкреслити, що застосування технології ведення випадку сприяє формуванню мультидисциплінарної команди, у межах якої фахівці різних галузей об'єднують свої ресурси для вирішення проблем сім'ї. Такий підхід дозволяє комплексно впливати на причини складних життєвих обставин і забезпечувати більш ефективну соціальну підтримку.

Завершуючи розгляд, доцільно зазначити, що використання технології ведення випадку у міжвідомчій роботі з сім'ями є важливою умовою підвищення якості соціальних послуг. Воно забезпечує інтеграцію зусиль різних суб'єктів, сприяє досягненню стійких позитивних змін у житті сім'ї та підвищує ефективність соціального супроводу.

Розгляд *п'ятого питання* доречно спрямувати на аналіз основних проблем, що виникають у процесі міжвідомчої взаємодії при роботі з сім'ями у складних життєвих обставинах, а також на визначення шляхів підвищення її ефективності. Важливо підкреслити, що, попри наявність нормативно визначених механізмів співпраці, практична реалізація міжвідомчого підходу часто супроводжується низкою труднощів.

У контексті розкриття проблематики варто звернути увагу на відомчу роз'єднаність та недостатню координацію діяльності різних суб'єктів соціальної роботи. Відсутність чітких алгоритмів взаємодії, дублювання функцій або, навпаки, прогалини у відповідальності можуть негативно впливати на якість соціального супроводу сімей.

Істотним викликом є також труднощі, пов'язані з обміном інформацією між установами. Питання конфіденційності, захисту персональних даних і різні підходи до ведення документації можуть ускладнювати ефективну комунікацію та своєчасне реагування на потреби сім'ї.

Не менш важливими є кадрові та ресурсні обмеження, зокрема недостатній рівень підготовки фахівців до міжвідомчої взаємодії, перевантаженість працівників соціальної сфери, а також обмежені фінансові й технічні можливості установ, що беруть участь у наданні соціальних послуг.

Окремо доцільно акцентувати увагу на шляхах підвищення ефективності міжвідомчої взаємодії. До них належать удосконалення нормативно-правового забезпечення, розроблення чітких стандартів і алгоритмів співпраці, розвиток професійних компетентностей фахівців, впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, а також посилення ролі територіальних громад у координації соціальних послуг.

Підсумовуючи, варто зазначити, що підвищення ефективності міжвідомчої взаємодії є необхідною умовою забезпечення якісної та комплексної допомоги сім'ям у складних життєвих обставинах. Узгоджена діяльність суб'єктів соціальної роботи сприятиме досягненню стійких позитивних змін у житті сімей та зміцненню системи соціального захисту населення.

Основні поняття і терміни

Складні життєві обставини, сім'я у складних життєвих обставинах, соціальний супровід сім'ї, суб'єкти міжвідомчої взаємодії, органи соціального захисту населення, оцінка потреб сім'ї, соціальна підтримка сім'ї, профілактика сімейного неблагополуччя.

Проблемні питання

1. Наскільки ефективною є чинна модель міжвідомчої взаємодії у роботі з сім'ями у складних життєвих обставинах в Україні, та які її системні обмеження?
2. У чому полягають основні суперечності між потребою у міжвідомчому обміні інформацією та необхідністю забезпечення конфіденційності персональних даних сім'ї?
3. Чи забезпечує технологія ведення випадку реальну координацію дій суб'єктів соціальної роботи, чи вона переважно виконує формалізовану функцію? Обґрунтуйте свою позицію.
4. Яку роль відіграють територіальні громади у налагодженні ефективної міжвідомчої взаємодії, та які фактори впливають на її результативність?

5. Які управлінські, організаційні та професійні зміни є необхідними для підвищення ефективності міжвідомчої взаємодії у роботі з сім'ями у складних життєвих обставинах?

Контрольні запитання

1. Дайте визначення поняттю «складні життєві обставини» та охарактеризуйте їх основні види.
2. У чому полягає сутність міжвідомчої взаємодії у системі соціального супроводу сімей у складних життєвих обставинах?
3. Назвіть основні суб'єкти міжвідомчої взаємодії у роботі з сім'ями та визначте їх функції.
4. Розкрийте зміст технології ведення випадку та її роль у забезпеченні комплексної допомоги сім'ї.
5. Які основні проблеми виникають у процесі міжвідомчої взаємодії?

Завдання для самостійної роботи

1. Опрацюйте положення Закону України «Про соціальні послуги» (2019) щодо визначення складних життєвих обставин та організації соціального супроводу сімей. Підготуйте короткий аналітичний висновок (1-2 стор.) щодо ролі міжвідомчої взаємодії у забезпеченні комплексної допомоги сім'ям.
2. Проаналізуйте функції щонайменше трьох суб'єктів міжвідомчої взаємодії (наприклад: *центр соціальних служб, служба у справах дітей, заклад освіти або охорони здоров'я*). Охарактеризуйте їх повноваження та визначте спільні й відмінні риси їх діяльності у роботі з сім'ями у складних життєвих обставинах (*у формі таблиці або структурованого опису*).
3. Розробіть умовний кейс сім'ї, яка перебуває у складних життєвих обставинах (визначте проблеми, потреби, ризики). На основі кейсу запропонуйте модель міжвідомчої взаємодії із зазначенням залучених суб'єктів та їх функцій, а також окресліть основні етапи ведення випадку.

4. Розробіть пропозиції щодо удосконалення міжвідомчої взаємодії у роботі з сім'ями у складних життєвих обставинах (наприклад: *алгоритм взаємодії, модель мультидисциплінарної команди, інформаційна система обміну даними*). Оформіть результати у вигляді схеми, таблиці або короткого проєкту.

Рекомендована література

Основна

1. Дащаківська О. Ю., Стельмах С. С., Максименко К. М. #Спільно до нових послуг. Керівництво із впровадження соціальних послуг для сімей з дітьми в громадах : Ч .2. Ведення випадку та міжвідомча взаємодія : посіб. Київ, 2021. 72 с.
URL: https://www.unicef.org/ukraine/media/12711/file/Spilno_posibnyk_2_ca_semanagement.pdf
2. Кейс-менеджмент у соціальній роботі : методичні аспекти та рекомендації. БФ «Право на захист» у партнерстві з HIAS. 2024. 216 с.
URL: <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/case-management-social-work/>
3. Пеша І. В., Галайдюк В. В., Сопівник І. В., Кошук О. Б. Соціальна робота з сім'ями, дітьми та молоддю : навч. посіб. Київ : Компринт, 2023. 449 с.
URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u188/posibnik_socrobota_sdm.pdf
4. Про затвердження Державного стандарту соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах : Наказ Міністерства соціальної політики України від 31.03.2016 р. № 318.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0621-16#Text>
5. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 р. № 2571- VIII.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>

Додаткова

1. Батарейна І., Чижикова Г. Надання соціальних послуг сім'ям, які опинились в складних життєвих обставинах. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія : Педагогіка*. 2024. № 2 (33).

С. 23-29. URL: <file:///C:/Users/911/Downloads/3302-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-8469-1-10-20250423.pdf>

2. Кияниця З. П., Петрочко Ж. В. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми : посіб. у 2-х ч. Ч. I. Сучасні орієнтири та ключові технології. Київ : ОБНОВА КОМПАНІ, 2017. 256 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/21626/7/Social_work_P1_II.pdf
3. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми: посіб. у 2-х ч.: Ч. 2 / А. В. Аносова та ін. / за заг. ред.: Т. В. Журавель, З. П. Кияниці. Київ : ОБНОВА КОМПАНІ, 2017. 352 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi72/0052837.pdf>
4. Стельмах С. Профілактика складних життєвих обставин : концептуалізація поняття. *Social Work and Education*. 2022. Vol. 9. №. 1. pp. 134-146. DOI: 10.25128/2520-6230.22.4.11.
5. Технології психосоціальної допомоги дітям і сім'ям, що опинились у складних життєвих обставинах внаслідок військових дій (з досвіду роботи) / В. В. Байдик та ін. Київ : Ніка-Центр, 2021. 118 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/729191/1/tehnologii3.pdf>

ТЕМА 7. МІЖВІДОМЧИЙ ПІДХІД У РОБОТІ З ДІТЬМИ ТА МОЛОДДЮ

Мета заняття: сформувати цілісне уявлення про сутність і значення міжвідомчого підходу у роботі з дітьми та молоддю, поглиблення знань щодо організації міжвідомчої взаємодії у системі захисту прав дитини та підтримки молоді, а також розвиток здатності застосовувати міжвідомчий підхід у професійній діяльності, аналізувати його ефективність і визначати напрями вдосконалення в умовах сучасних соціальних викликів.

Семінарське заняття 7 (2 год.)

План

1. Сутність та особливості міжвідомчого підходу у роботі з дітьми та молоддю.
2. Міжвідомча взаємодія у системі захисту прав дитини та соціальної підтримки дітей і сімей з дітьми.
3. Реалізація міжвідомчого підходу у роботі з молоддю та молодіжними групами ризику.
4. Організація міжвідомчої взаємодії у наданні соціальних послуг дітям та молоді.
5. Проблеми та напрями удосконалення міжвідомчого підходу у роботі з дітьми та молоддю.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Розкриття змісту *першого питання* доцільно розпочати із з'ясування сутності поняття міжвідомчий підхід у соціальній роботі, акцентуючи увагу на його ролі як інтегративного механізму організації комплексної допомоги дітям та молоді. Важливо підкреслити, що міжвідомчий підхід передбачає узгоджену діяльність різних суб'єктів соціальної сфери, спрямовану на забезпечення цілісного та системного реагування на потреби дитини чи молодої особи, які, як правило, мають багатовимірний характер.

Важливо акцентувати увагу на тому, що специфіка роботи з дітьми та молоддю зумовлена їх віковими, психологічними та соціальними особливостями, а також значною залежністю від сімейного та соціального середовища. У цьому контексті міжвідомчий підхід виступає головною умовою забезпечення безперервності, наступності та комплексності соціальної підтримки, що охоплює освітню, медичну, соціально-педагогічну та правову складові.

Доречно також акцентувати увагу на принципах реалізації міжвідомчого підходу у роботі з дітьми та молоддю, серед яких особливого значення набувають людиноцентричність, забезпечення найкращих інтересів дитини, індивідуалізація допомоги, партнерство та координація діяльності суб'єктів взаємодії. Необхідно підкреслити, що ефективність міжвідомчого підходу значною мірою залежить від узгодженості дій фахівців, наявності чітко визначених механізмів комунікації та розподілу функціональних повноважень.

Розглядаючи особливості міжвідомчого підходу, варто звернути увагу на його реалізацію у різних сферах роботи з дітьми та молоддю, зокрема у системах освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, ювенальної превенції та молодіжної політики. Важливо наголосити, що саме завдяки міжвідомчій взаємодії забезпечується своєчасне виявлення потреб, оперативне реагування на соціальні ризики та надання комплексної допомоги, зокрема у випадках соціального неблагополуччя, насильства, девіантної поведінки чи соціальної ізоляції.

Окрему увагу слід приділити ролі фахівця соціальної роботи як координатора міжвідомчої взаємодії. Саме він забезпечує організацію взаємодії між суб'єктами, сприяє формуванню мультидисциплінарної команди, координує процес надання допомоги та здійснює моніторинг її результативності. У цьому контексті особливого значення набуває розвиток професійних компетентностей, пов'язаних із комунікацією, mediaцією, управлінням випадком та міжсекторальною співпрацею.

Узагальнюючи, слід наголосити, що міжвідомчий підхід у роботі з дітьми та молоддю є необхідною умовою ефективного функціонування системи

соціального захисту, оскільки забезпечує інтеграцію ресурсів різних інституцій, сприяє підвищенню якості соціальних послуг та створює передумови для гармонійного розвитку дитини і молодшої особи в умовах сучасних соціальних викликів.

Висвітлення **другого питання** доцільно розпочати з розкриття сутності міжвідомчої взаємодії у системі захисту прав дитини як необхідної умови забезпечення комплексного, своєчасного та ефективного реагування на потреби дітей і сімей з дітьми. Важливо підкреслити, що права дитини мають міжсекторальний характер, а їх реалізація потребує узгоджених дій різних суб'єктів соціальної сфери.

Аналізуючи зміст питання, варто звернути увагу на нормативно-правове підґрунтя захисту прав дитини в Україні, зокрема положення національного законодавства та міжнародних документів, які визначають принцип забезпечення найкращих інтересів дитини, недискримінації, участі дитини у прийнятті рішень та її захисту від усіх форм насильства. Доцільно наголосити, що міжвідомча взаємодія виступає основним механізмом практичної реалізації зазначених принципів.

Розкриваючи зміст питання, необхідно охарактеризувати основних суб'єктів міжвідомчої взаємодії у сфері захисту прав дитини. До них належать служби у справах дітей, центри соціальних служб, органи соціального захисту населення, заклади освіти, установи охорони здоров'я, правоохоронні органи, а також громадські та благодійні організації. Важливо визначити їх функціональні повноваження та роль у забезпеченні захисту прав дитини і підтримки сім'ї.

Окрему увагу слід приділити організації соціальної підтримки дітей і сімей з дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах. У цьому контексті міжвідомча взаємодія забезпечує узгодження дій фахівців різних сфер, що дає змогу здійснювати комплексну оцінку потреб, розробляти індивідуальні плани допомоги та координувати їх реалізацію. Важливою формою такої взаємодії є діяльність мультидисциплінарних команд, які об'єднують фахівців різного профілю.

Доцільно наголосити на основних формах реалізації міжвідомчої взаємодії, зокрема проведенні спільних нарад і консультацій, обміні інформацією між суб'єктами, розробленні спільних планів дій, здійсненні соціального супроводу сімей, а також реагуванні на випадки порушення прав дитини (у тому числі насильства та жорстокого поводження).

Доречно акцентувати увагу на значенні технології ведення випадку як практичного інструменту координації міжвідомчої взаємодії. Її застосування забезпечує системність, послідовність і результативність надання допомоги, сприяє чіткому розподілу функцій між суб'єктами та контролю за досягненням визначених цілей.

Підсумовуючи, варто підкреслити, що міжвідомча взаємодія у системі захисту прав дитини та соціальної підтримки дітей і сімей є визначальним чинником підвищення ефективності соціальної роботи. Її належна організація забезпечує своєчасне виявлення проблем, комплексність допомоги та створює умови для забезпечення благополуччя дитини і стабілізації функціонування сім'ї.

Третє питання доцільно спрямувати на розкриття особливостей реалізації міжвідомчого підходу у роботі з молоддю, зокрема представниками молодіжних груп ризику, які потребують комплексної соціальної підтримки. Важливо підкреслити, що молодь як соціально-демографічна група характеризується високою динамічністю соціального становлення, що зумовлює підвищену вразливість до впливу соціальних ризиків.

Аналізуючи зміст питання, необхідно звернути увагу на сутність поняття «групи ризику» та визначити основні категорії молоді, які потребують особливої уваги з боку соціальних служб. До таких категорій належать, зокрема, молодь, яка перебуває у складних життєвих обставинах; молоді люди з досвідом безробіття або соціальної ізоляції; молодь, схильна до девіантної або делінквентної поведінки; особи, які мають залежності; внутрішньо переміщена молодь; молоді люди з інвалідністю, а також інші групи, що перебувають у ситуації соціальної вразливості.

Особливу увагу доцільно приділити ролі міжвідомчої взаємодії у забезпеченні ефективної соціальної роботи з молоддю. Комплексний характер проблем молодіжних груп ризику зумовлює необхідність координації діяльності різних суб'єктів, зокрема органів соціального захисту населення, центрів соціальних служб, закладів освіти, служб зайнятості, установ охорони здоров'я, правоохоронних органів, а також молодіжних центрів і громадських організацій. Така взаємодія дозволяє забезпечити інтеграцію ресурсів і надання комплексної допомоги.

Подальший розгляд питання, слід зосередити на основних напрямках реалізації міжвідомчого підходу у роботі з молоддю, серед яких: профілактика ризикованої поведінки; сприяння зайнятості та професійній орієнтації; соціальна адаптація та реінтеграція; психосоціальна підтримка; розвиток життєвих навичок; залучення молоді до участі у громадському житті. Важливо підкреслити, що ефективність зазначених напрямів значною мірою залежить від узгодженості дій усіх залучених суб'єктів.

Також, доцільно проаналізувати форми та механізми реалізації міжвідомчої взаємодії у роботі з молоддю, зокрема створення міждисциплінарних команд, проведення спільних профілактичних заходів, реалізацію міжсекторальних програм і проєктів, обмін інформацією між установами, а також застосування технології ведення випадку при роботі з окремими клієнтами.

Окремого розгляду потребує питання ролі фахівця соціальної роботи як координатора міжвідомчої діяльності у роботі з молоддю., оскільки він забезпечує налагодження взаємодії між суб'єктами, здійснює оцінку потреб молоді людини, координує процес надання допомоги та сприяє досягненню позитивних змін у її життєвій ситуації.

Завершуючи, слід наголосити, що реалізація міжвідомчого підходу у роботі з молоддю та молодіжними групами ризику є необхідною умовою ефективної соціальної підтримки, оскільки забезпечує комплексність, адресність і результативність соціальних втручань. Такий підхід сприяє

соціальній інтеграції молоді, попередженню негативних соціальних явищ та створенню умов для її повноцінного розвитку і самореалізації.

Розгляд *четвертого питання* доцільно спрямувати на висвітлення організаційних засад міжвідомчої взаємодії у процесі надання соціальних послуг дітям та молоді. У центрі уваги має перебувати забезпечення узгодженості дій різних суб'єктів соціальної сфери, що дозволяє досягти комплексності та адресності соціальної допомоги.

У межах аналізу варто зосередитися на структурі системи надання соціальних послуг, визначеній національним законодавством, а також на місці міжвідомчої взаємодії у її функціонуванні. Важливим є розуміння того, що соціальні послуги дітям та молоді реалізуються через взаємодію органів соціального захисту населення, центрів соціальних служб, закладів освіти, установ охорони здоров'я, служб у справах дітей, правоохоронних органів та інших інституцій.

Особливого значення набуває визначення організаційних механізмів міжвідомчої взаємодії. До них належать нормативно закріплені процедури співпраці, розроблення та реалізація індивідуальних планів соціального супроводу, створення мультидисциплінарних команд, проведення координаційних нарад, а також впровадження інформаційного обміну між суб'єктами взаємодії з дотриманням вимог конфіденційності та захисту персональних даних.

Важливим аспектом є характеристика форм надання соціальних послуг дітям та молоді, зокрема інституційної та неінституційної. Неінституційні форми (соціальні послуги за місцем проживання, патронат, денний догляд, консультування тощо) сприяють збереженню природного соціального середовища дитини чи молодої особи та є пріоритетними у сучасній соціальній політиці. Водночас інституційні форми застосовуються у випадках, коли неможливо забезпечити належний рівень підтримки у громаді.

Окремої уваги потребує питання координації діяльності суб'єктів міжвідомчої взаємодії. Ефективна координація передбачає чітке визначення функцій і відповідальності кожного учасника, налагодження системної

комунікації, уникнення дублювання послуг та забезпечення наступності у наданні допомоги. У цьому контексті важливу роль відіграє соціальний працівник як координатор процесу надання послуг.

Не менш важливим є питання оцінювання якості та доступності соціальних послуг. Доцільно звернути увагу на критерії оцінювання, зокрема відповідність послуг потребам отримувачів, своєчасність їх надання, ефективність результатів, а також рівень задоволеності клієнтів. Міжвідомча взаємодія у цьому випадку сприяє підвищенню якості послуг за рахунок поєднання ресурсів та компетентностей різних суб'єктів.

Підбиваючи підсумки, слід зазначити, що організація міжвідомчої взаємодії у наданні соціальних послуг дітям та молоді є ключовою умовою забезпечення їх ефективності. Узгоджена діяльність різних інституцій сприяє формуванню цілісної системи підтримки, орієнтованої на потреби дитини та молодої особи, і забезпечує досягнення позитивних соціальних результатів.

У *п'ятому питанні* доцільно зосередитися на виявленні основних проблем, що виникають у процесі реалізації міжвідомчого підходу у роботі з дітьми та молоддю, а також на обґрунтуванні можливих напрямів його вдосконалення в сучасних умовах розвитку соціальної сфери.

Важливим аспектом є те, що попри нормативне закріплення міжвідомчої взаємодії, її практична реалізація нерідко супроводжується низкою труднощів. До основних проблем належить відомча роз'єднаність суб'єктів соціальної роботи, що проявляється у недостатній координації дій, дублюванні функцій або, навпаки, наявності прогалин у наданні соціальних послуг.

Істотним викликом залишається недосконалість механізмів інформаційного обміну між установами. Обмеження, пов'язані із захистом персональних даних, відсутність єдиних інформаційних систем та різні підходи до ведення документації ускладнюють оперативну взаємодію та своєчасне реагування на потреби дітей і молоді.

Суттєвим чинником є також кадрові та ресурсні обмеження. Йдеться про недостатній рівень підготовки фахівців до міжвідомчої взаємодії, перевантаженість працівників соціальної сфери, а також обмеженість

фінансових, матеріально-технічних та організаційних ресурсів, необхідних для забезпечення ефективної співпраці.

Окрему увагу слід приділити проблемам нормативно-правового характеру, зокрема відсутності чітко визначених алгоритмів взаємодії між суб'єктами, неузгодженості окремих нормативних актів та недостатній регламентації відповідальності учасників міжвідомчої взаємодії.

Водночас доцільно окреслити основні напрями удосконалення міжвідомчого підходу у роботі з дітьми та молоддю. До них належать: удосконалення нормативно-правового забезпечення; розроблення та впровадження чітких стандартів і протоколів міжвідомчої взаємодії; розвиток професійних компетентностей фахівців; впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій; посилення ролі територіальних громад у координації соціальних послуг; а також активізація участі громадських організацій у наданні соціальної підтримки.

Підсумовуючи, варто наголосити, що подолання існуючих проблем та впровадження ефективних механізмів міжвідомчої взаємодії є необхідною умовою підвищення якості соціальних послуг для дітей та молоді. Це сприятиме забезпеченню комплексної підтримки, профілактиці соціальних ризиків і створенню умов для повноцінного розвитку підростаючого покоління.

Основні поняття і терміни

Діти, молодь, групи ризику, молодіжні групи ризику, соціальні ризики, служба у справах дітей, центри соціальних служб, заклади освіти, профілактика девіантної поведінки, ювенальна превенція, соціальна адаптація, соціальна інтеграція, реінтеграція, принцип найкращих інтересів дитини, доступність соціальних послуг, якість соціальних послуг.

Проблемні питання

1. Наскільки ефективною є сучасна система міжвідомчої взаємодії у роботі з дітьми та молоддю в Україні, та які чинники обмежують її результативність?

2. У чому полягають основні суперечності між інституційними інтересами різних суб'єктів соціальної роботи та потребою у комплексному підході до вирішення проблем дітей і молоді?
3. Чи забезпечує чинна практика міжвідомчої взаємодії реалізацію принципу найкращих інтересів дитини та молодшої особи? Обґрунтуйте свою позицію.
4. Якою мірою технологія ведення випадку сприяє підвищенню ефективності міжвідомчого підходу у роботі з молодіжними групами ризику?
5. Які стратегічні напрями удосконалення міжвідомчого підходу є пріоритетними в умовах децентралізації та сучасних соціальних викликів?

Контрольні запитання

1. Дайте визначення поняттю «міжвідомчий підхід» та розкрийте його сутність у соціальній роботі з дітьми та молоддю.
2. У чому полягають особливості міжвідомчої взаємодії у системі захисту прав дитини та соціальної підтримки сімей з дітьми?
3. Назвіть основні суб'єкти міжвідомчої взаємодії у роботі з дітьми та молоддю та охарактеризуйте їх функції.
4. Які категорії молоді належать до молодіжних груп ризику та які особливості соціальної роботи з ними?
5. Які основні форми та механізми реалізації міжвідомчого підходу у наданні соціальних послуг дітям та молоді?

Завдання для самостійної роботи

1. Опрацюйте положення національного законодавства України у сфері захисту прав дитини та молодіжної політики. Визначте, які нормативні акти регулюють міжвідомчу взаємодію у роботі з дітьми та молоддю, та підготуйте стислий аналітичний огляд (1-2 стор.).

2. Охарактеризуйте діяльність не менше трьох суб'єктів міжвідомчої взаємодії (наприклад: *служба у справах дітей, центр соціальних служб, заклад освіти або молодіжний центр*). Визначте їх функції, повноваження та роль у наданні соціальних послуг дітям і молоді (оформити у вигляді таблиці).
3. Розробіть умовний кейс дитини або молодої особи, яка належить до групи ризику (наприклад: *випадок насильства, девіантної поведінки, соціальної ізоляції чи безробіття*). Визначте коло суб'єктів міжвідомчої взаємодії, обґрунтуйте їх функції та запропонуйте алгоритм надання комплексної допомоги.
4. Запропонуйте модель удосконалення міжвідомчої взаємодії у роботі з дітьми та молоддю на рівні територіальної громади. Визначте основні проблеми, запропонуйте шляхи їх вирішення та оформіть результати у вигляді схеми, таблиці або короткого аналітичного опису.

Рекомендована література

Основна

1. Пєша І. В., Сопівник І. В., Галайдюк В. В., Кошук О. Б. Соціальна робота з сім'ями, дітьми та молоддю : навч. посіб. Київ : Компринт, 2023. 449 с.
URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi76/0056869.pdf>
2. Про додаткові заходи щодо захисту прав дітей в умовах збройної агресії проти України : Указ Президента України від 24.11.2025 р. № 859/2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/859/2025#Text>
3. Про основні засади молодіжної політики : Закон України від 27.04.2021 р. № 1414-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text>
4. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>
5. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю : Закон України від 21.06.2001 р. № 2558-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14#Text>

6. Рудкевич Н. І. Методика соціально-педагогічної роботи : навч.-метод. посіб. Львів : Растр-7, 2021. 324 с. URL: <https://pedcollege.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/03/Rudkevych-N.-pidruchnyk.pdf>

Додаткова

1. Дівчата та молоді жінки поза освітою, зайнятістю та професійним навчанням в Україні: бар'єри, потреби та шляхи до інтеграції на ринку праці. Результати соціологічного дослідження. Київ, 2026. 102 с. URL: https://www.unicef.org/ukraine/media/57346/file/NEET_report_UKR.pdf.pdf
2. Дуля А., Лехолетова М., Немцова А. Соціальний супровід вразливих сімей з дітьми у складних життєвих обставинах. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2025. Вип. 2 (15). С. 80-90. URL: <http://srso.udpu.edu.ua/article/view/343449>
3. Кияниця З. П., Петрочко Ж. В. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми : посіб. у 2-х ч. Ч. І. Сучасні орієнтири та ключові технології. Київ : ОБНОВА КОМПАНІ, 2017. 256 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/21626/7/Social_work_P1_II.pdf
4. Коваль І. Захист прав та законних інтересів дітей під час війни. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Юридичні науки»*. 2023. № 2 (38). С. 66-71. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2023/nov/31656/12.pdf>
5. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми: посіб. у 2-х ч.: Ч. 2 / А. В. Аносова та ін. / за заг. ред.: Т. В. Журавель, З. П. Кияниці. Київ : ОБНОВА КОМПАНІ, 2017. 352 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi72/0052837.pdf>
6. Онуфрик М., Солодухіна Л. Дорожня карта у сфері забезпечення прав та найкращих інтересів дитини. Київ, 2024. 175 с. URL: <https://childrights.org.ua/wp-content/uploads/2024/04/draft.pdf>

ТЕМА 8. МІЖВІДОМЧИЙ ПІДХІД У РОБОТІ З ВРАЗЛИВИМИ ГРУПАМИ НАСЕЛЕННЯ

Мета заняття: сформувати цілісне уявлення про сутність і значення міжвідомчого підходу у роботі з вразливими групами населення, поглиблення знань щодо організації міжвідомчої взаємодії у системі надання соціальних послуг, а також розвиток здатності застосовувати міжвідомчий підхід у професійній діяльності, аналізувати його ефективність та визначати напрями вдосконалення у контексті сучасних соціальних викликів.

Семінарське заняття 5 (2 год.)

План

1. Сутність та особливості міжвідомчого підходу у роботі з вразливими групами населення.
2. Вразливі групи населення як об'єкт соціальної роботи: класифікація та характеристика.
3. Суб'єкти міжвідомчої взаємодії у наданні соціальних послуг вразливим категоріям населення та їх функції.
4. Організаційні форми та механізми реалізації міжвідомчого підходу у роботі з вразливими групами.
5. Проблеми та напрями удосконалення міжвідомчої взаємодії у роботі з вразливими групами населення.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Розгляд *першого питання* слід спрямувати на з'ясування сутності міжвідомчого підходу як основного принципу організації соціальної роботи з вразливими групами населення. Особливу увагу варто приділити його значенню як інтегративного механізму, що забезпечує координацію діяльності різних суб'єктів соціальної сфери з метою надання комплексної, адресної та своєчасної допомоги.

У межах аналізу необхідно акцентувати на специфіці вразливих груп населення як об'єкта соціальної роботи. До таких груп належать: особи/сім'ї, які мають найвищий ризик потрапляння у складні життєві обставини через вплив несприятливих зовнішніх та/або внутрішніх чинників. Це зумовлює потребу у комплексному підході до вирішення їхніх проблем, що передбачає залучення різних інституцій та узгодження їх діяльності.

Особливості міжвідомчого підходу у роботі з вразливими групами населення доцільно розглядати крізь призму його основних принципів, серед яких: людиноцентричність, адресність, доступність соціальних послуг, міжсекторальна взаємодія, безперервність та наступність допомоги. Важливо підкреслити, що ефективність такого підходу залежить від узгодженості дій суб'єктів, чіткого розподілу функцій та наявності дієвих механізмів координації.

Суттєвим аспектом є характеристика суб'єктів міжвідомчої взаємодії у роботі з вразливими групами населення. До них належать органи державної влади та місцевого самоврядування, установи соціального захисту населення, заклади охорони здоров'я, освіти, правоохоронні органи, а також громадські та благодійні організації. Кожен із зазначених суб'єктів виконує визначені функції, а їх взаємодія забезпечує комплексність соціальної підтримки.

Доречно також звернути увагу на особливості реалізації міжвідомчого підходу в умовах децентралізації та сучасних соціальних викликів, зокрема зростання кількості вразливих груп унаслідок воєнних дій, внутрішнього переміщення населення та соціально-економічних змін. У цих умовах підвищується значення територіальних громад як координаторів соціальних послуг та центрів міжвідомчої взаємодії.

Підбиваючи підсумки, слід вказати, що міжвідомчий підхід у роботі з вразливими групами населення є необхідною умовою підвищення ефективності соціальної роботи, оскільки забезпечує інтеграцію ресурсів, комплексність допомоги та орієнтацію на потреби отримувачів соціальних послуг.

Предметом вивчення **другого питання** є визначення сутності вразливих груп населення як об'єкта соціальної роботи, їх класифікація та характеристика

з урахуванням сучасних соціальних умов. Доцільно зосередити увагу на тому, що вразливість є соціально зумовленим станом, який характеризується підвищеним ризиком соціального виключення, обмеженим доступом до ресурсів та потребою у додатковій підтримці.

Аналізуючи зміст питання, варто звернути увагу на основні підходи до класифікації вразливих груп населення. Зокрема, їх доцільно диференціювати за соціально-економічними, демографічними, медико-психологічними та правовими ознаками. До таких груп належать: особи з інвалідністю, малозабезпечені сім'ї, безробітні, внутрішньо переміщені особи, люди похилого віку, діти, позбавлені батьківського піклування, особи, які зазнали насильства, особи з залежностями, бездомні, а також інші категорії, що перебувають у складних життєвих обставинах.

Особливу увагу доцільно приділити характеристиці основних ознак вразливості, серед яких: обмеженість ресурсів, зниження рівня соціальної захищеності, залежність від зовнішньої допомоги, порушення соціальних зв'язків, а також наявність факторів ризику, що ускладнюють соціальне функціонування особи чи групи.

Важливим аспектом є усвідомлення того, що вразливі групи населення не є однорідними, а їх потреби мають індивідуальний та динамічний характер. У зв'язку з цим соціальна робота з такими групами повинна ґрунтуватися на принципах індивідуалізації, адресності та комплексності допомоги.

Доцільно також звернути увагу на вплив сучасних соціальних викликів, зокрема воєнних дій, економічної нестабільності та процесів внутрішнього переміщення населення, на розширення кола вразливих груп. Це зумовлює необхідність адаптації підходів до їх класифікації та вдосконалення механізмів соціальної підтримки.

Узагальнюючи, варто наголосити, що чітке визначення та систематизація вразливих груп населення є важливою передумовою ефективної організації соціальної роботи, оскільки дозволяє адекватно оцінювати потреби, планувати соціальні послуги та забезпечувати їх результативність.

Третє питання доцільно спрямувати на аналіз складу суб'єктів міжвідомчої взаємодії у сфері надання соціальних послуг вразливим категоріям населення, а також на визначення їх функцій та ролі у забезпеченні комплексної соціальної підтримки.

Розкриваючи зміст питання, слід зазначити, що система соціального захисту населення функціонує на основі взаємодії різних інституцій, кожна з яких виконує специфічні завдання. До основних суб'єктів міжвідомчої взаємодії належать органи державної влади та органи місцевого самоврядування, установи соціального захисту населення, центри соціальних служб, служби у справах дітей, заклади освіти, установи охорони здоров'я, правоохоронні органи, служби зайнятості, а також громадські та благодійні організації.

Особливу увагу доцільно приділити характеристиці функцій зазначених суб'єктів. Органи державної влади та місцевого самоврядування забезпечують формування та реалізацію соціальної політики, координацію діяльності на місцевому рівні; установи соціального захисту населення організовують надання соціальних послуг та соціальних виплат; центри соціальних служб здійснюють соціальний супровід та надають соціально-педагогічну підтримку; заклади освіти та охорони здоров'я забезпечують відповідно освітні та медичні послуги; правоохоронні органи реагують на випадки правопорушень та забезпечують захист прав громадян.

Варто зосередитися на ролі недержавного сектору, зокрема громадських і благодійних організацій, які доповнюють діяльність державних установ, впроваджують інноваційні підходи, розширюють спектр соціальних послуг та сприяють більш повному задоволенню потреб вразливих груп населення.

Суттєвим аспектом є координація діяльності суб'єктів міжвідомчої взаємодії, що передбачає чітке визначення їх повноважень, узгодження дій, обмін інформацією та забезпечення безперервності соціальної підтримки. Важливо підкреслити, що ефективність такої взаємодії значною мірою залежить від налагоджених комунікаційних механізмів та партнерських відносин між суб'єктами.

Насамкінець, слід вказати, що чітке визначення складу суб'єктів міжвідомчої взаємодії та їх функцій є необхідною умовою забезпечення комплексного підходу до надання соціальних послуг вразливим категоріям населення. Узгоджена діяльність різних інституцій сприяє підвищенню якості соціальної допомоги та ефективності соціальної роботи загалом.

У *четвертому питанні* варто зосередитися на характеристиці організаційних форм та механізмів реалізації міжвідомчого підходу у роботі з вразливими групами населення. Особливу увагу варто приділити інструментам, які забезпечують узгодженість дій суб'єктів соціальної сфери та сприяють наданню комплексної допомоги.

У межах аналізу слід звернути увагу на основні організаційні форми міжвідомчої взаємодії, серед яких: діяльність мультидисциплінарних команд, проведення координаційних нарад і міжвідомчих консультацій, реалізація спільних програм і проєктів, а також створення партнерських мереж на рівні територіальних громад. Такі форми дозволяють забезпечити інтеграцію ресурсів і підвищити ефективність соціальної підтримки.

Важливим аспектом є розгляд механізмів реалізації міжвідомчого підходу. До них належать нормативно-правове регулювання взаємодії, розроблення та впровадження стандартів і протоколів співпраці, застосування технології ведення випадку, організація обміну інформацією між суб'єктами, а також здійснення моніторингу та оцінювання результатів спільної діяльності.

Окремо доцільно приділити ролі територіальної громади як базового рівня організації міжвідомчої взаємодії. Саме на рівні громади відбувається безпосередня координація діяльності суб'єктів соціальної роботи, виявлення потреб вразливих груп та забезпечення доступності соціальних послуг.

Визначальним є також врахування принципів ефективної взаємодії, зокрема відкритості, партнерства, відповідальності та орієнтації на потреби отримувачів соціальних послуг. Їх дотримання сприяє підвищенню якості соціальної допомоги та зміцненню довіри між суб'єктами взаємодії.

Завершуючи, необхідно вказати, що ефективне поєднання організаційних форм та механізмів реалізації міжвідомчого підходу є необхідною умовою

забезпечення комплексної, доступної та результативної соціальної підтримки вразливих груп населення.

Висвітлення *п'ятого питання* слід спрямувати на аналіз основних проблем, що виникають у процесі реалізації міжвідомчої взаємодії у роботі з вразливими групами населення, а також на визначення пріоритетних напрямів її вдосконалення в умовах сучасних соціальних викликів.

Однією з визначальних проблем є відомча роз'єднаність суб'єктів соціальної роботи, що проявляється у недостатній координації діяльності, дублюванні функцій або наявності прогалин у наданні соціальних послуг. Це знижує ефективність соціальної підтримки та ускладнює досягнення комплексних результатів.

Серйозним викликом залишається недосконалість механізмів інформаційного обміну між установами. Обмеження, пов'язані із захистом персональних даних, відсутність єдиних інформаційних систем та різні підходи до ведення документації ускладнюють оперативну взаємодію та своєчасне реагування на потреби вразливих груп.

Водночас значущими є кадрові та ресурсні обмеження, зокрема недостатній рівень підготовки фахівців до міжвідомчої взаємодії, перевантаженість працівників, а також обмеженість фінансових і матеріально-технічних ресурсів, необхідних для ефективної співпраці.

Не менш важливими є проблеми нормативно-правового характеру, зокрема неузгодженість окремих нормативних актів, недостатня регламентація алгоритмів взаємодії та відповідальності суб'єктів міжвідомчої співпраці.

Вирішення окреслених проблем передбачає реалізацію комплексу заходів, спрямованих на удосконалення міжвідомчої взаємодії у роботі з вразливими групами населення. Серед них: удосконалення нормативно-правового забезпечення; розроблення та впровадження чітких стандартів і протоколів взаємодії; розвиток професійних компетентностей фахівців; впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій; посилення ролі територіальних громад; а також активізація участі громадських і благодійних організацій.

Підсумовуючи, доцільно вказати, що подолання зазначених проблем та впровадження ефективних механізмів міжвідомчої взаємодії є необхідною умовою підвищення якості соціальних послуг для вразливих груп населення, забезпечення їх доступності та досягнення стійких позитивних соціальних результатів.

Основні поняття і терміни

Вразливі групи населення; соціальна вразливість; соціальне виключення; суб'єкти надання соціальних послуг; правоохоронні органи; служби зайнятості; координація соціальної роботи; доступність соціальних послуг; ефективність соціальної допомоги; адресність соціальної підтримки; соціальна адаптація; соціальна інтеграція; реінтеграція; профілактика соціальних ризиків.

Проблемні питання

1. Наскільки ефективною є сучасна система міжвідомчої взаємодії у роботі з вразливими групами населення в Україні, та які чинники обмежують її результативність?
2. У чому полягають основні суперечності між інституційними інтересами різних суб'єктів соціальної роботи та необхідністю забезпечення комплексної соціальної підтримки вразливих груп?
3. Чи забезпечують чинні механізми міжвідомчої взаємодії реальну доступність і належну якість соціальних послуг для вразливих категорій населення, чи вони залишаються переважно формалізованими? Обґрунтуйте свою позицію.
4. Які суперечності та системні бар'єри виникають у процесі координації діяльності суб'єктів соціальної роботи на рівні територіальних громад, і як вони впливають на результативність соціальної допомоги?
5. Чи відповідають існуючі напрями вдосконалення міжвідомчого підходу сучасним викликам децентралізації та соціальних трансформацій, чи потребують вони принципового переосмислення?

Контрольні запитання

1. Дайте визначення поняттю «вразливі групи населення» та охарактеризуйте основні ознаки соціальної вразливості.
2. У чому полягає сутність міжвідомчого підходу у роботі з вразливими групами населення?
3. Назвіть основні суб'єкти міжвідомчої взаємодії у наданні соціальних послуг та охарактеризуйте їх функції.
4. Які організаційні форми та механізми реалізації міжвідомчого підходу застосовуються у соціальній роботі з вразливими групами?
5. Які основні проблеми виникають у процесі міжвідомчої взаємодії та які напрями її вдосконалення Ви можете визначити?

Завдання для самостійної роботи

1. Опрацюйте чинне законодавство України у сфері надання соціальних послуг та соціального захисту вразливих груп населення. Визначте, які нормативно-правові акти регулюють міжвідомчу взаємодію, та підготуйте стислий аналітичний огляд (1-2 стор.).
2. Систематизуйте вразливі групи населення за різними критеріями (соціально-економічними, демографічними, медико-психологічними тощо). Оформіть результати у вигляді таблиці та коротко охарактеризуйте особливості кожної групи.
3. Розробіть умовний кейс особи або сім'ї, яка належить до вразливої групи (наприклад: внутрішньо переміщена особа, особа з інвалідністю, бездомна особа тощо). Визначте коло суб'єктів міжвідомчої взаємодії, їх функції та запропонуйте алгоритм надання комплексної соціальної допомоги.
4. Запропонуйте модель удосконалення міжвідомчої взаємодії у роботі з вразливими групами населення на рівні територіальної громади. Визначте основні проблеми, обґрунтуйте шляхи їх вирішення та оформіть результати у вигляді структурованого опису або схеми.

Рекомендована література

Основна

1. Актуальні питання соціальної роботи : навч. посіб. / О.М. Денисюк та ін. ; ред. Кол.: О. Епель, Т. Лях, І. Силантьєва. Ужгород : РІК-У, 2023. 420 с. URL:https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/47338/1/O_%20Epel_T_Liakh_I_Silantieva_APSR_FPSRSO_KSPSR.pdf.pdf
2. Андрусишин Н. І. Соціальна вразливість населення : дефініції, підходи до розуміння та оцінювання. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. № 37. URL: <file:///C:/Users/911/Downloads/1216-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-1169-1-10-20220507.pdf>
3. Горемикіна Ю. В. Інноваційні практики соціальної роботи з вразливими групами населення в Україні. *Демографія та соціальна економіка*. 2020. № 3 (41). С. 91-113. URL: <https://dse.org.ua/arhcive/41/6.pdf>
4. Дуля А., Лютий В. Класифікація різних груп отримувачів соціальних послуг за ознаками соціальної дезадаптації, виключеності та вразливості. *Ввічливість. Humanitas*. Вип. 5. С. 11–18. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.5.2>
5. Кияниця З. П., Петрочко Ж. В. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми : посіб. у 2-х ч. Ч. І. Сучасні орієнтири та ключові технології. Київ : ОБНОВА КОМПАНІ, 2017. 256 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/21626/7/Social_work_P1_II.pdf
6. Пєша І. В., Сопівник І. В., Галайдюк В. В., Кошук О. Б. Соціальна робота з сім'ями, дітьми та молоддю : навч. посіб. Київ : Компринт, 2023. 449 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi76/0056869.pdf>
1. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>
2. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми: посіб. у 2-х ч.: Ч. 2 / А. В. Аносова та ін. / за заг. ред.: Т. В. Журавель, З. П. Кияниці. Київ : ОБНОВА КОМПАНІ, 2017. 352 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi72/0052837.pdf>

Додаткова

3. Караман О. Л., Юрків Я. І. Вразливі категорії населення як об'єкт соціальної роботи в громаді. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2019. № 6 (329). Ч.1. С. 5-15. URL: <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/handle/123456789/7948>
4. Коляда Н., Левченко Н. Технології соціальної роботи : Навчальний посібник. Умань : «ВІЗАВІ», 2018. 337 с. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/handle/123456789/13235>
5. Кондур В. А. Поняття вразливі групи населення у міжнародному та національному праві. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2024. С. 694-699. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2024/08/116.pdf>
6. Мальцева О. І. Наукові підходи до визначення вразливості та виокремлення вразливих груп населення. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка* 2021. № 1 (339). Ч. II. С. 62-71. URL: <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/7801/7.%20Maltseva.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
7. Павлюк Т. І., Юрчик І. Б. Система соціального захисту найбільш вразливих верств населення в Україні. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. № 39. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=27904.pdf>
8. Потреби вразливих груп населення в охороні здоров'я. аналітичний звіт. USAID. UKaid. 108 с. URL: <https://surl.li/hacrva>

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Актуальні питання соціальної роботи : навч. посіб. / О.М. Денисюк та ін. ; ред. Кол.: О. Епель, Т. Лях, І. Силантьєва. Ужгород : РІК-У, 2023. 420 с. URL:https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/47338/1/O_%20Epel_T_Liakh_I_Silantieva_APSR_FPSRSO_KSPSR.pdf.pdf
2. Андрусишин Н. І. Соціальна вразливість населення : дефініції, підходи до розуміння та оцінювання. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. № 37. URL: <file:///C:/Users/911/Downloads/1216-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-1169-1-10-20220507.pdf>
3. Адрухович О., Зінюк Л., Касьянова Д., Шаріпова О. Методичні рекомендації з ведення випадку у сфері захисту дитини в умовах гуманітарного реагування : метод/ посіб. / МБО «БФ «СОС Дитячі Містечка» Україна. Київ : ТОВ «Мозаїк», 2024. 72 с. URL: <https://sos-ukraine.org/wp-content/uploads/2025/02/metod.-rekomendatsiyi-z-vedennya-vypadku-u-sferi-zahystu-dytyny-v-umovah-gumanitarnogo-reaguvannya.pdf>
4. Баршацацька Г., Ігрушко А., Арабаджин М., Баршацький І. Ведення випадку як ефективна технологія соціальної роботи з неповними сім'ями. *Ввічливість. Humanitas*, 2025. Вип. 3, С. 23–29/ DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.3.3>
5. Батарейна І., Чижикова Г. Надання соціальних послуг сім'ям, які опинились в складних життєвих обставинах. Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія : Педагогіка. 2024. № 2 (33). С. 23-29. URL: <file:///C:/Users/911/Downloads/3302-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-8469-1-10-20250423.pdf>
6. Білліс Л., Денольф А.-М. Міжпрофесійна співпраця. UKROTNE. 2021. URL: https://www.ukrothe.eu/sites/default/files/uploads/s3-interprofessional_collaboration-mizhprofesiyna-spivpracya.pdf
7. Бородін Є.І. Соціальна політика: навчальний наочний посібник / Є.І. Бородін, Н.Г. Сорокіна; М-во освіти і науки України, Нац. техн. ун-т

- «Дніпровська політехніка». Електрон. дані. Дніпро : НТУ «ДП», 2023. 327 слайди. URL: <https://palsg.nmu.org.ua/ua/literature/%D0%A1/BA.pdf>
8. Ведення випадку у сфері захисту дитини. #Спільно. Соціальні послуги для сімей у громаді. 17 с. URL: <https://decentralization.ua/uploads/library/file/667/case-management2.pdf>
9. Галайдюк В. В., Лоріашвілі Л. С., Пеша І. В., Сопівник І. В., Тілікіна Н. В. Навчально-методичне забезпечення організації соціальної роботи та надання соціальних послуг у територіальних громадах : навч. посіб. Київ, 2025. 316 с. URL: <https://inmol.org/navchalno-metodychne-zabezpechennia-orhanizatsii-sotsialnoi-roboty/>
10. Горемикіна Ю. В. Інноваційні практики соціальної роботи з вразливими групами населення в Україні. *Демографія та соціальна економіка*. 2020. № 3 (41). С. 91-113. URL: <https://dse.org.ua/arhcive/41/6.pdf>
11. Дацаківська О. Ю., Стельмах С. С., Максименко К. М. #Спільно до нових послуг. Керівництво із впровадження соціальних послуг для сімей з дітьми в громадах : Ч .2. Ведення випадку та міжвідомча взаємодія : посіб. Київ, 2021. 72 с. URL: https://www.unicef.org/ukraine/media/12711/file/Spilno_posibnyk_2_casemanagement.pdf
12. Державні стандарти соціальних послуг : збірка документів / упоряд. І. Б. Іванова / за заг. ред. І. В. Маслянікової. Київ : Університет «Україна», 2023, 475 с. URL: <https://lib.uu.ua/wp-content/uploads/2024/03/derzhavni-standarty-sots.poslulh.pdf>
13. Деякі питання діяльності територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг) : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.12.2009 р. № 1417. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1417-2009-%D0%BF#Text>
14. Деякі питання організації надання соціальних послуг : Постанова Кабінету Міністрів України від 14.01.2026 р. № 64. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64-2026-%D0%BF#n11>

15. Дівчата та молоді жінки поза освітою, зайнятістю та професійним навчанням в Україні: бар'єри, потреби та шляхи до інтеграції на ринку праці. Результати соціологічного дослідження. Київ, 2026. 102 с. URL: https://www.unicef.org/ukraine/media/57346/file/NEET_report_UKR.pdf.pdf
16. Дуля А., Лехолетова М., Немцова А. Соціальний супровід вразливих сімей з дітьми у складних життєвих обставинах. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2025. Вип. 2 (15). С. 80-90. URL: <http://srso.udpu.edu.ua/article/view/343449>
17. Дуля А., Лютий В. Класифікація різних груп отримувачів соціальних послуг за ознаками соціальної дезадаптації, виключеності та вразливості. *Ввічливість. Humanitas*. Вип. 5. С. 11–18. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.5.2>
18. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / за ред. Проф. І. Д. Зверєвої. Київ, Сімферополь : Універсум, 2012. 536 с. URL: <https://lib.uu.ua/wp-content/uploads/2024/03/entsyklopediia-dlia-fakhivtsiv-sotsialnoi-roboty.pdf>
19. Інструкція з міжвідомчої взаємодії щодо здійснення соціальної роботи та соціально-правового захисту дітей та сімей з дітьми, які потрапили в складні життєві обставини : затверджено розпорядженням голови Київської облдержадміністрації. URL: <http://archive.p4ec.org.ua/upload/project/Interagency%20cooperation%20in%20assessment%20process.pdf>
20. Інтегровані соціальні служби : теорія, практика, інновації : навч.-метод. комплекс / автор.-упоряд.: О. В. Безпалько, І. Д. Зверєва, З. П. Кияниця, В. О. Кузьмінський та ін.; за заг. ред.: І. Д. Зверєвої, Ж. В. Петрочко. Київ : Фенікс, 2007. 528 с. URL: <https://lib.uu.ua/wp-content/uploads/2024/03/intehrovani-sots.sluzhby.pdf>
21. Караман О. Л., Юрків Я. І. Вразливі категорії населення як об'єкт соціальної роботи в громаді. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2019. № 6 (329). Ч.1. С. 5-15. URL: <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/handle/123456789/7948>

22. Кейс-менеджмент у соціальній роботі : методичні аспекти та рекомендації. БФ «Право на захист» у партнерстві з HIAS. 2024. 216 с. URL: <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/case-management-social-work/>
23. Кияниця З. П., Петрович Ж. В. . Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми : посіб. у 2-х ч.; Ч. І. Сучасні орієнтири та ключові технології / Київ : ОБНОВА КОМПАНІ, 2017. 256 с. URL <https://www.p4ec.org.ua/upload/education/library/1513689511.pdf>
24. Коваль І. Захист прав та законних інтересів дітей під час війни. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Юридичні науки»*. 2023. № 2 (38). С. 66-71. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2023/nov/31656/12.pdf>
25. Коляда Н., Левченко Н. Технології соціальної роботи : Навчальний посібник. Умань : «ВІЗАВІ», 2018. 337 с. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/handle/123456789/13235>
26. Кондур В. А. Поняття вразливі групи населення у міжнародному та національному праві. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2024. С. 694-699. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2024/08/116.pdf>
27. Крупник З. І. Кейс-менеджмент як упавлінський метод соціальної роботи: теоретичний аспект. *Інноваційна педагогіка*. 2025. Вип. 86. Т. 1. С. 169-172. URL: https://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2025/86/part_1/33.pdf
28. Кулик І. В. Соціальна робота з різними групами клієнтів : навч. посіб. Івано-Франківськ : НАІР, 2020. 236 с. URL: <https://ksptsr.cnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/71/2023/02/posibnyk-srzhk.pdf>
29. Купенко О. Соціальна робота : від теорії до практики : навч. посіб. Суми : Сумський державний університет, 2020. 192 с. URL: <https://files01.core.ac.uk/download/pdf/339162972.pdf>
30. Лебединська О. С., Іванісов О. В., Лугова В. М. Специфіка надання інтегрованих соціальних послуг в сучасних умовах. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2025. № 6. С. 38-44. URL:

<https://ujae.org.ua/spetsyfika-nadannya-integrovanых-sotsialnyh-poslug-v-suchasnyh-umovah/>

31. Ломоносова Н., Хелашвілі А., Кабанець Ю. Співпраця громад із недержавним сектором у сфері надання соціальних послуг. Solidarity Fund PL in Ukraine. Polish aid. Cedoss. 2024. 166 с. URL: https://cedoss.org.ua/wp-content/uploads/spivpraczya_gromad_iz_nederzhavnym_sektorom_u_sferi_na_dannya_soczialnyh_poslug.pdf
32. Лях Т., Спіріна Т., Рогожинська В. Принципи міждисциплінарної взаємодії у соціальній роботі. *Актуальні питання гуманітарних наук. Серія : Педагогіка*. 2020. Вип. 27. Т. №. С. 224–228. URL: file:///C:/Users/911/Downloads/PRINCIPI_MIZDISCIPLINARNOI_VZAEEMODII_U_SOCIALNIJ_R.pdf
33. Малуґа Л. Ю. Теоретико-правові основи адаптації соціального законодавства України до законодавства Європейського Союзу : монографія. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2019. 406 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3FMB_Pravo/Malyuha--TEORETYKO-PRAVOVI-OSNOVY-yzm-preview-2.pdf
34. Мальцева О. І. Наукові підходи до визначення вразливості та виокремлення вразливих груп населення. Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка 2021. № 1 (339). Ч. II. С. 62-71. URL: <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/7801/7.%20Maltseva.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
35. Мартинюк Я. Організація міждисциплінарної взаємодії в територіальній громаді. *Ввічливість. Humanitas*. 2025. Вип. 3. С. 116-121. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/53619/1/Y_Martyniuk_VH_3_FPSRSO.pdf
36. На шляху до інклюзії : соціальна робота з дітьми з інвалідністю та їхніми сім'ями: посібник/ А. М. Гладищук та ін. Житомир : ТОВ «505», 2024. 380 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/50865/1/Z_Petrochko_and%20all_NSHI_2024_FPSRSO.pdf

37. Нечосіна О. Функціонування системи соціальних послуг в Україні: короткий опис. Київ, 2019. 16 с. URL: <https://surl.li/jhzshq>
38. Николаєва В. І. Європейський досвід управління розвитком системи соціальної роботи : навч.-метод. посіб. Полтава : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2023. 126 с. URL: <https://surl.li/iyccdr>
39. Онуфрик М., Солодухіна Л. Дорожня карта у сфері забезпечення прав та найкращих інтересів дитини. Київ, 2024. 175 с. URL: <https://childrights.org.ua/wp-content/uploads/2024/04/draft.pdf>
40. Організація системи соціального захисту в Україні : кол. моногр. / [І. О. Карпич, О. О. Матрос, Л. А. Моргай, Ю. В. Підвальна] ; за ред. О. О. Кравченко ; МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. Київ : ФОП Ямчинський О.В., 2024. 196 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi81/0061166.pdf>
41. Особливості супроводу ветеранів та цивільних, які пережили полон та тортури, та членів їх родин : посіб. для соціальних фахівців. URL: https://www.msp.gov.ua/api/uploads/Posibnik_dlya_soczialnih_fahivcziv_2b2da4848c.pdf
42. Павлюк Т. І., Юрчик І. Б. Система соціального захисту найбільш вразливих верств населення в Україні. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. № 39. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=27904.pdf>
43. Перхайло Н. А. Партнерство суб'єктів соціальної роботи : навч. посіб. для студ. спец. 231 Соціальна робота. Переяслав-Хмельницький : ФОП Домбровська Я. М., 2018. 206 с.
44. Перхайло Н. А., Яценко Л. В. Соціально-психологічні аспекти професійного спілкування фахівців із соціальної роботи. *Габітус*. 2020. Вип. 17. С. 30-34. URL: <https://habitus.od.ua/journals/2020/17-2020/7.pdf>
45. Петушкова Л. Взаємодія спеціалістів у процесі надання послуги з патронату. *Social Work and Education*. 2021. Vol. 8, №. 2. pp. 244-259. URL: [file:///C:/Users/911/Downloads/236457-Article%20Text-544750-1-10-20210722%20\(5\).pdf](file:///C:/Users/911/Downloads/236457-Article%20Text-544750-1-10-20210722%20(5).pdf)

46. Пеша І. В., Галайдюк В. В., Сопівник І. В., Кошук О. Б. Соціальна робота з сім'ями, дітьми та молоддю : навч. посіб. Київ : Компринт, 2023. 449 с.
URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u188/posibnik_socrobota_sdm.pdf
47. Потреби вразливих груп населення в охороні здоров'я. аналітичний звіт. USAID. UKaid. 108 с. URL: <https://surl.li/hacrva>
48. Про благодійну діяльність та благодійні організації : Закон України від 05.07.2012 р. № 5073-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text>
49. Про волонтерську діяльність : Закон України від 19.04.2011 р. № 3236-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text>
50. Про громадські об'єднання : Закон України від 22.03. 2012 р. № 4572-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text>
51. Про додаткові заходи щодо захисту прав дітей в умовах збройної агресії проти України : Указ Президента України від 24.11.2025 р. № 859/2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/859/2025#Text>
52. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20.10.2014 р. № 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>
53. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19/ed20171207>
54. Про затвердження Державного стандарту соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах : Наказ Міністерства соціальної політики України від 31.03.2016 р. № 318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0621-16#Text>
55. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі : Постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 658. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#Text>

56. Про затвердження Порядку здійснення моніторингу стану виконання законодавства про запобігання та протидію домашньому насильству, практики його застосування, заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, підготовки та оприлюднення щорічного звіту за результатами моніторингу : Проєкт постанови Кабінету Міністрів України від 2025 р. URL: <https://surl.li/okqbxe>
57. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 р. № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17/ed20100601#Text>
58. Про медіацію : Закон України від 16.11.2021 р. № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>
59. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.06.1997 р. № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
60. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей : Закон України від 24.01.1995 р. № 20/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80#Text>
61. Про організацію діяльності та забезпечення функціонування центрів життєстійкості : Постанова Кабінету Міністрів України від 23 січня 2024 р. № 83. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/83-2024-%D0%BF#n17>
62. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
63. Про основні засади молодіжної політики : Закон України від 27.04.2021 р. № 1414-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text>
64. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>
65. Про Порядок організації мультидисциплінарного підходу з надання соціальних послуг у територіальному центрі соціального обслуговування (надання соціальних послуг) : Наказ Міністерства соціальної політики України від 26.12.2011 р. № 568. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0354-12#Text>

66. Про правовий і соціальний захист осіб, постраждалих від сексуального насильства, пов'язаного із збройною агресією Російської Федерації проти України, та надання їм невідкладних проміжних репарацій : Закон України від 20.11.2024 р. № 4067-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4067-20#Text>
67. Про систему охорони психічного здоров'я в Україні : Закон України від 21.06.2001 р. № 2558-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4223-20#Text>
68. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>
69. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю : Закон України від 21.06.2001 р. № 2558-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14/ed20180120#Text>
70. Рудкевич Н. І. Методика соціально-педагогічної роботи : навч.-метод. посіб. Львів : Растр-7, 2021. 324 с. URL: <https://pedcollege.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/03/Rudkevych-N.-pidruchnyk.pdf>
71. Савельчук І. Теорія та практика соціальної роботи з позицій системного підходу. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія : Психологія.* 2016. № 2 (5). С. 63-66. URL: <https://bpsy.knu.ua/index.php/psychology/article/view/93/92>
72. Семигіна Т., Столярик О. Розвиток сильних сторін клієнтів соціальної роботи : посіб. Таллінн : Teadmus, 2024. 257 с. URL: file:///C:/Users/911/Downloads/SemiginaStoliaryk_book_2024.pdf
73. Семигіна Т. Сучасна соціальна робота. Київ : Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2020. 275 с. URL: <https://mgmedkoledg.kl.com.ua/wp-content/uploads/2024/04/Suchasna-sotsialna-robota.pdf>
74. Система соціального захисту в Україні : навч. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад. О. О. Матрос. Умань : Візаві, 2021. 175 с. URL: <https://surl.lt/ljexpc>
75. Сільвестрова О. Ю. Технології соціальної допомоги : навч. посіб. Луцьк : ЛНТУ, 2023. 104 с. URL: <https://surl.li/zzfcvw>

- 76.Словник професійної термінології для майбутніх фахівців сфери соціальної роботи (до курсів) / уклад. : Г. В. Коваль, Е. І. Костишин, Г. П. Васянович, В. В. Грицанюк, О. М. Міщенко, В. М. Логвиненко, К. І. Савостікова; за ред. Г. В. Коваль. Львів : ЛДУ БЖД, 2021. 208 с. URL:
<https://sci.ldubgd.edu.ua/bitstream/123456789/11324/1/%D0%A1%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA%202021.pdf>
- 77.Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми: посіб. у 2-х ч.; Ч. 2 Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми / А. В. Аносова, О. В. Безпалько, Т. П. Цюман та ін. / за заг. ред.: Т. В. Журавель, З. П. Кияниці. Київ : ОБНОВА КОМПАНІ, 2017. 352 с. URL:
<https://www.p4ec.org.ua/upload/education/library/1513689573.pdf>
- 78.Соціальна робота. Термінологічний словник / за заг. ред. Н. Чернухи, С. Петкова, Т. Захаріної. Київ : Юрінком Інтер, 2025. 484 с. URL:
https://jurkniga.ua/contents/sotsialna-robota-terminologichniy-slovník.pdf?srsltid=AfmBOopyjWmg67q42S4ldLbIjxl_w-ZlEaJVE4AQRO1L0vGpuEdBtmQz
- 79.Стельмах С. Профілактика складних життєвих обставин : концептуалізація поняття. *Social Work and Education*. 2022. Vol. 9. №. 1. pp. 134-146. DOI: 10.25128/2520-6230.22.4.11.
- 80.Стеца Н. Міждисциплінарна взаємодія у соціальній роботі : теорія і практика. *Молодь і ринок*. 2025. № 10 (242). С. 111-117. URL:
<https://mir.dspu.edu.ua/article/view/344564/332261>
- 81.Стратегія розвитку системи охорони здоров'я до 2030 року. Проєкт 23 лютого 2022 року. Фіналізований та погоджений членами Міжсекторальної робочої групи з питань розробки «Стратегії розвитку системи охорони здоров'я до 2030 року». URL: <https://surl.lt/lczbus>
- 82.Суровцева І. Ю., Макарусь Т. М. Професійна взаємодія у діяльності мультидисциплінарної команди територіального центру соціального обслуговування. *Вісник Приазовського державного технічного університету*.

- Серія : Соціально-гуманітарні науки та публічне адміністрування. 2025.
Вип. 13. URL: https://journals.uran.ua/vsgf_pstu/article/view/333762/322674
83. Сучасні підходи до впровадження інтегрованих соціальних послуг на рівні громад / уклад. І. Єременко. UNICEF. URL: https://www.unicef.org/ukraine/media/36691/file/Unicef_Integrated%20social%20services.pdf
84. Теорія та методи соціальної роботи : довідник для студентів / упор. І. Зубрицький. Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2023. 254 с.
85. Технології психосоціальної допомоги дітям і сім'ям, що опинились у складних життєвих обставинах внаслідок військових дій (з досвіду роботи) / В. В. Байдик та ін. Київ : Ніка-Центр, 2021. 118 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/729191/1/tehnologii3.pdf>
86. Чопко Н., Зеліско Т. Еволюція соціальних послуг в Україні : виклики, можливості та стратегічні вектори модернізації. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 76. URL: https://www.researchgate.net/publication/394907206_EVOLUCIA_SOCIALNIH_POSLUG_V_UKRAINI_VIKLIKI_MOZLIVOSTI_TA_STRATEGICNI VEKTORI MODERNIZACII
87. Ясточкіна І. А. Інноваційні соціальні технології у роботі з дітьми та молоддю. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : "Педагогіка. Соціальна робота». 2021. Вип. 2. (49). С. 245-248. URL: [file:///C:/Users/911/Downloads/247752-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-568868-1-10-20211217%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/911/Downloads/247752-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-568868-1-10-20211217%20(1).pdf)

ГЛОСАРІЙ

1. **Благодійна діяльність** – добровільна особиста та/або майнова допомога для досягнення визначених Законом України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» цілей, що не передбачає одержання благодійником прибутку, а також сплати будь-якої винагороди або компенсації благодійнику від імені або за дорученням бенефіціара.
2. **Благодійна організація** – юридична особа приватного права, установчі документи якої визначають благодійну діяльність в одній чи кількох сферах, визначених Законом України «Про благодійну діяльність та благодійні організації», як основну мету її діяльності.
3. **Булінг (цькування)** – психологічне, фізичне, економічне чи сексуальне насильство, тобто будь-яке умисне діяння (дія або бездіяльність), у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, яке систематично вчиняється особою стосовно дитини, з якою вони є учасниками одного колективу, або дитиною стосовно іншого учасника одного колективу та яке порушує права, свободи, законні інтереси потерпілої особи та/або перешкоджає виконанню нею визначених законодавством обов’язків.
4. **Ведення випадку** – 1) метод надання соціальних послуг, який передбачає виконання послідовних дій, визначених статтею 18 Закону України «Про соціальні послуги», спрямованих на оцінювання наявності/відсутності складних життєвих обставин або ризику потрапляння у складні життєві обставини особи/сім’ї та, за наявності, вирішення індивідуального випадку щодо виведення особи/сім’ї із складних життєвих обставин, що передбачає взаємодію соціального менеджера, фахівця з соціальної роботи, соціального працівника, отримувача соціальних послуг та інших фахівців, що залучаються до надання підтримки отримувачу соціальних послуг; 2) спосіб організації надання індивідуальних соціальних послуг отримувачу, при якому відповідальний за ведення випадку спеціаліст оцінює потре

би отримувача послуг, планує, організовує й координує процес їх надання з іншими надавачами, здійснює моніторинг та оцінку впливу наданих послуг, залучає і наснажує отримувача та його соціальне оточення до взаємодії, сприяє зростанню їхньої здатності до самостійного подолання складних життєвих обставин чи мінімізації їх негативного впливу; 3) надання соціальних послуг здійснюється шляхом ведення випадку, що включає такі етапи: а) аналіз заяви/звернення про надання соціальних послуг, повідомлення про осіб/сім'ї, які перебувають у складних життєвих обставинах або в ситуаціях, що загрожують життю чи здоров'ю особи; б) оцінювання потреб особи/сім'ї у соціальних послугах; в) прийняття рішення про надання соціальних послуг з урахуванням індивідуальних потреб особи/сім'ї; г) розроблення індивідуального плану надання соціальних послуг; ґ) укладення договору про надання соціальних послуг; д) виконання договору про надання соціальних послуг та індивідуального плану надання соціальних послуг; е) здійснення моніторингу надання соціальних послуг та оцінки їх якості.

5. **Випадок особи / сім'ї** – перебування особи / сім'ї у складних життєвих обставинах та/або приналежність до вразливих груп населення. Складність випадку отримувача визначається за методикою, затвердженою Мінсоцполітики.
6. **Виявлення випадку** – збір, узагальнення та аналіз документів, фактів, інформації про особу/сім'ю, на підставі яких визначається наявність/відсутність випадку.
7. **Відповідальний за ведення випадку** – спеціаліст, уповноважений надавачем соціальних послуг організовувати, координувати процес ведення випадку та надавати соціальні послуги отримувачу.
8. **Вразливі групи населення** – особи/сім'ї, які мають найвищий ризик потрапляння у складні життєві обставини через вплив несприятливих зовнішніх та/або внутрішніх чинників.

9. **Втручання** – послідовність дій або план дій з боку соціального працівника або іншого працівника соціальної служби, які він реалізують за участі клієнта.
10. **Вулична культура** – молодіжна субкультура, що відображає спосіб життя, захоплення та погляди молодих людей, об'єднаних спільними інтересами, цінностями, установками і формами поведінки, та відрізняється від традиційної (усталеної) культури суспільства, хоча й пов'язана з нею.
11. **Громадська організація** – громадське об'єднання, засновниками та членами (учасниками) якого є фізичні особи.
12. **Громадське об'єднання** – добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів.
13. **Групи ризику** – категорії осіб або соціальні спільноти, які внаслідок впливу несприятливих соціально-економічних, психологічних, медичних, освітніх чи поведінкових чинників мають підвищену ймовірність виникнення складних життєвих обставин, соціальної дезадаптації, маргіналізації або порушення соціально прийнятних норм, що зумовлює потребу у своєчасній профілактиці, соціальній підтримці та комплексному соціальному втручанні.
14. **Державна соціальна політика** – цілеспрямована діяльність держави щодо регулювання соціальних відносин, забезпечення соціальних прав і гарантій громадян, підвищення рівня їх добробуту та створення умов для соціальної справедливості і стабільності в суспільстві.
15. **Державні соціальні гарантії** – встановлені законами мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, встановлені законами пільги, розміри інших видів соціальних виплат, встановлені законами та іншими нормативно-правовими актами, які забезпечують рівень життя не нижчий від прожиткового мінімуму

- 16.**Державні соціальні стандарти** – встановлені законами, іншими нормативно-правовими актами соціальні норми і нормативи або їх комплекс, на базі яких визначаються рівні основних державних соціальних гарантій.
- 17.**Децентралізація соціальної сфери** – процес передачі повноважень, ресурсів і відповідальності щодо організації та надання соціальних послуг від центральних органів державної влади до органів місцевого самоврядування з метою підвищення ефективності, доступності та якості соціального захисту населення.
- 18.**Дитина** – особа віком до 18 років (повноліття), якщо згідно з законом, застосовуваним до неї, вона не набуває прав повнолітньої раніше.
- 19.**Дитина, яка перебуває у складних життєвих обставинах** – дитина, яка потрапила в умови, що негативно впливають на її життя, стан здоров'я та розвиток у зв'язку з інвалідністю, тяжкою хворобою, безпритульністю, перебуванням у конфлікті із законом, залученням до найгірших форм дитячої праці, залежністю від психотропних речовин та інших видів залежності, жорстоким поводженням, зокрема домашнім насильством, ухилянням батьків, осіб, які їх замінюють, від виконання своїх обов'язків, обставинами стихійного лиха, техногенних аварій, катастроф, воєнних дій чи збройних конфліктів тощо, що встановлено за результатами оцінки потреб дитини.
- 20.**Допомога у сфері психічного здоров'я** – будь-які дії, спрямовані на профілактику або лікування психічних розладів, подолання складних життєвих обставин чи вирішення інших проблем, що стосуються психічного здоров'я, збереження і відновлення психічних функцій, працездатності та соціальної активності людини, досягнення психологічного благополуччя, види яких визначені Законом України «Про систему охорони психічного здоров'я в Україні».
- 21.**Доступність соціальних послуг** – характеристика системи надання соціальних послуг, що відображає можливість їх отримання особами та сім'ями без дискримінації та необґрунтованих перешкод, з

урахуванням територіальної, фінансової, інформаційної, фізичної та організаційної досяжності, а також відповідності послуг потребам отримувачів.

22. Екстрене втручання – послуга, що містить терміновий професійний комплекс дій та заходів у разі отримання інформації про підозру або факт насилля в сім'ї, або реальну загрозу його вчинення, жорстоке поводження з дітьми, залишення дитини без піклування батьків, виникнення іншої ситуації, яка загрожує життю та здоров'ю членам сім'ї, з метою попередження, негайного усунення або мінімізації наслідків такої ситуації.

23. Етапи соціальної роботи – логічно послідовні фази професійної діяльності соціального працівника, що відображають процес переходу від виявлення соціальної проблеми до оцінювання результатів соціального втручання, з урахуванням принципів клієнтоорієнтованості, етичності та прав людини.

24. Етичні принципи соціальної роботи – система моральних норм, цінностей і професійних вимог, що визначають гуманістичні засади діяльності фахівця соціальної роботи, регулюють його взаємини з клієнтами, колегами, організаціями та суспільством і спрямовані на забезпечення поваги до прав, гідності та добробуту людини.

25. Ефективність соціальних послуг – характеристика результативності надання соціальних послуг, яка відображає ступінь досягнення запланованих цілей і позитивних змін у життєвій ситуації отримувачів при раціональному використанні ресурсів.

26. Життєстійкість – вміння бути емоційно та ментально стабільним і продуктивним, навіть за кризових умов.

27. Жорстоке поводження з дитиною – будь-які форми фізичного, психологічного, сексуального або економічного насильства над дитиною, зокрема домашнього насильства, насильства за ознакою статі, булінгу (цькування), мобінгу (цькування), а також будь-які незаконні угоди стосовно дитини, зокрема вербування, переміщення,

переховування, передача або одержання дитини, вчинені з метою експлуатації, з використанням обману, шантажу чи уразливого стану дитини.

28.Забезпечення найкращих інтересів дитини – дії та рішення, спрямовані на задоволення індивідуальних потреб дитини відповідно до її віку, статі, стану здоров'я, особливостей розвитку, життєвого досвіду, родинної, культурної й етнічної приналежності, та враховують думку дитини, якщо вона досягла такого віку й рівня розвитку, що може її висловити.

29.Забезпечення найкращих інтересів отримувачів соціальних послуг – дії та рішення, спрямовані на задоволення індивідуальних потреб отримувачів соціальних послуг відповідно до віку, статі, стану здоров'я, особливостей інтелектуального та фізичного розвитку, життєвого досвіду, родинної, культурної, етнічної та іншої належності, потреб та інтересів дітей, осіб з інвалідністю, осіб, визнаних недієздатними, осіб, цивільна дієздатність яких обмежена, осіб похилого віку, а також з урахуванням думки отримувачів соціальних послуг, якщо вони за віком, рівнем розвитку та станом здоров'я можуть її висловити.

30.Заклад освіти – юридична особа публічного чи приватного права, основним видом діяльності якої є освітня діяльність.

31.Заклад охорони здоров'я – юридична особа будь-якої форми власності та організаційно-правової форми або її відокремлений підрозділ, що забезпечує медичне обслуговування населення на основі відповідної ліцензії та професійної діяльності медичних (фармацевтичних) працівників і фахівців з реабілітації.

32.Законодавство про соціальні послуги – ґрунтується на Конституції України і складається із Закону України «Про соціальні послуги», інших законів та нормативно-правових актів, прийнятих відповідно до цього Закону, що регулюють відносини у системі надання соціальних послуг, та міжнародних договорів України з питань надання

соціальних послуг, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Якщо міжнародним договором України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші норми, ніж передбачені цим Законом, застосовуються норми такого міжнародного договору.

33.Закриття випадку – завершальний етап процесу соціальної роботи, що передбачає прийняття обґрунтованого рішення про припинення соціального супроводу або надання соціальних послуг у зв'язку з досягненням запланованих результатів, стабілізацією життєвої ситуації клієнта або з інших визначених підстав, із подальшим підсумковим оцінюванням ефективності втручання, документуванням результатів і, за потреби, визначенням рекомендацій щодо подальшої підтримки.

34.Залучення молоді – створення можливостей для самореалізації та розвитку потенціалу молоді в Україні, її участі та інтеграції у суспільне життя.

35.Захист персональних даних – сукупність правових, організаційних і технічних заходів, спрямованих на забезпечення недоторканності приватного життя особи шляхом регулювання збирання, зберігання, використання, поширення та іншої обробки інформації про фізичну особу, а також на запобігання її незаконному використанню чи розголошенню.

36.Індивідуальний план надання соціальних послуг – документ, складений за результатом проведеного поглибленого (спеціального) оцінювання потреб отримувала, у якому зазначено заходи в межах надання соціальної послуги, відомості про необхідні ресурси, періодичність і строки здійснення заходів, осіб, відповідальних за виконання зазначених заходів, та очікувані результати від надання цієї соціальної послуги, строки перегляду індивідуального плану (за необхідності).

- 37.Індивідуальний план соціальної допомоги** – науково обґрунтований, структурований документ, що розробляється на основі комплексної оцінки потреб особи або сім'ї та визначає систему взаємопов'язаних заходів, соціальних послуг і ресурсів, спрямованих на подолання складних життєвих обставин, із чітким окресленням цілей, завдань, строків реалізації, відповідальних виконавців та критеріїв оцінювання результативності соціального втручання.
- 38.Інклюзія** – процес, що забезпечує людей, які знаходяться в ситуації або під загрозою соціального виключення, необхідними ресурсами для повноцінної участі в економічному, соціальному і культурному житті та рівнем благополуччя, який вважається нормальним для суспільства.
- 39.Інститути громадянського суспільства** – сукупність добровільно сформованих, відносно автономних від держави об'єднань, організацій і ініціатив громадян, які функціонують з метою реалізації та захисту прав і свобод людини, задоволення суспільних інтересів, участі у формуванні та реалізації публічної політики, розвитку соціальної активності та сприяння демократичним процесам у суспільстві.
- 40.Інституційна координація** – системно організований процес узгодження діяльності різних установ, організацій та органів влади, що здійснюється з метою забезпечення цілісності управлінських рішень, ефективного використання ресурсів, уникнення дублювання функцій та підвищення результативності надання соціальних послуг шляхом налагодження сталих механізмів взаємодії, комунікації та спільного планування.
- 41.Інтеграція** – процес об'єднання, створення упорядкованих відносин, узгодження та координація дій і функцій в систему.
- 42.Інтегрована система надання соціальних послуг** – підхід до комплексного надання соціальних послуг на рівні громади, який, крім соціального захисту, включає ще й освіту, охорону здоров'я, ювенальну превенцію та інші види послуг, які надаються з метою

максимальної підтримки вразливих сімей з дітьми та сприяють підвищенню соціального добробуту громади.

43.Інтегровані соціальні послуги – комплекс взаємопов’язаних соціальних послуг, що надаються особі, сім’ї або соціальній групі у скоординований спосіб різними суб’єктами соціальної роботи (соціальними службами, освітніми, медичними, психологічними та іншими установами) з метою комплексного задоволення їхніх потреб, подолання складних життєвих обставин та забезпечення ефективної соціальної підтримки.

44.Кейс (випадок) – проблемна ситуація клієнта (окремої особи або сім’ї), що негативно впливає на якість життя людини й погіршує її стан (фізичний, психічний, матеріальний тощо).

45.Кейс-менеджмент (case management, ведення випадку) – 1) інтегрована технологія професійної діяльності у соціальній роботі, що передбачає системну координацію соціальних послуг і ресурсів навколо конкретного випадку (клієнта) з метою комплексного вирішення складних життєвих обставин, відновлення соціального функціонування та підвищення рівня самостійності й соціальної інклюзії; 2) метод надання соціальних послуг, що передбачає супровід отримувача за допомогою оцінки його потреб, планування, координації та моніторингу виконання плану, консультативної та психологічної підтримки.

46.Команда – група осіб, у яких є спільна мета і які розуміють, що для досягнення цієї мети необхідна робота кожного з членів групи; це група людей, які взаємодоповнюють і взаємозамінюють один одного під час досягнення поставлених цілей. Це особлива форма організації діяльності людей, заснована на продуманому позиціонуванні учасників, які мають загальне бачення ситуації та стратегічних цілей і володіють відпрацьованими процедурами взаємодії.

47.Командна комунікація – системно організований процес обміну інформацією, думками та зворотним зв’язком між членами

професійної команди, спрямований на забезпечення узгодженості дій, ефективного прийняття рішень, координації спільної діяльності та досягнення визначених цілей у процесі надання соціальних послуг.

48.Командна робота у соціальній сфері – форма професійної діяльності, що передбачає узгоджену взаємодію фахівців різних спеціальностей (соціальних працівників, педагогів, психологів, медиків, юристів та інших) з метою комплексного вирішення соціальних проблем клієнтів, надання інтегрованих соціальних послуг, поєднання професійних знань і ресурсів, спільного планування, реалізації та оцінювання ефективності соціального втручання.

49.Компетентність – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність.

50.Комплексна соціальна допомога – добровільно створені об'єднання громадян, організації та ініціативи, що функціонують незалежно від державної влади та спрямовані на представництво, захист і реалізацію інтересів різних соціальних груп, участь громадян у суспільному житті та сприяння розвитку демократичного суспільства.

51.Комплексний підхід у наданні соціальних послуг – інтегрована модель організації та реалізації соціальної роботи, що передбачає всебічну оцінку потреб особи або сім'ї, поєднання різних видів соціальних послуг, міжвідомчу та міжсекторальну взаємодію, узгоджене планування і координацію дій суб'єктів соціальної роботи з метою ефективного вирішення соціальних проблем, відновлення соціального функціонування та підвищення якості життя отримувачів послуг.

52.Комплексний підхід у соціальній роботі – інтегрований, системно організований підхід до вирішення соціальних проблем, який передбачає всебічне врахування індивідуальних, соціальних, економічних, психологічних та правових потреб особи або сім'ї, а

також узгоджене застосування різних форм, методів і ресурсів соціальної роботи. Такий підхід базується на міждисциплінарній та міжвідомчій взаємодії, спрямований на досягнення стійких позитивних змін у життєвій ситуації клієнта та забезпечення його соціального функціонування і благополуччя.

53.Комплексні (складні) соціальні послуги – складаються з сукупності заходів, об'єднаних єдиною метою, у межах яких формується індивідуальний набір таких заходів залежно від потреб отримувача соціальної послуги, який передбачає постійну та систематичну взаємодію фахівців з отримувачем соціальних послуг.

54.Консультування – допомога з аналізом життєвої ситуації, визначенням основних проблем та шляхів їхнього вирішення.

55.Конфіденційність – довірливість, неприпустимість розголосу секретної інформації; етичний принцип, відповідно з яким соціальний або інший працівник не має права розкривати інформацію про клієнта без згоди останнього.

56.Конфіденційність у соціальній роботі – етичний і правовий принцип професійної діяльності, що передбачає обов'язок соціального працівника забезпечувати збереження, нерозголошення та належний захист персональної інформації про отримувачів соціальних послуг, яка стала йому відома у процесі виконання професійних функцій.

57.Координатор міждисциплінарної команди – фахівець соціальної сфери, який забезпечує організацію, узгодження та ефективну взаємодію членів команди різних професій, здійснює планування і контроль реалізації індивідуального плану допомоги, координує обмін інформацією, розподіл функцій і відповідальності, а також сприяє досягненню спільних цілей у процесі надання комплексних соціальних послуг.

58.Координація діяльності суб'єктів соціальної роботи – процес узгодження дій, функцій і ресурсів різних установ, організацій та фахівців, які здійснюють соціальну роботу, з метою забезпечення

комплексного, ефективного та послідовного надання соціальних послуг особам, сім'ям і соціальним групам, що перебувають у складних життєвих обставинах.

59.Координація міжвідомчої взаємодії – цілеспрямований процес узгодження діяльності різних суб'єктів соціальної роботи (державних органів, органів місцевого самоврядування, установ, організацій та фахівців), спрямований на забезпечення цілісності, послідовності та ефективності надання соціальних послуг і підтримки особі або сім'ї. Вона передбачає розподіл повноважень, встановлення механізмів співпраці, обмін інформацією, спільне планування, моніторинг і оцінювання результатів діяльності з метою досягнення узгоджених цілей та оптимального використання ресурсів.

60.Кризова ситуація – ситуація, в якій з'являється набір травматичних подій, обставин, з яких людина не може вийти, не змінивши їх. Кількість можливих варіантів змінювати ці обставини незначна, будь-яка спроба змін обставин традиційними чи звичайними способами може призвести до погіршення ситуації, до зменшення можливостей та ще більшого обмеження дій.

61.Кризове та екстрене втручання – термінове втручання в кризову ситуацію з метою негайного усунення або мінімізації наслідків такої ситуації, надання допомоги та підтримки, спрямованої на її подолання.

62.Людиноцентричний підхід – концептуальний підхід до організації соціальної, управлінської та освітньої діяльності, за якого у центрі уваги перебуває людина, її потреби, права, інтереси, гідність і потенціал розвитку. У сфері соціальної роботи л. п. передбачає орієнтацію на індивідуальні потреби та життєву ситуацію клієнта, повагу до його автономії, активне залучення особи або сім'ї до процесу прийняття рішень і планування соціальної допомоги.

63.Медіатор – спеціально підготовлена нейтральна, незалежна, неупереджена фізична особа, яка проводить медіацію.

64.Медіація – добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів.

65.Міжвідомча взаємодія – 1) організований процес співпраці та узгодження діяльності різних державних органів, установ, служб і організацій, що належать до різних відомств, з метою спільного вирішення соціальних проблем, надання комплексної допомоги населенню та підвищення ефективності реалізації державної політики; 2) скоординована взаємодія державних органів та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб та інших суб'єктів надання публічної (електронної публічної) послуги, що має на меті розв'язання проблем отримувача та досягнення цілей щодо вирішення його випадку; 3) взаємодія державних організацій, що представляють різні відомства (галузі державного управління й установи, які її обслуговують).

66.Міжвідомча координація – процес узгодження діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, установ і організацій різних відомств, спрямований на забезпечення ефективної взаємодії, раціонального розподілу функцій і ресурсів та досягнення спільних цілей у розв'язанні суспільно значущих проблем.

67.Міжвідомчий підхід – 1) організаційний та управлінський принцип, що передбачає залучення до вирішення соціальних проблем різних відомств, установ і фахівців із різних галузей діяльності шляхом координації їхніх зусиль, ресурсів і повноважень. У сфері соціальної роботи міжвідомчий підхід ґрунтується на розумінні того, що складні соціальні проблеми (бідність, насильство в сім'ї, соціальне сирітство, інвалідність, безробіття, соціальна дезадаптація тощо) мають комплексний характер і потребують спільних дій представників різних систем - соціального захисту, освіти, охорони здоров'я, правоохоронних органів, служби зайнятості, органів місцевого

самоврядування, а також громадських і благодійних організацій;
2) спосіб взаємодії фахівців, уповноважених різними суб'єктами, які проводять соціальну роботу та входять до складу групи, утвореної для тимчасового забезпечення прийняття колегіальних рішень та узгодженості дій під час проведення соціальної роботи з особами та сім'ями, які перебувають у складних життєвих обставинах.

68. Міждисциплінарна взаємодія – взаємодія групи фахівців різних спеціальностей, однодумців, об'єднаних спільними цілями. Зазвичай міждисциплінарна команда формується для ведення певного випадку, в якій спеціалісти/експерти з різних галузей знань працюють задля досягнення спільної мети.

69. Міждисциплінарна команда – команда фахівців, які є працівниками суб'єктів із захисту прав дітей, що перебувають у складних життєвих обставинах.

70. Міждисциплінарний характер соціальної роботи – інтегративна особливість соціальної роботи як професійної та наукової діяльності, що полягає у поєднанні знань, методів і підходів різних наук (соціології, психології, педагогіки, права, економіки, медицини, соціальної політики) з метою комплексного розуміння соціальних проблем та ефективного втручання на індивідуальному, груповому й громадському рівнях.

71. Міжперсональне функціонування – спілкування, продуктивна взаємодія однієї особи з іншими на різних рівнях (психологічному, фізичному, соціальному).

72. Міжсекторальна інтеграція соціальної роботи – скоординований процес взаємодії та партнерства між державним, комунальним, недержавним і приватним секторами, спрямований на об'єднання ресурсів, компетентностей і відповідальності для комплексного розв'язання соціальних проблем, підвищення якості та доступності соціальних послуг і забезпечення соціальної інклюзії.

- 73. Міжсекторальна співпраця** – форма партнерської взаємодії між суб'єктами різних секторів суспільства - державного, громадського (громадянського) та приватного - спрямована на спільне вирішення соціальних проблем, реалізацію суспільно значущих ініціатив і підвищення ефективності соціальної політики. У сфері соціальної роботи міжсекторальна співпраця передбачає об'єднання ресурсів, компетенцій і можливостей органів державної влади, органів місцевого самоврядування, недержавних організацій, благодійних фондів, бізнес-структур та інших інституцій для надання соціальних послуг, підтримки вразливих груп населення та розвитку територіальних громад.
- 74. Міжсекторальне співробітництво в процесі надання соціальних послуг** – базується на партнерських стосунках між відомствами і організаціями, які представляють різні суспільні сектори (державний, комерційний та громадський).
- 75. Міжсекторна взаємодія** – системно організований процес співпраці суб'єктів різних секторів суспільства (державного, муніципального, громадського та приватного), спрямований на узгодження дій, об'єднання ресурсів і координацію зусиль для ефективного вирішення соціальних проблем, забезпечення комплексного надання послуг та підвищення якості життя населення.
- 76. Молодіжна інфраструктура** – будівлі, споруди, молодіжні простори, інші приміщення, земельні ділянки, що використовуються органами державної влади, органами місцевого самоврядування, суб'єктами молодіжної роботи для реалізації молодіжної політики та/або для здійснення молодіжної роботи.
- 77. Молодіжна політика** – напрям державної політики, спрямований на створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов і гарантій для соціалізації та інтеграції дітей та молоді в суспільні процеси, що здійснюються в інтересах дітей та молоді та за їх участю.

- 78. Молодіжна робота** – діяльність, спрямована на залучення дітей та молоді до суспільного життя, що здійснюється дітьми та молоддю, разом з дітьми та молоддю або в інтересах дітей та молоді за допомогою інструментів спільного прийняття рішень.
- 79. Молодіжний працівник** – особа, яка здійснює молодіжну роботу, пройшла спеціалізовану підготовку в порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує молодіжну політику, та отримала свідоцтво встановленого зразка.
- 80. Молодіжні групи ризику** – сукупність осіб молодого віку, які внаслідок впливу несприятливих соціально-економічних, сімейних, психологічних, освітніх або поведінкових чинників мають підвищену ймовірність потрапляння у складні життєві обставини, проявів девіантної чи делінквентної поведінки, соціальної дезадаптації або маргіналізації та потребують своєчасної профілактики, соціальної підтримки й комплексного міжвідомчого втручання.
- 81. Молодь** - молоді особи – особи віком від 14 до 35 років включно, які є громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах.
- 82. Моніторинг** – процес регулярного збору й аналізу кількісних та якісних даних за попередньо визначеними показниками задля своєчасного ухвалення рішень, перегляду діяльності, ефективного використання ресурсів, мінімізації негативних наслідків і аналізу процесу виконання індивідуального плану.
- 83. Мультидисциплінарна команда** – 1) функціонально виокремлена група фахівців, об'єднаних спільними метою та завданнями щодо надання соціальної послуги; 2) команда фахівців, які надають комплекс соціальних послуг залежно від індивідуальних потреб особи у складі не менше трьох осіб з числа таких працівників: соціальний працівник, медичний працівник, юрисконсульт, психолог, реабілітолог та інші, які працюють у штаті відповідної установи; 3) група

спеціалістів, уповноважених різними суб'єктами чи надавачем соціальних послуг (психолог, лікар, юрист, педагог, реабілітолог та інші), тимчасово створена для забезпечення колегіальності рішень й узгодженості дій під час надання послуги соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах.

84.Мультидисциплінарний підхід з надання соціальних послуг – форма організації роботи територіального центру, що надає соціальні послуги особам, які перебувають у складних життєвих обставинах. М. п. забезпечується наданням комплексу соціальних послуг мультидисциплінарними командами, до складу яких включаються не менше трьох осіб з числа таких працівників територіального центру: соціальний працівник, соціальний робітник, медичний працівник, юрисконсульт, психолог, сестра медична з масажу, лікувальної фізкультури, перукар, швачка, взуттєвик з ремонту взуття тощо.

85.Надавачі соціальних послуг – юридичні та фізичні особи, у тому числі фізичні особи – підприємці, внесені до Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг.

86.Наснаження – підтримка отримувачів соціальної послуги, підвищення їхньої впевненості, самооцінки, компетенції, щоб вони могли самостійно представляти свої та своїєї родини інтереси в організаціях, закладах та службах, об'єднуватися з іншими отримувачами соціальних послуг для створення груп взаємопідтримки та взаємодопомоги.

87.Недержавні організації – добровільні неприбуткові об'єднання громадян або юридичних осіб, що діють незалежно від держави з метою реалізації суспільно корисних ініціатив та захисту інтересів громадян.

88.Неформальне молодіжне об'єднання – група молодих людей, об'єднаних спільними інтересами та потребами.

89.Нормативно-правове забезпечення – сукупність законів, підзаконних нормативно-правових актів, стандартів, положень та

інших регуляторних документів, які визначають правові засади, принципи, порядок організації та здійснення певної діяльності, а також регулюють права, обов'язки й відповідальність її суб'єктів. У сфері соціальної роботи нормативно-правове забезпечення охоплює систему законодавчих і підзаконних актів, що регулюють організацію надання соціальних послуг, діяльність соціальних служб, захист прав різних категорій населення, а також механізми реалізації соціальної політики держави.

90. Нормативно-правове регулювання – процес впорядкування суспільних відносин за допомогою системи нормативно-правових актів, які встановлюють правила поведінки, права, обов'язки та відповідальність суб'єктів у певній сфері діяльності.

91. Нормативно-правовий акт – офіційний письмовий документ, ухвалений уповноваженими на це суб'єктами правотворчості у визначеній формі та за встановленою процедурою, спрямований на встановлення, зміну або скасування норми права. Відповідно до Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», до системи органів місцевого самоврядування належать: місцеві ради (сільські, селищні, міські, районні та обласні); сільський, селищний, міський голова; виконавчі органи місцевих рад (виконавчі комітети, відділи, управління); районні та обласні ради, що представляють спільні інтереси територіальних громад.

92. Органи державної влади – створені відповідно до Конституції та законодавства України державні інституції, наділені владними повноваженнями щодо здійснення функцій держави, прийняття обов'язкових для виконання рішень та управління суспільними процесами. Відповідно до принципу поділу влади, закріпленого у Конституція України, система органів державної влади включає: *законодавчу владу* (Верховна Рада України); *виконавчу владу* (Кабінет Міністрів України, міністерства, інші центральні органи виконавчої

влади, місцеві державні адміністрації); *судову владу* - суди, що здійснюють правосуддя.

93. Органи місцевого самоврядування – виборні та інші органи, що представляють інтереси територіальної громади та здійснюють від її імені й в її інтересах управління справами місцевого значення в межах повноважень, визначених законодавством.

94. Органи соціального захисту населення – уповноважені державні органи та органи місцевого самоврядування, що здійснюють реалізацію державної соціальної політики у сфері соціального захисту, забезпечують призначення та виплату соціальних допомог, пільг і компенсацій, організовують надання соціальних послуг, координують діяльність суб'єктів соціальної роботи та гарантують дотримання прав громадян на соціальний захист відповідно до законодавства України.

95. Отримувачі соціальних послуг (клієнт, бенефіціар) – особи/сім'ї, які належать до вразливих груп населення та/або перебувають у складних життєвих обставинах, яким надаються соціальні послуги.

96. Охорона дитинства – система державних та громадських заходів, спрямованих на забезпечення повноцінного життя, всебічного виховання і розвитку дитини та захисту її прав.

97. Охорона психічного здоров'я – система заходів, спрямованих на збереження і відновлення психічних функцій, профілактику психічних розладів, інших проблем, що стосуються психічного здоров'я, оптимальної працездатності та соціальної активності людини, досягнення і підтримання психологічного благополуччя.

98. Оцінка потреб – процес збору, узагальнення та аналізу соціальними працівниками інформації щодо стану та життєвих обставин об'єкта соціальних послуг з метою визначення видів та обсягів послуг, їх впливу на процес подолання складних життєвих обставин.

99. Оцінка потреб сім'ї / особи – дії зі збору, обробки, систематизації та аналізу, узагальнення й порівняння даних розвитку дитини, батьківського потенціалу із задоволення її потреб щодо відповідності

сім'ї та соціального середовища певним стандартам з метою визначення оптимальної стратегії надання необхідних послуг дитині та її сім'ї для подолання складних життєвих обставин.

100. **Оцінка рівня безпеки дитини** – дії та заходи визначених (ССД / органом опіки та піклування / виконавчим органом сільської, селищної ради) спеціалістів щодо перевірки інформації або підозри, що дитині завдана шкода, з'ясування причин залишення дитини без батьківського піклування, визначення рівня здатності батьків, законних представників гарантувати їй безпеку та вживання невідкладних заходів щодо захисту дитини.
101. **Оцінювання потреб** – процес збору, узагальнення та аналізу інформації щодо стану та життєвих обставин клієнта з метою визначення форми, обсягу та заходів комплексної соціальної послуги формування життєстійкості, яких він / вона потребує.
102. **Оцінювання потреб особи/сім'ї у соціальних послугах** – аналіз належності особи/сім'ї до вразливих груп населення, її складних життєвих обставин та визначення індивідуальних потреб особи/сім'ї, переліку та обсягу соціальних послуг, яких потребує особа/сім'я.
103. **Оцінювання потреб отримувача у соціальних послугах** – збір, узагальнення, аналіз характеристик функціонування особи / сім'ї, визначення рівня складності наявних у неї проблем, їх вплив на життєдіяльність особи / сім'ї, аналіз ресурсів та обмежень (фізичні, матеріальні, психологічні тощо) особи / сім'ї, а також спроможність особи / сім'ї самотійно подолати або мінімізувати негативний вплив цих проблем, на підставі чого складається індивідуальний план.
104. **Партнерство у соціальній роботі** – форма цілеспрямованої, рівноправної та взаємовигідної взаємодії між суб'єктами соціальної сфери (державними, муніципальними, громадськими та приватними інституціями, а також отримувачами соціальних послуг), спрямована на об'єднання ресурсів, узгодження дій і спільне вирішення

соціальних проблем, забезпечення ефективності надання соціальних послуг та досягнення сталих позитивних змін у житті клієнтів.

105. **Персональні дані** – відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована.
106. **Планування** – процес спільного з клієнтом визначення цілей роботи (мети й завдань), розроблення та погодження плану, визначення потрібних для досягнення цілей послуг і їх надавачів, встановлення періодичності зустрічей, укладання угоди й підписання інформованої згоди.
107. **Планування соціального втручання** – системний, цілеспрямований процес визначення цілей, завдань, методів, форм і ресурсів соціальної роботи, що здійснюється на основі оцінки потреб клієнта та спрямований на розроблення оптимальної стратегії подолання складних життєвих обставин, із визначенням етапів реалізації, відповідальних суб'єктів і очікуваних результатів.
108. **Повноваження органів державної влади** – закріплені в Конституція України та інших нормативно-правових актах права і обов'язки органів державної влади щодо здійснення функцій держави, прийняття управлінських рішень, регулювання суспільних відносин і забезпечення реалізації державної політики.
109. **Послуга у сфері психічного здоров'я** – визначений відповідним договором обсяг допомоги у сфері психічного здоров'я, який оплачується її замовником. Замовником такої послуги можуть бути центральні та/або місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, юридичні та фізичні особи, у тому числі її отримувач.
110. **Потенційні отримувачі послуг** – сім'ї з дітьми / особи, які звернулися чи стосовно яких надійшло повідомлення / інформація про потребу у наданні послуг у зв'язку зі склад ними життєвими обставинами.

111. **Право на соціальний захист** – гарантоване державою право людини на отримання матеріальної підтримки, соціальних послуг та інших форм допомоги у випадках соціальних ризиків, що призводять до втрати або зниження засобів існування (безробіття, інвалідність, старість, хвороба, втрата годувальника тощо).
112. **Правові колізії** – суперечності між двома або більше нормами права, які регулюють однакові або подібні суспільні відносини, але встановлюють різні або взаємовиключні правила поведінки.
113. **Правоохоронні органи** – система державних органів, наділених спеціальними повноваженнями щодо забезпечення законності, охорони прав і свобод людини і громадянина, протидії правопорушенням, підтримання громадського порядку та здійснення правозастосовної діяльності. До системи правоохоронних органів України належать, зокрема: Національна поліція України; Прокуратура України; Служба безпеки України; Державне бюро розслідувань; Бюро економічної безпеки України; інші органи, що здійснюють правоохоронні функції.
114. **Принцип найкращих інтересів дитини** – базовий правовий та етичний принцип у сфері забезпечення прав дитини, відповідно до якого під час прийняття будь-яких рішень або здійснення дій, що стосуються дитини, пріоритет надається максимальному забезпеченню її прав, безпеки, добробуту, розвитку та гідності з урахуванням індивідуальних потреб, віку, стану здоров'я та життєвих обставин.
115. **Прості соціальні послуги** – складаються з одного/декількох заходів, які необхідно здійснити для надання таких послуг, та не передбачають постійної та систематичної взаємодії фахівців з отримувачем соціальних послуг. Прості соціальні послуги можуть бути складовою комплексної (складної) послуги.
116. **Професійна відповідальність суб'єктів соціальної роботи** – обов'язок фахівців та установ, які здійснюють соціальну роботу, дотримуватися законодавства, професійних стандартів, етичних

принципів і нести відповідальність за результати своєї діяльності та прийняті рішення у процесі надання соціальних послуг.

117. Професійна відповідальність членів команди – інтегрована сукупність етичних, правових і професійних зобов'язань фахівців, залучених до командної взаємодії, що передбачає належне виконання визначених функцій, дотримання професійних стандартів і принципів, забезпечення якості надання соціальних послуг, ухвалення обґрунтованих рішень та усвідомлення відповідальності за їх результати у процесі спільної діяльності.

118. Профілактика девіантної поведінки – система науково обґрунтованих, цілеспрямованих соціально-педагогічних, психологічних, правових та організаційних заходів, спрямованих на попередження виникнення та поширення відхилень у поведінці особистості, зниження впливу факторів ризику, формування соціально прийнятних моделей поведінки, розвиток особистісних і соціальних компетентностей, а також створення сприятливих умов для соціалізації та інтеграції в суспільство.

119. Профілактика сімейного неблагополуччя – система цілеспрямованих, науково обґрунтованих соціально-педагогічних, психологічних, правових та організаційних заходів, спрямованих на попередження виникнення або загострення дисфункцій у сім'ї, зниження ризиків соціальної дезадаптації її членів, забезпечення належних умов виховання та розвитку дітей, а також зміцнення виховного потенціалу сім'ї та її здатності до самостійного подолання життєвих труднощів.

120. Реінтеграція – процес повторного включення особи або соціальної групи в систему суспільних відносин після періоду ізоляції, дезадаптації чи перебування у складних життєвих обставинах, що передбачає відновлення соціальних ролей, зв'язків, функцій і можливостей повноцінної участі в соціальному, економічному та громадському житті.

121. **Ресурси соціальної підтримки** – сукупність матеріальних, фінансових, кадрових, інформаційних, інституційних і соціально-психологічних можливостей, які можуть бути мобілізовані для задоволення потреб особи або сім'ї, подолання складних життєвих обставин, відновлення їхнього соціального функціонування та забезпечення належного рівня життєдіяльності.
122. **Розмежування повноважень** – законодавчо визначений розподіл функцій, прав і обов'язків між різними органами державної влади, органами місцевого самоврядування, установами та посадовими особами з метою забезпечення ефективного управління, уникнення дублювання функцій та чіткого визначення сфер відповідальності.
123. **Система соціальних послуг** – впорядкована сукупність видів соціальних послуг, суб'єктів їх надання, механізмів організації та нормативно-правового забезпечення, спрямована на задоволення потреб осіб, сімей і соціальних груп, які перебувають у складних життєвих обставинах.
124. **Система соціальної роботи** – цілісна сукупність взаємопов'язаних суб'єктів, інституцій, технологій, методів і механізмів, спрямованих на надання соціальної допомоги, підтримки та послуг особам, сім'ям і соціальним групам з метою подолання складних життєвих обставин і забезпечення їх соціального благополуччя.
125. **Сім'я у складних життєвих обставинах** – соціальна група, об'єднана родинними зв'язками та спільним побутом, яка внаслідок впливу несприятливих соціально-економічних, психологічних, медичних, правових або інших чинників втратила або має обмежені можливості самостійно забезпечувати належні умови життєдіяльності, виховання та розвитку своїх членів, що зумовлює потребу в отриманні соціальної підтримки, соціальних послуг та міжвідомчого супроводу.
126. **Складні життєві обставини** – обставини, що негативно впливають на життя, стан здоров'я та розвиток особи, функціонування сім'ї, які особа/сім'я не може подолати самостійно.

127. **Служба у справах дітей** – спеціально уповноважений структурний підрозділ органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування, діяльність якого спрямована на реалізацію державної політики у сфері захисту прав дітей, забезпечення їхнього соціального захисту та координацію роботи з питань охорони дитинства. Правові засади діяльності служби у справах дітей визначаються, зокрема, Закон України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», а також іншими нормативно-правовими актами у сфері захисту прав дитини.
128. **Соціальна адаптація** – процес активного пристосування особи або соціальної групи до умов соціального середовища, що передбачає засвоєння соціальних норм, цінностей і ролей, розвиток здатності до ефективної взаємодії з оточенням та забезпечення повноцінного функціонування в суспільстві.
129. **Соціальна інтеграція** – процес і результат включення особи або соціальної групи в систему суспільних відносин, що передбачає забезпечення рівних можливостей участі в соціальному, економічному, культурному та громадському житті, подолання ізоляції та дискримінації, а також досягнення узгодженості інтересів індивіда і суспільства.
130. **Соціальна інфраструктура** – сукупність установ, організацій, служб та матеріально-технічних ресурсів, що забезпечують створення умов для задоволення соціальних потреб населення, підтримання належного рівня життя та розвитку людського потенціалу.
131. **Соціальна згуртованість** – стан і процес інтегрованості суспільства, що характеризується рівнем взаємної довіри, солідарності, співпраці та включеності його членів у спільне соціальне життя, а також здатністю суспільства забезпечувати рівні можливості та соціальну справедливість.
132. **Соціальна підтримка сім'ї** – система заходів державних, муніципальних та недержавних інституцій, спрямованих на

забезпечення належного рівня життєдіяльності сім'ї, попередження та подолання складних життєвих обставин, зміцнення її функціональної спроможності й соціальної стабільності шляхом надання соціальних послуг, матеріальної допомоги, консультування, психосоціальної підтримки та створення умов для самостійного розв'язання життєвих проблем.

133. Соціальна політика – цілеспрямована діяльність держави, органів місцевого самоврядування та інших суспільних інститутів, спрямована на регулювання соціальних відносин, забезпечення соціальної справедливості, підвищення рівня життя населення та захист соціальних прав людини.

134. Соціальний випадок – певна життєва ситуація, що негативно впливає на стан отримувача та задоволеність його потреб.

135. Соціальний захист – практична діяльність щодо створення сприятливого навколишнього середовища, охорони материнства та дитинства, здійснення допомоги сім'ї, охорони здоров'я громадян, професійної підготовки громадян, забезпечення зайнятості населення, охорони праці, регулювання заробітної плати та доходів населення, забезпечення громадян житлом, регулювання права власності громадян, матеріального обслуговування та забезпечення непрацездатних та інших осіб, які потребують соціальної підтримки.

136. Соціальний захист населення – система державних, муніципальних та недержавних організаційно-правових, економічних і соціальних заходів, спрямованих на забезпечення гарантованого рівня соціальної безпеки та добробуту особи, попередження, мінімізацію і подолання соціальних ризиків, а також на реалізацію і захист соціальних прав людини шляхом надання соціальних гарантій, допомог, пільг і послуг відповідно до законодавства.

137. Соціальний менеджер – посадова особа районної у м. Києві та Севастополі держадміністрації, виконавчого органу сільської, селищної, міської, районної у місті (у разі її утворення) ради, яка має

повноваження щодо виконання організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій з питань організації надання соціальних послуг і ведення випадку відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» на території відповідної територіальної громади.

138. Соціальний працівник (координатор випадку) – фахівець у сфері соціальної роботи, який здійснює професійну діяльність із організації, планування, координації та контролю процесу надання соціальних послуг конкретній особі або сім'ї в межах технології ведення випадку. Він виступає основною відповідальною особою за оцінку потреб клієнта, розроблення індивідуального плану допомоги, налагодження міжвідомчої взаємодії, забезпечення доступу до необхідних ресурсів і послуг, а також моніторинг і оцінювання результатів соціального супроводу.

139. Соціальний супровід – 1) комплексна соціальна послуга, спрямована на подолання чи мінімізацію складних життєвих обставин отримувача соціальної послуги шляхом активізації його ресурсів та найближчого оточення; 2) професійна діяльність фахівців соціальної сфери, спрямована на надання комплексної, тривалої та індивідуалізованої допомоги особі, сім'ї чи соціальній групі, які перебувають у складних життєвих обставинах, з метою подолання кризових ситуацій, відновлення соціального функціонування, розвитку власних ресурсів та забезпечення інтеграції у суспільство.

140. Соціальний супровід сім'ї – комплексна, цілеспрямована та системна діяльність фахівця із соціальної роботи, спрямована на подолання або мінімізацію складних життєвих обставин сім'ї, відновлення її соціального функціонування, підвищення батьківського потенціалу та здатності до самостійного вирішення проблем шляхом надання соціальних послуг, координації міжвідомчої взаємодії, консультування, підтримки та моніторингу змін у життєвій ситуації сім'ї.

141. **Соціальні гарантії** – встановлені державою мінімальні стандарти та зобов’язання щодо забезпечення основних соціальних прав і потреб людини, які гарантують належний рівень життя та соціальну безпеку громадян.
142. **Соціальні послуги** – дії, спрямовані на профілактику складних життєвих обставин, подолання таких обставин або мінімізацію їх негативних наслідків для осіб/сімей, які в них перебувають.
143. **Соціальні ризики** – сукупність імовірних обставин, подій або процесів соціального характеру, що можуть призвести до погіршення умов життєдіяльності особи чи сім’ї, втрати або обмеження соціальних можливостей, соціальної дезадаптації та виникнення складних життєвих обставин, що зумовлює потребу у соціальному захисті, підтримці та наданні соціальних послуг.
144. **Стандарти соціальних послуг** – встановлені на нормативно-правовому рівні вимоги до змісту, обсягу, умов, порядку та якості надання соціальних послуг, що визначають гарантований державою мінімальний рівень їх доступності, ефективності та результативності для отримувачів.
145. **Суб’єкти міжвідомчої взаємодії** – уповноважені органи державної влади, органи місцевого самоврядування, установи, організації та фахівці різних галузей, які в межах своїх повноважень здійснюють узгоджену діяльність з метою вирішення соціальних проблем, надання комплексної допомоги клієнтам та забезпечення ефективного функціонування системи соціальних послуг.
146. **Суб’єкти молодіжної роботи** – фізичні особи, фізичні особи - підприємці, юридичні особи, що здійснюють молодіжну роботу.
147. **Суб’єкти надання соціальних послуг** – юридичні та фізичні особи, уповноважені відповідно до законодавства здійснювати діяльність з надання соціальних послуг особам, сім’ям і соціальним групам, які перебувають у складних життєвих обставинах. До суб’єктів надання соціальних послуг належать органи державної влади

та органи місцевого самоврядування, комунальні та державні установи соціального захисту, недержавні організації (громадські, благодійні, релігійні), а також фізичні особи-підприємці та фахівці соціальної сфери, які мають відповідну кваліфікацію і здійснюють діяльність на професійній основі.

148. Суб'єкти соціальної роботи – фізичні та юридичні особи, які в межах визначених повноважень здійснюють професійну діяльність, спрямовану на надання соціальної допомоги, підтримки та послуг особам, сім'ям і соціальним групам з метою подолання складних життєвих обставин і забезпечення їх соціального благополуччя.

149. Субсидіарність – принцип організації соціальної політики та управління, за яким вирішення соціальних проблем і надання допомоги здійснюється на найближчому до особи рівні (сім'я, громада, місцева влада), а вищі рівні втручаються лише тоді, коли нижчі не здатні ефективно виконати відповідні функції.

150. Супервізія – професійна підтримка працівників, які надають соціальні послуги, спрямована на подолання професійних труднощів, аналіз та усунення недоліків, вдосконалення організації роботи, стимулювання мотивації до роботи, дотримання етичних норм та стандартів надання соціальних послуг, запобігання виникненню професійного вигорання, забезпечення емоційної підтримки. Методичні рекомендації щодо супервізії затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері соціального захисту населення.

151. Територіальна громада – жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, селищ, міст, що мають єдиний адміністративний центр.

152. Територіальний центр надання соціальних послуг – бюджетна установа, рішення щодо утворення, ліквідації або реорганізації якої

приймає місцевий орган виконавчої влади або орган місцевого самоврядування. Т. ц. утворюється для надання соціальних послуг громадянам, які перебувають у складних життєвих обставинах і потребують сторонньої допомоги, за місцем проживання, в умовах стаціонарного, тимчасового або денного перебування.

153. **Технологія ведення випадку (case management)** – комплексна, структурована та науково обґрунтована технологія соціальної роботи, що передбачає поетапну організацію, координацію, моніторинг і оцінювання процесу надання соціальних послуг окремій особі, сім'ї або цільовій групі з метою подолання складних життєвих обставин і забезпечення їхніх потреб. Вона ґрунтується на міжвідомчій взаємодії суб'єктів соціальної роботи, принципах людиноцентризму, індивідуалізації допомоги, безперервності супроводу та ефективного використання ресурсів громади.
154. **Фасилітатор** – фахівець, який забезпечує організацію та підтримку ефективної взаємодії між учасниками групового або міжвідомчого процесу, сприяє конструктивній комунікації, залученню всіх сторін до обговорення та прийняття рішень, активізації ресурсів клієнтів і створенню умов для самостійного вирішення соціальних проблем.
155. **Фахівці першої лінії взаємодії з жителями громад (група першого контакту)** – усі спеціалісти, які є працівниками або волонтерами різних установ, закладів, організацій і які через специфіку трудових або службових обов'язків чи виду виконуваних робіт найчастіше безпосередньо працюють із людьми, консультують їх, надають їм різні послуги (у ЦНАПах, органах соціального захисту населення, закладах освіти, охорони здоров'я, соціальної сфери, органах місцевого самоврядування, центрах зайнятості, органах самоорганізації населення, представництвах локального бізнесу та інших організаціях, куди звертаються люди).
156. **Центр життєстійкості** – громадський соціальний простір, осередок формування соціальної згуртованості територіальної громади,

підтримки психічного здоров'я населення, а також забезпечення застосування комплексного підходу до надання соціальних послуг та інших послуг із підтримки осіб / сімей, які проживають на території територіальної громади.

157. Центри соціальних служб – спеціалізовані установи системи надання соціальних послуг, що функціонують у структурі органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування та здійснюють професійну діяльність, спрямовану на виявлення осіб і сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, оцінку їхніх потреб, організацію та надання соціальних послуг, соціальний супровід, консультування, профілактичну роботу, а також координацію міжвідомчої взаємодії з метою подолання або мінімізації соціальних ризиків і відновлення соціального функціонування клієнтів.

158. Ювенальна превенція – спеціалізований напрям діяльності уповноважених підрозділів правоохоронних органів та суб'єктів соціальної роботи, спрямований на запобігання правопорушенням серед дітей і молоді, раннє виявлення факторів ризику девіантної та делінквентної поведінки, здійснення індивідуально-профілактичної роботи з неповнолітніми, які перебувають у складних життєвих обставинах або конфлікті із законом, а також на захист прав і законних інтересів дитини та забезпечення її безпечного соціального середовища.

159. Якість соціальних послуг – інтегральна характеристика процесу та результатів надання соціальних послуг, що відображає ступінь їх відповідності визначеним стандартам, потребам і очікуванням отримувачів, а також ефективність, доступність, своєчасність, безпечність і результативність соціального втручання.